

*Illustraties als vensters
in de prediking van dominee I. Boot.*

Vak: Eindscriprie Predikantsmaster Hersteld Hervormd Seminarium
Student: R. Nederveen
Inleverdatum: 29 Juni 2023

*Iemand heeft eens de preek vergeleken met een kathedraal.
De argumenten vormen zogezegd de zuilen van het preekgebouw
en de illustraties zijn de vensters die alles in het juist licht zetten.
- Wolfgang Klippert -¹*

---

¹ Wolfgang Klippert, *Van tekst tot preek*, Handboek voor de prediking (Heerenveen: Groen, 1991), 117.
De afbeelding op de voorkant is vrij beschikbaar via Pexelbay.nl.

Inhoud

1.0 Inleiding.....	5
2.0 Probleemstelling en relevantie.....	6
3.0 Onderzoeksmethode.....	7
4.0 Wie was ds. I. Boot en welke biografische elementen zijn relevant met het oog op zijn illustratiegebruik?	10
4.1 De aanloop tot het predikantschap.....	10
4.2 Boot als predikant.....	13
4.3 Boot na het predikantschap.....	20
5.0 Welke maatschappelijke, kerkelijke en theologische aspecten zijn kenmerkend voor de tijd waarin de onderzochte preken gehouden zijn?	22
5.1 Actualiteit in relatie met de kerk tussen 1977-1992.....	22
5.2 De Nederlandse Hervormde Kerk.....	25
6.0 Tussenevaluatie.....	27
7.0 Welke illustraties worden door ds. I. Boot gebruikt in de preken van 1977 tot 1992 te Boven- Hardinxveld?	29
7.1 De homiletische uitgangspunten van dominee Boot.....	29
7.2 Definitie en categorieën van illustraties.....	32
7.3 Dataset illustraties.....	35
7.3.1 Preken uit de Pentateuch.....	35
7.3.2 Preken uit de historische boeken.....	37
7.3.3 Preken uit de poëtische boeken.....	40
7.3.4 Preek over een grote profeet.....	43
7.3.5 Preek uit een kleine profeet.....	44
7.3.6 Preken uit de evangeliën.....	45
7.3.7 Preek uit de brieven van Paulus aan gemeenten.....	54
7.3.8 Preek uit de brieven van Paulus aan personen.....	55
7.3.9 Preek uit de Brief aan de Hebreëën.....	56
7.3.10 Preek uit de overige brieven.....	58
7.3.11 Preek uit Bijbelboek Openbaring.....	59
7.3.12 Preken over de Heidelbergse Catechismus.....	60
8.0 Wat is in homiletische en retorische zin kenmerkend voor de illustraties die ds. I. Boot gebruikt?	63
8.1 Verhouding van de illustraties tot het genre van de preektekst.....	63
8.2 Uitbeelding.....	63
8.3 Analogie.....	66
8.4 Voorbeeld.....	68

8.5 Boot en zijn illustraties	69
9.0 Tussenevaluatie.....	73
10.0 Eindevaluatie.....	74
11.0 Literatuur.....	75
Bijlage A: Hoe moet er gepreekt worden?	78
Bijlage B: Fragment uit de lezing: De inspiratie van de Heilige Schrift.....	82

1.0 Inleiding

Als klein kind kon ik er uren naar kijken....de synchroon draaiende spoelen van de bandrecorder, de rol lint van de ene spoel werd dunner en dunner, de andere spoel groeide zienderogen. Ondertussen klonk er een stem. De stem van een man die ik nog nooit had gezien en alleen van naam kende: Dominee Boot. We hadden een doos vol banden van deze dominee waarop in opa's kleine priegelhandschrift de datum, de preektekst, het thema en de punten van de preek stonden vermeld. Het was mijn opa die deze preken opnam omdat hij vreesde dat de kerkdeuren voor het nageslacht vanwege vervolging nog wel eens gesloten konden worden. In dat geval waren er dan altijd nog de preken van dominee Boot. Onder andere de preken uit deze, voor mij zo bekende, oude doos zijn door dhr. Hoogendoorn gedigitaliseerd en online gezet en tegelijk verschenen met de door Hoogendoorn geschreven biografie van dominee Boot. Het intrigeerde mij hoeveel aandacht er ineens was voor deze oude hervormde predikant. Waarom weten zoveel mensen hem nog te herinneren? Hoe komt het dat velen het nog hebben over de voorbeelden die hij gebruikte in zijn preken? En zo werd het idee geboren om mijn scriptie te schrijven over de illustraties in de prediking van wijlen dominee Boot.

2.0 Probleemstelling en relevantie

Afgelopen tijd is er weer aandacht gekomen voor het werk van dominee I. Boot. Recent is er een biografie verschenen over deze predikant. Ook is er een website in het leven geroepen waarop meer dan vijfhonderd preken van Boot staan om te beluisteren.²

In diverse artikelen wordt ds. Boot geroemd om zijn originaliteit³ en authenticiteit⁴ en dit wordt dan meer dan eens betrokken op de voorbeelden die hij in zijn preken gebruikt. Ondanks alle aandacht die er voor Boot is, is zijn prediking tot op heden geen onderwerp van wetenschappelijk onderzoek geweest. Wat maakt deze prediker zo authentiek? Waarom wordt hij door zovelen geroemd? Zijn er gezichtspunten die in termen van de gereformeerde homiletiek van toegevoegde waarde zouden kunnen zijn?

Het ligt in de lijn der verwachting dat dit onderzoek inzicht zal geven in het illustratiegebruik in de prediking van Boot waar hedendaagse predikers hun voordeel mee kunnen doen. Dit is belangrijk, vooral wanneer we beseffen dat we in een beeldcultuur leven. Het is belangrijk om hier ook vanuit de kerk op aan te sluiten. Het voert in de reformatorische cultuur te ver om beeldmateriaal te gebruiken ter ondersteuning van de preek. Des te belangrijker is het om (voor)beelden woordelijk af te schilderen in de prediking.

Ook hebben predikers bijvoorbeeld te maken met een groep van mensen die beelden nodig om iets te begrijpen en er vervolgens mee uit de voeten te kunnen. De zogenaamde beelddenkers. Voorbeelden kunnen ook helpen om lastige theologische concepten duidelijk te maken.⁵

---

² www.hetkoninkrijkderhemelen.nl

³ P. de Vries, "Dr. Izaäk Boot," *Zicht op de kerk*, 4, (2022): 17-18, Geraadpleegd op 11 januari 2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/%22Iza%C3%A4k+Boot%22/id/Zichtopdekerk_20220224_017_ART_S001_CID001

⁴ P.J. Vergunst, "Over een bijbelgeleerde," *De Waarheidsvriend*, 15, (2021): 4-6, geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/6/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/DeWaarheidsvriend_20210415_004_ART_S001_CID001

⁵ Terry G. Carter, *Preaching God's Word, A Hands-on Approach to Preparing, Developing and Delivering the Sermon*, Second Edition, (Grand Rapids: Zondervan, 2019) 132-134.

3.0 Onderzoeksmethode

Voor dit onderzoek zijn de volgende hoofd- en deelvragen opgesteld:

Wat is in homiletische en retorische zin kenmerkend voor het gebruik van illustraties in de prediking van ds. I. Boot in de context van zijn tijd, biografie en theologie?

Deze vraag valt in de volgende deelvragen uiteen:

- Wie was ds. I. Boot en welke biografische elementen zijn relevant met het oog op zijn illustratiegebruik?
- Welke maatschappelijke, kerkelijke en theologische aspecten zijn kenmerkend voor de tijd waarin de onderzochte preken gehouden zijn?
- Welke illustraties worden door ds. I. Boot gebruikt in de preken van 1977 tot 1992 te Boven-Hardinxveld?
- Wat is in homiletische en retorische zin kenmerkend voor de illustraties die ds. I. Boot gebruikt?

Het onderzoek is een descriptief basisonderzoek waarbij de methodiek van Osmer is gebruikt.⁶ Dit onderzoek is gebaseerd op geschreven bronnen en opnames van preken. Het onderzoek is een combinatie van bronnen- en participierend onderzoek.⁷ Er worden diverse bronnen gebruikt om de persoon en context van ds. Boot in beeld te krijgen. Daarnaast zijn er diverse homiletische bronnen. Het onderzoek naar de preken van Boot is door het beluisteren van preken deels een participierend onderzoek. Deels omdat er bij een geluidsopname ook veel aspecten van een preek verdwijnen. Hier is te denken aan mimiek, gebaren en interactie met de hoorders.

De preken zijn online beschikbaar maar worden ook opgeslagen om de repliceerbaarheid van het onderzoek veilig te stellen.

Allereerst wil ik een biografische schets geven van Izaak Boot. Deze schets dient om zowel Boot als zijn prediking van een biografische context te voorzien. Iemands preken hebben namelijk ook altijd te maken met iemands persoonlijkheid.⁸ Ook zal er aandacht besteedt worden aan de kerkelijke gemeente van Boven-Hardinxveld.

Boot heeft een brede belangstelling voor de wereld om hem heen en daarom zal (in hele grove lijnen) de actualiteit van de periode dat hij in Boven-Hardinxveld staat in kaart gebracht worden. Er is gekozen voor een bepaalde periode uit het leven van Boot omdat dan ook goed de context in kaart kan gebracht kan worden. Dit wordt gevolgd door een tussenevaluatie.

In het familiearchief van Boot is een lezing bewaard over prediking. De lezing heeft hij gehouden voor een mannenvereniging. Samen met de preek over zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus geeft dit geeft een duidelijk inzicht in Boots homiletische uitgangspunten. Hierbij zal ook gebruik gemaakt worden van de aantekeningen van de colleges van prof. Wisse. Boot heeft namelijk op eigen initiatief bij Wisse nog een aantal colleges homiletiek gevolgd. En Boot geeft zelf aan veel van Wisse te hebben geleerd. Ook zal in dit verband worden nagegaan of Boots dissertatie nog inzichten biedt.

Vervolgens zal er een aantal preken van ds. Boot beluisterd worden. Het is de bedoeling om vijftig preken van hem te beluisteren en de voorbeelden hieruit voor het onderzoek te gebruiken.

Hiervoor zal er een definitie voor een voorbeeld worden geformuleerd die als uitgangspunt voor het luisteren van de preken dient.

Er is een representatieve selectie uit de bewaarde preken gemaakt. Dit is als volgt gedaan. Twintig preken hebben als uitgangspunt een tekst(gedeelte) uit het Oude of het Nieuwe Testament en vijf

---

⁶ Zie *basic research* in Richard R. Osmer, *Practical Theology, An Introduction* (Grand Rapids: Eerdmans, 2008), 49, 31-64.

⁷ Zie *artifact analysis* en *participant observation* in Osmer, *Practical Theology*, 54.

⁸ Zie hiervoor: G. Immink, *Over God gesproken*, Preken in theorie en praktijk (Utrecht: Boekencentrum, 2018), 89-92.

preken gaan over een zondag van de Heidelbergse Catechismus. De bedoeling is om de verhouding OT en NT preken van de site overeen te laten komen met de selectie voor het onderzoek. De Bijbelboeken zijn als volgt onder te verdelen:

Oude Testament:

- Pentateuch
- Historische boeken
- Poëtische boeken
- Grote profeten
- Kleine profeten⁹

Nieuwe Testament:

- De Evangelieën
- Brieven van Paulus aan gemeenten
- Brieven van Paulus aan personen
- Brief aan de Hebreëen
- Overige brieven
- Openbaring¹⁰

De bewaarde preken van Boot zijn als volgt onder te verdelen in de voorgaande categorieën:

Categorieën	Preken bewaard	Percentage	Voor onderzoek	Voor onderzoek, na correctie. ¹¹
Totaal	463	100%	20	20
<i>Oude Testament</i>	208	45%	9	9
Pentateuch	44	10%	2	2
Historische boeken	42	9%	2	2
Poëtische boeken	62	13%	3	3
Grote profeten	34	7%	1	1
Kleine profeten	26	6%	1	1
<i>Nieuwe Testament</i>	255	55%	11	11
De Evangelieën	189	41%	8	6
Brieven van Paulus aan gemeenten	26	6%	1	1
Brieven van Paulus aan personen	6	1%	0	1
Brief aan de Hebreëen	12	3%	1	1
Overige brieven	11	2%	0,5	1
Openbaring	11	2%	0,5	1

Het volgende schema wordt gebruik om preken uit de hele periode van Boot in Boven-Hardinxveld te selecteren:

Categorieën	77 ¹²	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92
Pentateuch		X							X							
Historische boeken					X						X					
Poëtische boeken			X						X				X			

⁹ R. Reed Lessing en Adrew E. Steinmann, *Prepare the way of the Lord*, An introduction to the old Testament (Saint Louis: Concordia Publishing House, 2014), 4-5.

¹⁰ Mark Allan Powel, *Introducing the New Testament*, A Historical, Literary and Theological Survey (Grand Rapids: Baker, 2009), 48-49.

¹¹ Om te voorkomen dat er uit bepaalde categorieën geen preken meegenomen worden in het onderzoek vindt een kleine correctie plaats. De grootste categorie wordt iets verkleind waardoor de kleinste categorieën iets vergroot kunnen worden.

¹² Er zijn helaas geen preken beschikbaar die ds. Boot in Boven-Hardinxveld heeft gehouden 1977.

Grote profeten				X												
Kleine profeten								X								
De Evangelieën		X			X		X					X		X		X
Br. van Paulus aan g.				X												
Br. van Paulus aan p.						X										
Brief aan de Hebreëën										X						
Overige brieven															X	
Openbaring										X						
Catechismus				X		X	X							X	X	

Het is de bedoeling om een breed tijdsspectrum te nemen waarin de preken gehouden zijn. Het is interessant om na te gaan of ds. Boot hierin een ontwikkeling doormaakt of veel terugvalt op dezelfde voorbeelden.

Door het bovenstaande schema ontstaat er een representatieve selectie uit de bewaarde preken van Boot in Boven-Hardinxveld, zowel voor wat betreft de preekstof als de datering.

Er is met oog op de repliceerbaarheid van het onderzoek gekozen om de illustraties niet per categorie maar per preek te bespreken. Op die manier kan iedere illustratie herleid worden tot de betreffende preek en kunnen de onderzoeksgegevens eenvoudig geraadpleegd worden.

Verder wordt met deze weergave duidelijk hoe het illustratiegebruik beïnvloed wordt door het genre van de preektekst. Verder worden er bewust veel citaten weergegeven om het unieke van Boot niet weg te parafseren.

De beschrijving van de database is een selectie. Hoewel er gestreefd wordt naar een representatief beeld moet onderkend worden dat een pure beschrijving niet bestaat. Beschrijving gebeurt altijd vanuit een bepaald perspectief en vanuit een bepaalde plaats.¹³ Dit is voor het hele onderzoek van belang. Osmer spreekt over het perspectief van een 'outsider' en een 'insider'.¹⁴ Voor een 'insider' is het van belang om degene die onderzocht wordt zo objectief mogelijk te onderzoeken. Iemands fouten en zwakke kanten moeten dan ook eerlijk onder ogen gezien worden.

Na een beschrijving van de aangelegde database, die niet in het onderzoek is opgenomen, zal de data worden geanalyseerd aan de hand van homiletische literatuur.

Daarna volgt de tweede evaluatie en tot slot zal in de eindevaluatie de hoofdvraag worden beantwoord.

¹³ Osmer, *Practical Theology*, 59.

¹⁴ Osmer, *Practical Theology*, 59.

4.0 Wie was ds. I. Boot en welke biografische elementen zijn relevant met het oog op zijn illustratiegebruik?

4.1 De aanloop tot het predikantschap.¹⁵

Izaak Boot wordt geboren op 18 september 1930 te Kortgene in de provincie Zeeland. Hij is de oudste in een gezin met acht kinderen. Vader Boot is als boerenknecht voorman op een boerderij. Ondanks dat vader Boot geen voorname baan heeft, zit hij in de gemeenteraad en in de kerkenraad van de Gereformeerde Gemeente te Kortgene.

Izaak bezoekt tot de oorlog de christelijke basisschool in de Wolphaartsdijk. De reis naar Wolphaartsdijk is voor Izaak bijna 5 kilometer lopen en wordt onderbroken door een veerverbinding. In de oorlog wordt deze veerverbinding te gevaarlijk. De kinderen Boot gaan dan toch in Kortgene naar de openbare school. De oorlogstijd verloopt over het algemeen rustig in Kortgene.

Izaak ontpopt zich tot een leergierige leerling. Zijn gemiddelde op de ULO is een 8,5. Later op gymnasium blijken zijn cijfers redelijk gelijk te blijven. Op de hoge cijfers van Boot is lichamelijke oefening een uitzondering. Voor dit vak staat hij een vier.

Naast zijn studie op het gymnasium verdiept hij zich tot diep in de nacht in de oudvaders en puriteinen. Onder andere Brakel, John Owen en Hellenbroek, Rutherford, de Erskines en McCheyne.

Izaak boot zegt later tegen zijn vrouw dat hij op zeventienjarige leeftijd na een lange strijd rust in God gevonden heeft.

Izaak gaat theologie studeren in Utrecht en betreft daar een kamer. In Utrecht is zijn studentenkamer bezaaid met boeken maar zeker ook met kranten. Met grote belangstelling volgt hij het wereldnieuws. De universiteit van Utrecht heeft in die tijd een open karakter. Men kan zeggen wat men denkt. Wel hebben de ontwikkelingen in en na de Tweede Wereldoorlog invloed gehad op de universiteit. Men wil de oude richtingenstrijd niet terug en gaat de aandacht verleggen naar eenheid. Samenbinding en samenwerking worden de uitgangspunten.

In 1950 zijn de volgende docenten aan de universiteit in Utrecht verbonden¹⁶:

Naam	Vakgebied
A.H. Edelkoort ¹⁷	Oude Testament
A.R. Huslt ¹⁸	Hebreeuws en Hebreeuwse oudheidkunde
H.W. Obbink ¹⁹	Godsdienstgeschiedenis
M. van Rhijn ²⁰	Kerkgeschiedenis
J. Severijn ²¹	Wijsbegeerte en gereformeerde dogmatiek

¹⁵ Voor dit hoofdstuk is dankbaar gebruik gemaakt van het vele werk dat C. Hoogendoorn heeft verricht en beschreven heeft in de biografie van Boot. Zonder zijn uitgebreide en diepgravende werk was het niet mogelijk om het tijdsbestek van een masterscriptie zoveel informatie naar boven te krijgen. Zie: C. Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, De levensreis van dr. Izaak Boot (Apeldoorn: De Banier, 2021) 15-73.

¹⁶ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 49.

¹⁷ De hoogleraar voelde zich verwant aan de ethische richting. Zie "Edelkoort, Albertus Hendrik" in *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, deel 4 (Kampen: Kok, 1998).

¹⁸ Wordt getypeerd als iemand die allereerst met de Bijbel bezig was. Als decaan de faculteit in Utrecht hield hij strekt vast aan de reformatorische oorsprong van de faculteit. Zie A. van de Kooij, "Hulst, Alexander Reinard" in *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, deel 5 (Kampen: Kok, 2001).

¹⁹ Behorend tot de ethische richting. Zie A. de Groot, "Obbink, Hendrik Willem" in *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, deel 6 (Kampen: Kok, 2006).

²⁰ Deze hoogleraar had een ethische inslag. Zie P.L. Schram, "Rhijn, Maarten van", in *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, Deel 1, Kampen: Kok, 1978."

²¹ Een gereformeerd hoogleraar en lid van Gereformeerde Bond. Zie Zie A. de Groot, "Severijn, Johannes", in *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, Deel 3, Kampen: Kok, 1988. Zie ook

W.C. van Unnik²²

S.F.H.J. Berkelbach van de Sprenkel²³

A.A. van Ruler²⁴

Nieuwe Testament

Praktische godgeleerdheid. (Kerkelijk hoogleraar)

Bijbelse Godgeleerdheid en geschiedenis Nederlandse

Hervormde Kerk. (Kerkelijk hoogleraar)

Het hooglerarenbestand is een gemêleerd gezelschap. Dit geeft weer dat de universiteit in die dagen een open karakter heeft.²⁵ Dit moet Boot, die een brede interesse had, bijzonder aangesproken hebben. Op persoonlijk vlak heeft Van Ruler grote invloed op Boot gehad. Izaäk is, net als zijn medestudenten, verplicht om lid te worden van een theologisch dispuut en Izaäk meldt zich aan voor Voetius. De ontgroening ervaart Izaäk echter als zodanig vernederend dat hij zijn lidmaatschap direct opzegt. Hierdoor komt hij min of meer in een isolement terecht. De opmerkzaamheid van Van Ruler zorgt ervoor dat Boot zich niet nog verder terugtrekt en Van Ruler moedigt hem aan weer deel te nemen aan de activiteiten van het theologisch dispuut. Zo keert Izaäk Boot terug en Van Ruler zorgt ervoor dat men Izaäk bij Voetius accepteert hoewel hij officieel geen lid is.

Izaäk volgt diverse extra collegereeksen onder andere over het Bijbelboek Daniël en Rabbijnse exegeese.

Het is waarschijnlijk dat prof. dr. G. Wisse het grootste stempel op Boot heeft achtergelaten. Bij hem volgt Izaäk extra colleges Homiletiek en naar eigen zeggen heeft hij daar veel geleerd.²⁶ Dat Boot veel waardering voor Wisse had blijkt ook uit het feit dat hij regelmatig vanuit Utrecht kerkte in Maarsse van Wisse vooring.

Een ingrijpende gebeurtenis tijdens de studie is de watersnoodramp van 1953. Izaäk hoort in de Jacobikerk in Utrecht van de grote ramp die, die morgen, in Zeeland heeft plaatsgevonden. De preekstekst die morgen is Jesaja 43:2a: *“Wanneer gij zult gaan door het water, Ik zal bij u zijn, en door de rivieren, zij zullen u niet overstromen;”*

Het duurt een paar dagen voordat Izaäk hoort dat zijn familieleden de ramp hebben overleefd. Het huis is zwaar beschadigd en de familie is met een roeiboort van de zolder gered.

Izaäk slaagt cum laude voor zijn kandidaatsexamen op 15 december 1954. Zijn studievoortgang is echter niet snel. Dit komt omdat Izaäk een brede interesse heeft en veel extra colleges volgt. Verder moet hij meer werken omdat zijn ouders hem sinds de watersnoodramp financieel minder kunnen steunen.

J. van der Graaf, *Delen of helen?*, Kroniek van Hervormd kerkelijk leven in en met de Gereformeerde Bond, 1951-1981 (Kok: Kampen, 2002), 71.

²² Hij wordt beschreven als behorend tot de “oud-ethischen met een zeer irenische instelling”. Zie Redactie, “Prof. W.C. van Unnik overleden” in *De waarheidsvriend* (23-03-1978), beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/id/tag:Waarheidsvriend,19780323:newsml_a7c87e6d8377d5cea7bb13e0b5a04ecc (geraadpleegd op 13-6-2023)

²³ Een groot voorstander van de oecumenische beweging. Zie A. de Groot, “Simon Frederik Hendrik Jan Berkelbach van der Sprenkel”, in *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, Deel 1.

²⁴ Abma beschrijft Van Ruller als iemand die “kostbaar calvinistisch erfgoed vanuit zijn visie standvastig heeft verdedigd.” Zie Van der Graaf, *Delen of helen?*, 416-418.

²⁵ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 49.

²⁶ Vries, P., “Dr. Izaäk Boot (1930-200),” *Zicht op de kerk*, 5, (2022): 14-15, Geraadpleegd op 11 januari 2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/2/zoekwoord/%22Iza%C3%A4k+Boot%22/id/Zichtopdekerk_20220310_014_ART_S001_CID001

Izaäk besluit om door te gaan voor het doctoraalexamen en wordt ook lid van de Nederlandse Hervormde Kerk. Hij volgt belijdeniscatechese bij ds. A. Meijers in Utrecht. Aan het eind van zijn leven zegt Boot tegen zijn vrouw nooit spijt te hebben gehad van zijn overgang naar de Nederlandse Hervormde Kerk.

Het lidmaatschap van de Nederlandse Hervormde Kerk en de inschrijving in het kerkelijk album zorgen ervoor dat Izaäk een studiebeurs kan aanvragen. Dit verlicht zijn financiële situatie behoorlijk.

Na zijn proefpreek, waarvan de tekst onbekend is, mag Izaäk voorgaan in erediensten. Dit doet hij weinig omdat hij zijn focus legt op de studie. Zijn doctoraalscriptie is een vergelijking van de Hoogliedbeschouwing van Abraham Hellenbroek en Bernardus van Clairvaux. Ook voor zijn doctoraalexamen slaagt Izaäk 'cum laude'.

Het wereldnieuws in de jaren '50 wordt medebepaald door de Koude Oorlog en daarmee de Sovjet-Unie. Izaäk wil zelf naar de Sovjet-Unie reizen om kennis te maken met dit land. Ter voorbereiding op de reis leert hij Russisch. Dit doet hij ook omdat hij verwacht dat de Russische taal in de toekomst belangrijk zal zijn. Dat Izaäk het Russisch goed beheerst blijkt als hij een preek, in een kerkdienst te Moskou, goed kan volgen. Na afloop heeft hij nog een gesprek met de priester over de preek. De preek ging over de storm op zee. Izaäk preekt 30 jaar later ook over deze tekst en verwijst dan naar de val van de Berlijnse muur. Verder reist Izaäk in zijn studietijd nog naar Rome en Berlijn.

Izaäk wordt vicaris in Capelle aan den IJssel bij ds. L. Blok. Deze gemeente is nog in opbouw. Hoogendoorn beschrijft dat dit kansen geeft voor Izaäk maar dat dit tegelijkertijd ook van hem vraagt om tactisch op te treden. Blok houdt Izaäk dan ook nauwlettend in de gaten. Izaäk worstelt er mee dat hij een leermeester heeft die hem weinig ruimte geeft en dingen oplegt.

De mannen hebben een moeizame verstandhouding. Dit blijkt uit Bloks irritatie toen Izaäk een dienst bijwoonde in het 'Hervormd Lokaal', een behoudend kerkgenootschap in Capelle aan den IJssel. Verder heeft Blok hogere verwachtingen van Izaäk met betrekking tot het pastoraat dan Izaäk waar kan maken. Hierdoor vormt zich bij Blok een negatief beeld over Izaäk wat nog eens wordt versterkt als er uit de gemeente klachten komen met betrekking tot het pastoraat.

Aan het einde van de vicariaatsperiode krijgt Izaäk in een kerkenraadsvergadering de negatieve beoordeling over zijn vicariaat te horen. Dominee Blok had dit die dag al persoonlijk aan Izaäk willen vertellen maar omdat de weersomstandigheden zodanig slecht waren was hij niet in de gelegenheid Izaäk hier al persoonlijk over te benaderen. Deze merkwaardige manier van handelen moet voor Izaäk een pijnlijke ervaring zijn geweest.

In Capelle aan den IJssel maakt Izaäk ook kennis met zijn latere echtgenoot Miep Maasse. Zij zal een grote rol gaan spelen in het pastoraat van Boot.

Na het vicariaat gaat Izaäk naar het Seminarium in Driebergen. Alle toekomstige predikanten gaan naar dit seminarium. Hierdoor is het seminarium een plaats waar veel diversiteit en dialoog is tussen andersdenkenden. Op het seminarium ligt de nadruk op de dialoog.

Voor Izaäk is het op het seminarium niet gemakkelijk. De conrector, dr. J.M. de Jong, gaat het gesprek aan met Izaäk over zijn houding op het seminarium. Het gesprek valt niet mee. Izaäk wordt te gesloten genoemd. Hij kan volgens De Jong beter geen predikant worden maar een beroep kiezen waar het contact met mensen niet centraal staat. De conclusie is dat Izaäk te introvert is. Deze conclusie wordt ondersteund door de brief van ds. Blok aan de conrector van het seminarium.

Izaäk heeft hierdoor een moeilijke tijd. Zijn roeping weegt hem zwaar. Gelukkig zijn er wel zijn hoogleraren die hem een geschiktheidsverklaring hebben gegeven. Izak grijpt de laatste kans die hem geboden wordt. De laatste maanden doet hij zijn best en uiteindelijk sluit hij de periode op het seminarium met een positief resultaat af.

Nu moet hij het leervicariaat nog met een positief resultaat afsluiten. Izaäk komt terecht bij dominee W.L. Tukker in Katwijk. Het contact tussen deze mannen is goed en Izaäk pakt zijn kans met beide handen aan. Hij geeft catechese en doet bezoekwerk. In Katwijk wordt student Boot gewaardeerd.

In 1961 wordt Izaäk beroepbaar gesteld. Hij wordt tegelijkertijd beroepbaar met W. Chr. Hovius, iemand met een vergelijkbare ligging in de Nederlandse Hervormde Kerk. Hovius ontvangt zestien beroepen en Izaäk niet één. Izaäk vraagt zich af of de preken van Hovius echt zestien keer beter zijn dan die van hem. Volgens Hoogendoorn wreekt zich hier dat Izaäk nog maar weinig heeft gepreekt en daardoor niet erg bekend was. Helaas is wel bekend dat Izaäk pastoraal niet zo sterk was.²⁷ Nadat Hovius voor Wijngaarden bedankt wordt Boot hier beroepen. Met algemene stemmen wordt op de kerkenraadsvergadering, op 2 maart 1961 besloten om op kandidaat Boot een beroep uit te brengen. Op 15 maart volgt de kennismakingsavond. Enkele dagen daarna neemt Izaäk het beroep aan.

4.2 Boot als predikant.²⁸

Wijngaarden is een klein dorp vlakbij Sliedrecht. In 1961 telt Wijngaarden 600 inwoners. De Nederlandse Hervormde Kerk van Wijngaarden heeft 400 leden. Het is maar een kleine gemeente. Toch kan er een predikant onderhouden worden.

Dominee Boot wordt bevestigd op donderdag 25 mei 1961. Dominee Boot wordt bevestigd met de woorden uit 1 Korinthe 2:13-14. Boot preekte intree uit 1 Korinthe 4:1-5.

Boot betreft de pastorie in Wijngaarden en tot zijn huwelijk woont zijn zus bij hem in om hem te ondersteunen. Ds. Boot treedt op 15 augustus 1961 te Bilthoven in het huwelijk met Miep Maasse.

Kort voor hun huwelijk lijkt hun relatie ten onder te gaan. Miep voelt zich door de studiezijn van haar aanstaande man nogal eens vergeten. De twee verzoenen zich echter wat hun relatie versterkt. Hoogendoorn beschrijft het als volgt:

Deze gebeurtenis is van wezenlijk belang voor hun verdere huwelijksleven. Het geeft grenzen aan en creëert ruimte. Natuurlijk, een drievoudig snoer wordt niet haast verbroken, maar deze ervaring versterkt voor beide de basis. Ze realiseren zich beter wat de ander beweegt en nodig heeft. Het leereffect van nu biedt ook perspectief voor de toekomst. Het is maar al te zeer nodig gebleken. Zowel voor een huwelijk als voor het functioneren van de pastorie ten opzichte van de gemeente. Daarbij weten ze elkaar altijd vast te houden.²⁹

Later in het gemeentelven speelt Miep een grote rol in het pastoraat wat in dit hoofdstuk nog aan de orde zal komen.

Als Boot aan het werk gaat wordt de gemeente duidelijk dat hij volstrekt authentiek is, anders dan anderen en onconventioneel. Zijn prediking wordt in Wijngaarden bijzonder gewaardeerd en de kerk is vol.

Boot neemt zijn werk op zijn geheel eigen wijze op zich. Kerkenraadsvergaderingen houdt hij maar twee keer per jaar. Deze vergadering belegt hij na de avonddienst op de Bid- en Dankdag. Boot is in staat om direct na de preek om te schakelen en een vergadering te leiden. Hoogendoorn merkt terecht op dat het accepteren van de kerkenraad van deze handelwijze het onderlinge contact weergeeft. In de kerkenraad van Wijngaarden mag iedereen zichzelf zijn. Zo ook de dominee.

In het persoonlijke contact met de gemeente is dominee Boot niet altijd even handig. Hij doet ziekenhuisbezoeken maar staat niet bepaald direct op de stoep. Dit levert weleens scheve gezichten op. Mw. Boot vervult hierin echter een belangrijke taak. Veel van het bezoekwerk neemt zij op zich. Hoogendoorn geeft aan dat men binnen de gemeenschap eigenlijk de dominee verwacht maar aanvaardt dat zijn vrouw in zijn plaats komt.

---

²⁷ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 73.

²⁸ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 74-207.

²⁹ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 82.

Het onhandige in de omgang blijkt ook als Boot een weduwe behoorlijk streng vermaant omdat zij haar man tijdens zijn vakantie door een geestelijk verzorger heeft laten begraven. Boot heeft weliswaar zijn punt gemaakt maar pastoraal meelevend schiet er bij in.

Volgens Hoogendoorn heeft het onhandige van Boot te maken met de weinige bagage die Boot op dit vlak van huis uit heeft meegekregen.³⁰ Thuis werd wel veel gediscussieerd over het wereldnieuws en de kerkelijke ontwikkelingen maar men was op de familie gericht en had niet veel sociale contacten. Men heeft wel beweerd dat mw. Boot haar man wilde compenseren. Dit kan inderdaad zo geweest zijn, maar ze genoot ook van het bezoekwerk en ze werd in de gemeente gewaardeerd.

Dominee Boot is een bijzonder liefhebber van de natuur en de dieren. Een spin werd niet gedood maar in een doosje gevangen en uitgezet. Hoewel hij inzag dat je mollen in de tuin niet hun gang kon laten gaan is het met de nodige tegenzin dat hij toestaat dat er klemmen worden geplaatst.

Ds. Boot zorgt ook voor zwerfkatten. Eens belt hij de dierenarts om een kat van de buurman, die aan het doodgaan is, te laten inslapen.

Verder kan hij op de preekstoel tekeer gaan tegen het houden van kistkalveren. De boeren in de gemeente die zulke kalveren houden waarderen dit vanzelfsprekend minder. Boot liet zelfs een keer ds. G. Nieuwenhuizen voorgaan. Hij was directeur van de dierenbescherming en Boot wil duidelijk maken dat zijn mening breed gedragen wordt. Volgens mw. Boot had haar man meer dan anderen oog voor de kosmische gevolgen van die zondeval. Daarom was hij betrokken op het milieu, de natuur en dierenwelzijn. Ze zegt: "Het deed hem pijn als daar door collega's wat schamper over werd gedaan."³¹

In Wijngaarden werkt Boot ook aan zijn promotiestudie wat nogal eens als excuus voor het nalaten van pastoraat wordt gebruikt. Boot promoveert op de allegorische uitleg van het Hooglied, voornamelijk in Nederland. De conclusie van de dissertatie is dat de traditionele allegorische interpretatie van het Hooglied in principe overeen komt met de oorspronkelijk bedoeling van het Bijbelboek.

Om tot deze conclusie te komen gebruikt hij onder andere Rabbijnse exegese en bronnen uit het Esoterische Jodendom. Deze bronnen zien het Hooglied als een allegorische verbeelding van God en Israël. Vervolgens gaat Boot via Bernardus van Clairvaux naar de (Nadere) Reformatoren.³²

Boot promoveert op 13 mei 1971. Zijn promotie maakt hem tot een deskundige op het gebied van Hooglied. Hij schrijft diverse recensies in het *Reformatisch Dagblad*, *De Waarheidsvriend* en *Theologica Reformata* over boeken en studies die over Hooglied verschijnen.

In 1972 wordt het tweede kind geboren in de pastorie. Zoon Kees wordt het broertje van toen 5-jarige Heleen die op 2 juni 1967 is geboren.

In maart 1973 aanvaardt Boot een beroep uit Nijkerkerveen. Bij het afscheid op 20 juni 1973 blijkt de nauwe verbondenheid tussen de gemeente en de familie Boot. De zondag erna preekt Boot afscheid met de woorden uit Openbaring 3:14.

Zijn opvolger is kandidaat De Greef. Boot stuurt de Greef nog een brief met een advies over een gemeentelid en opdracht om toch vooral de pastorietaanbouw niet te laten verwoesten door de bouw van een garage. Dit is namelijk het plan van de kerkvoogdij.

---

³⁰ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 94.

³¹ Vries, Huib de, "Een onafhankelijke Schriftgeleerde," *Terdege*, 11, (2012): 50-52, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/7/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/tag:Terdege,20121121:newsm1_12c195636cf07af1372f0f12f39f355e

³² Izaäk Boot, *De allegorische uitlegging van het Hooglied voornamelijk in Nederland*, Een onderzoek naar de verhouding tussen Bernard van Clairvaux en de Nadere Reformatie (Woerden: Zuyjderduijn, 1971), 288-297.

De gemeente in Nijkerkerveen is in de jaren '90 van de 19^e eeuw ontstaan vanuit de gemeente Nijkerk. Deze gemeente heeft zich in korte tijd ontwikkeld tot een zelfstandige gemeente in 1911. De gemeente heeft langzamerhand een ontwikkeling doorgemaakt van een confessionele gemeente naar een Gereformeerde Bonds gemeente. Zo is bijvoorbeeld in 1955 het zingen van gezangen afgeschaft en werden uitsluitend nog maar de psalmen gezongen.

Dit geeft de nodige strubbelingen maar als Boot in 1973 ds. A. Haverkamp opvolgt wacht hem een stabiele en homogene gemeente.³³

De gemeente die Boot wacht heeft 1500 leden en de kerk heeft 450 zitplaatsen, het dubbele van wat Boot gewend is. De gemeente moet wennen aan hun nieuwe predikant en men klaagt bijvoorbeeld over het zachte en trage spreken aan het begin van de kerkdiensten. Boot reageert gevat: *“Een auto rijdt ook niet meteen in de derde versnelling.”*³⁴

Boot vindt dat er geleerd moet worden en hij besteedt dan ook veel aandacht aan de exegese. De leerdiensten uit de catechismus worden slecht bezocht en sommige gemeenteleden blijven 's avonds thuis. Reden voor Boot om 's morgens uit de catechismus te preken.

Ook in Nijkerkerveen neemt mw. Boot een belangrijke plaats in binnen de gemeente. Zij doet bezoeken en is voorzitter van de vrouwenvereniging.

Boot houdt er, in vergelijking met zijn voorganger, een strenge doop- en huwelijksvisie op na. Boots koers wordt niet door iedereen gewaardeerd.

Dat Boot ook in Nijkerkerveen het pastoraat ondergeschikt maakt, wordt evenmin gewaardeerd. Wel bezocht hij trouw de bijeenkomsten van de jeugd, de jaarvergaderingen en de oudermiddagen. Hoogendoorn geeft aan dat hij op die manier 'groot huisbezoek' deed.³⁵ P.J. Vergunst zegt dat Boot niet als een herdershond achter de kudde aanliep maar dat hij in de prediking duidelijk een herder was.³⁶

Boot wordt in de periode in Nijkerkerveen ook gevraagd om kritiek te geven bij een preekoefening van Voetius. De student die hem heeft uitgenodigd en de preek houdt is W. van den Hoorn. Later is Boot ook één van degenen die Van den Hoorn's scriptie bespreekt bij studentenvereniging Voetius.

De studielust van Boot is ook opgemerkt bij de Gereformeerde Bond. Voor de Gereformeerde Bond houdt Boot een kritische bespreking van de dissertatie van Brienen over classificering in de prediking van de Nadere Reformatie.

Boot bestudeert niet alleen theologie want ook de Tweede Wereldoorlog heeft zijn interesse. Hij leest hier veel over en bezoekt ook samen met zijn vrouw de invasiestranden in Frankrijk.

Zoals bekend is Boot een dierenliefhebber. Boot vindt dat predikanten een taak hebben in het bevorderen van dierenwelzijn. Hij gaat dan ook het gesprek aan met gemeenteleden die dieren houden. Boot is zelf vegetariër en schroomt niet om dit uit te dragen. Het eten van vlees gaat volgens Boot met veel teveel dierenleed gepaard.

Volgens Boot zal de kerk, door het licht van Gods Woord, over honderd jaar over dieren doden en eten hetzelfde denken als over de slavernij en de concentratiekampen uit de Tweede Wereldoorlog.

---

³³ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 119.

³⁴ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 123.

³⁵ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 132.

³⁶ P.J. Vergunst, "Over een bijbelgeleerde," *De Waarheidsvriend*, 15, (2021): 4-6, geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/6/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/DeWaarheidsvriend_20210415_004_ART_S001_CID001

Boot maakt deel uit van een brede werkgroep die het dierenleed in de kerk aan de kaak wil stellen. Boot schrijft diverse artikelen en brochures over dit onderwerp. Het deed veel stof opwaaien vanuit de agrarische sector.³⁷ Maar Boot is tot de conclusie gekomen: "Zo mag en zo kan het niet langer."³⁸ Hoogendoorn vraagt zich terecht af hoe dit ontvangen werd in een agrarische omgeving als Nijkerkerveen. Men wist dat als de tekst er aanleiding toe gaf Boot flink tekeer kon gaan tegen dierenleed. Maar Boot maakte het niet tot iets dat zijn prediking domineerde. Ook de persoonlijk gesprekken met gemeenteleden schuwde hij dit onderwerp niet. Hij deed dit niet confronterend maar door het stellen van vragen: "Kan dit zo wel?"³⁹

In augustus 1997 krijgt ds. Boot een beroep uit de gemeente van Boven-Hardinxveld. Bij zijn afscheid blijkt uit de vele cadeaus en mensen die komen dat Boot grote waardering genoot in Nijkerkerveen. Dit was extra bijzonder omdat echtpaar Boot ook beseftte dat het optreden en de standpunten van Boot niet altijd op evenveel lof en bijval konden rekenen. Boot preekt afscheid vanuit 2 Timotheüs 1:13.

De laatste gemeente die Boot dient is Boven-Hardinxveld. Hier krijgt hij te maken met een predikant naast zich. De Nederlandse Hervormde Gemeente in Boven-Hardinxveld kent namelijk twee predikantsplaatsen.

Boven-Hardinxveld is een gemeente die voor een groot deel uit arbeiders bestaat. Hoogendoorn beschrijft de Boven-Hardinxvelders als volgt:

Ambachtslieden die het doen in het bloed zit, met veel zelfredzaamheid en eigen verantwoordelijkheid. Dat was al zo toen ze nog hoepmaker, vriendwerker of visser waren en die mentaliteit is door de industrialisatie niet veranderd.⁴⁰

De ontkerkelijking ging ook Boven-Hardinxveld niet voorbij. Van de ongeveer 5000 inwoners in 1978 was driekwart Hervormd maar de kerk had 'slechts' 700 zitplaatsen.

Boven-Hardinxveld verschuift in de loop van de twintigste eeuw naar de rechterkant van het kerkelijke spectrum. Wanneer er in 1956 een vacature ontstaat worden er in 8 jaar tijd maar liefst 42 predikanten beroepen. Tot onvrede van bepaalde gemeenteleden zijn dit allemaal zeer behoudende predikanten.⁴¹ Aangezien Boven-Hardinxveld predikanten als S. de Jong⁴² en A.J. Wijnmalen⁴³ heeft beroepen is het aannemelijk dat er later in de gemeente ook invloeden van het Gekrookte Riet waren. Aangezien deze predikanten actief waren in deze beweging die vanaf 1981 een eigen blad ging uitgeven.⁴⁴

In 1964 krijgt de gemeente weer een predikant in de persoon van ds. P. Alblas. De gemeente bloeit op en er ontstaat zelfs een tweede predikantsplaats. De tweede predikantsplaats wordt vervuld door ds. H. Binnenkamp. Ds. Alblas wordt opgevolgd door ds. J.H. Gijsbersten.

---

³⁷ Van der Graaf, *Delen of helen?*, 454.

³⁸ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 151.

³⁹ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 154.

⁴⁰ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 160.

⁴¹ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 162.

⁴² Kerkredactie, "Ds. S. de Jong (81) overleden", *Refomatorisch Dagblad* (02-05-2008), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/4/zoekwoord/S.+de+jong/id/tag:RD.nl,20080502:newsml_787e8efe9ad5894b31e575451d31c497

⁴³ A.C. Rijken, "Ds. Abraham Jacob Wijnmaalen (1914-2009)", *Refomatorisch Dagblad* (02-05-2008), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/4/zoekwoord/A.J.+Wijnmalen+gekrookte+riet/id/tag:Kerkblad,20090306:newsml_ad714768c6510de4b4b8284984dad44c

⁴⁴ Stoffels, H.C. "'Zalig, Zalig, Niets Te Wezen in Het Eigen Oog Voor God'. De Beweging Rond 'Het Gekrookte Riet' in De Nederlands Hervormde Kerk." *Religie Nu*, 2, no. 1 (1998): 14-19.

Hoogendoorn beschrijft dat beide predikanten een middenkoers varen. Dit zorgt ervoor dat de gemeente van Boven-Hardinxveld met diverse stromingen en flanken in rustig vaarwater blijft.⁴⁵

De situatie verandert als in de vacature van ds. Binnenkamp ds. Romein naar Boven-Hardinxveld komt. Romein ontwikkelt zich in een meer confessionele richting. Voor een deel van de gemeente zijn de preken van Romein te 'licht'.

Als vervolgens ds. Gijsbertsen vertrekt zoekt de gemeente een uitgesproken gereformeerd prediker. Dit verlangen wordt vervuld als ds. Boot het beroep naar Boven-Hardinxveld aanneemt.⁴⁶

De reacties op Boot zijn verschillend. Velen zijn blij met zijn duidelijk gereformeerde prediking. Anderen noemen Boot 'die zwartjurk'. Er zijn ook kerkgangers die zich na het vertrek van Romein aansluiten bij een andere gemeente. Zij worden in de volksmond 'bootvluchtelingen' genoemd. Andere criticasters worden echter zo aangesproken door de tekstkeuze en exegese van Boot dat ze zijn ligging voor lief nemen.

Hoogendoorn beschrijft dat Boot geen gemakkelijke periode heeft gehad op Boven-Hardinxveld. Boven-Hardinxveld was een gemeente waarin behoorlijke flanken waren. De gemoederen tussen deze flanken liepen bij tijden hoog op. Zo waren er behoorlijke aantallen klachten bij de kerkvisitatie. En werd de Regionale Commissie Toezicht erbij geroepen toen er een ambtsdrager werd gekozen die geen avondmaalganger was.⁴⁷

De kerkenraad is een afspiegeling van de gemeente. Dit zorgt ervoor dat de spanning soms om te snijden is en er felle discussies worden gevoerd. Door deze sfeer verdwijnt de constructieve samenwerking. Soms is de sfeer dusdanig dat er geopend wordt met een formuliergebed.⁴⁸ De vergaderingen eindigen vaak pas na middernacht.

Boot en de andere predikanten zaten er bij als er klachten uit de gemeente kwamen over hun prediking. De ene predikant was volgens de klagers te moeilijk. De andere predikant te voorspelbaar.⁴⁹ De verandering in de uitnodiging tot het Heilig Avondmaal geeft de gespannen verhoudingen weer. Men zegt niet meer: "...en wij nodigen u tot de tafel des Heeren" maar: "In kerkelijk opzicht heeft u toegang tot het heiligmaal." Hoogendoorn concludeert dat er vrijwel hetzelfde wordt gezegd maar de gevoelswaarde totaal verschillend is.⁵⁰ Het is tekenend voor het wantrouwen dat aanwezig is.

Dominee Boot heeft met drie collega's samengewerkt:

Vanaf:	Tot:	Predikant:
December 1977	November 1979	Ds. L. Romein
Juni 1980	Juni 1985	Ds. M.B. van den Akker
Maart 1986	Juli 1992	Ds. H. Roseboom

Ds. L. Romein wordt getypeerd als een mensenmens die het meest zijn eigen koers vaart.⁵¹ Zijn broer ds. A. Romein zegt later dat ds. Boot en zijn broer ds. L. Romein elkaar goed aanvulden. Het is volgens hem jammer dat velen de verschillen benadrukten.⁵²

⁴⁵ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 163.

⁴⁶ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 163.

⁴⁷ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 168.

⁴⁸ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 168-169.

⁴⁹ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 170.

⁵⁰ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 170.

⁵¹ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 171.

⁵² In het artikel van: P.J. Vergunst, "Over een bijbelgeleerde," *De Waarheidsvriend*, 15, (2021): 4-6, geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:

Ds. van den Akker heeft het moeilijk op Boven-Hardinxveld. Zijn kracht ligt in het pastoraat en het bestuurlijke geruzie put hem uit. Het contact met Boot was moeizaam. De mannen waren te verschillend. Van den Akker krijgt veel kritiek te verduren van de rechterflank van de gemeente. Dit alles komt heel erg bij hem binnen en de dokter raadt hem aan acht op zichzelf te nemen. Niet lang na dit doktersbezoek neemt hij een beroep aan.⁵³

Ds. Roseboom was goed in staat om met de gespannen situatie om te gaan. Hij was degene die Boot aanpakte wanneer nodig maar ook in bescherming nam. Roseboom liet zich niet afleiden door alle narigheid en benadrukt later dat er in geestelijk opzicht ook hele mooie dingen zijn gebeurd.⁵⁴

Roseboom bracht Boot op andere gedachten toen hij bij de burgerlijke gemeente bezwaar wilde indienen tegen uitbreiding van het kerkgebouw. De uitbreiding zou immers een aanslag zijn op het natuurschoon in de pastorietaan.⁵⁵

Hoogendoorn concludeert dat in Boot, Romein, Van de Akker en Roseboom is te prijzen dat zij het niet hebben laten escaleren. Ondanks alles hield men elkaar vast. Dit is later anders geworden. De opvolgers van Boot en Roseboom moesten hulp van buiten de gemeente vragen.⁵⁶

Boot stelde zich terughoudend op bij standpuntbepalingen en de felle discussies in de kerkenraad. Exemplarisch voor Boots houding is dat hij in een dienst de inhoud van het gezang 'Daar ruist langs de wolken' afwijst. Bij het uitgaan van de kerk zet de organist, die het duidelijk niet met Boot eens was, dit lied in op het orgel. Boot zegt hierop tegen zijn ouderlingen dat de melodie nog iets anders is dan de tekst. Daarmee is de discussie gesloten.

In 1982 ketst een beroep uit Ridderkerk af vanwege de pastorale kwaliteiten van Boot. Dit is iets wat inmiddels wel bekend is geworden en hem aankleeft. Dit lijkt ook de reden te zijn voor het feit dat Boot daarna geen beroepen meer ontvangt.⁵⁷ Hoogendoorn beschrijft het als volgt:

Het pastoraal zwakkeren is terug te voeren op de persoon van Boot. Het is niet zozeer onwil. Veel meer onmacht. Hij heeft nauwelijks een 'antenne' voor gevoelens en situaties van mensen. Op begrafenissen komt het voor dat hij aangeeft dat hij weinig van de overledene weet en ook niet van diens gezinsomstandigheden. Daarom richt hij zich maar op de tekst die hij gekozen heeft. De nabestaanden kunnen dat niet erg waarderen zeker niet als het familie betreft van een ambtsdrager, die samen met Boot deel uitmaakt van de kerkenraad. Het levert de nodige pijn op, die jaren later nog voelbaar is.⁵⁸

Zo zijn er meer voorbeelden te geven van Boot zijn onhandige en soms ook pijnlijke gedrag. Hoogendoorn beschrijft Boot als onbeholpen in het pastoraat, soms op het lompe af.⁵⁹ Wel probeert Boot zo goed en kwaad als het gaat de brokken die hij maakt te herstellen. P. de Vries beschrijft dat Boot zijn tekorten in het pastoraat op de preekstoel ruimschoots vergoede. Dat was de kracht van Boot. Volgens De Vries stak Boot ver boven de gemiddelde prediker uit.⁶⁰

---

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/6/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/DeWaarheidsvriend_20210415_004_ART_S001_CID001

⁵³ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 174.

⁵⁴ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 174.

⁵⁵ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 174.

⁵⁶ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 173.

⁵⁷ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 176.

⁵⁸ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 176-177.

⁵⁹ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 177.

⁶⁰ Vries, P., "Dr. Izaäk Boot," *Zicht op de kerk*, 4, (2022): 17-18, Geraadpleegd op 11 januari 2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/%22Iza%C3%A4k+Boot%22/id/Zichtopdekerk_20220224_017_ART_S001_CID001

Mw. Boot had een bijzondere rol in alle drie de gemeentes. Waar haar man in persoonlijke en pastorale contact nogal eens onbeholpen kon zijn is het mw. Boot die met haar bezoeken in de gemeente veel daarvan wist te goed te maken.⁶¹

Boot kan een aangenaam gesprek waarderen maar kan ook ineens afhaken als het hem niet interesseert. Zo werd er een keer op de kerkenraadsvergadering gesproken over het jeugdwerk. Boot is in zijn gedachten allang afgehaakt. Toen men hem zijn mening vroeg, zei hij: "Broeder, waar heeft u het over?"⁶²

Opvallend is dat Boot het geestelijke gesprek nogal eens ontloopt op het huisbezoek. In plaats van pastorale vragen te stellen bespreekt hij liever de inhoud van de boekenkast.

Dat Boot zeker niet gevoelloos was bleek uit zijn liefde voor de natuur en dieren. Ook zag hij mensen aan zonder aanzien des persoons. De zwerver die aanklopt bij de pastorie wordt hartelijk ontvangen en Boot spreekt lang met hem.

Verder maakt Boot zich beroemd met zijn mening over alternatieve landbouwmethoden. In een uitvoerig artikel in *De Waarheidsvriend* blijkt Boots brede interesse en belezenheid.⁶³ Een journalist constateert dat Boot in zijn preken maar weinig aandacht heeft voor deze thematiek. Boot verklaart dat alleen te doen als de tekst er aanleiding toe geeft.

Het contact met de jeugd uit de gemeente op de catechisatie is goed. Boot heeft geen last van ordeproblemen en hij organiseert regelmatig preekbesprekingen. Eén van jongeren die daar aan deelnam beschrijft het als 'geanimeerd' en volgens hem kon Boot zich goed inleven in de jeugd.⁶⁴

Boots gezondheid is zwak. Regelmatig heeft hij last van bronchitis en griep. Volgens zijn vrouw kon dit ook weleens fungeren als een vlucht uit de drukte. Tijdens zijn ziek zijn trekt hij zich enkele dagen terug in de slaapkamer.

Op 25 mei 1986 is Boot vijfentwintig jaar predikant. In het gebed roemt Boot in de trouw van God die een zondaar door genade in staat stelt om te dienen in het ambt. Hij zegt:

Heere van nature zijn wij zo stroef en zo traag om u te loven. Omdat wij u niet hebben als ons levensdoel, maar wij willen onszelf verwerklijken, onze eigen doelen nastreven. En daarom komen we nooit gemakkelijk, ja we komen van nature, nooit tot de lofprijzing van uw naam. Daar is genade voor nodig en wij bidden u om die genade, Omdat wij mochten zien wie gij zijt. Welke grote goedheid u verspreid hebt over uw werken. Maar ook hoe slecht en hoe kwalijk wij het er zelf hebben afgebracht. [...] Dat neemt niet weg, o God, dat wij vanmorgen ook grote reden hebben om u te prijzen voor uw genade die gij hebt verricht door middel van het werk van een mens, van een zondaar. Door middel van het werk van een dienaar des Woords die ons vanmorgen mag voorgaan en die op deze dag mag herdenken dat hij precies 25 jaar geleden werd bevestigd in het ambt van dienaar des Woords. Heere, terugziend op die weg moeten wij wel roemen van uw trouw, van uw neerbuigende goedheid, van uw bewarende genade, van uw genade die heeft kracht gegeven en die wijsheid heeft gegeven. En die in staat heeft gesteld aan hem, aan zijn vrouw, aan zijn gezin om die arbeid te nieuw Koninkrijk te

---

⁶¹ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 177.

⁶² Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 178.

⁶³ I. Boot, *Alternatieve landbouwmethoden*, "De Waarheidsvriend," 37, (1979): 5-6, Geraadpleegd op 27-1-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/alternatieve+landbouwmethoden/id/tag:Waarheidsvriend,19790920:newsmI_b9b5cc1c4399580f492f6ca33e4de037

⁶⁴ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 188.

verrichten maar Heere, hij moet ook belijden dat al zijn werk met veel zwakheid, met veel gebrek, met veel zonden verricht is. En zo mochten wij vanmorgen wel die vergeving van u afsmeken. Of ga je door de verzoenende kracht van het bloed van Christus alles wat tekort kwam, alles wat verkeerd en krom was, wil het wegnemen en verzoenen.⁶⁵

In dit gebed laat Boot in zijn hart kijken. Met al zijn zonden, fouten en gebreken is hij afhankelijk van Gods genade. Dat Boot ook zijn eigen tekorten heeft gezien blijkt, in deze dienst, ook in de preek over Psalm 199:65:

Als wij zelf onze boot hadden moeten besturen, dan hadden we allang schipbreuk geleden. Dan waren we al lang op een klip te pletter geslagen. Als we zelf loods of gids of stuurman waren geweest, dan waren we al lang verongelukt. Als we zelf onze bedrijfsleider hadden moeten zijn, dan waren we al lang failliet gegaan Maar de Heere heeft het nog verhinderd.⁶⁶

Boot noemt verder dat de Heere hem ook in het stoffelijke nooit tekort heeft laten komen. Boot is diep doordrongen van zijn eigen tekorten.

Dat niet iedereen Boot kan waarderen blijkt als er met een katapult een raam kapot wordt geschoten en later de brievenbus in brand wordt gestoken. De eerste daders waren twee jongens maar de laatste actie lijkt geen kwajongensstreek te zijn.

4.3 Boot na het predikantschap⁶⁷

Op 6 september 1992 gaat Boot op 62-jarige leeftijd met vervroegt emeritaat. Boot geeft aan dat hij het lastig vind om de moderne mens met het Woord te bereiken. Hij preekt afscheid over 'de zegen des Heeren' vanuit Numeri 6:22-27. Bij de afscheidstoespraken blijkt waardering voor Boots werk en zijn betrokkenheid op de jeugd. De verbazing is dan ook groot wanneer blijkt dat Boot helemaal wil stoppen met preken. Het kerkenraadslid dat hem toespreekt vraagt hem dit te heroverwegen. Ook geeft deze ouderling aan veel te verwachten van wat Boot nog zal schrijven. Hij verwacht er meer van dan het tuinieren dat Boot zich voorgenomen heeft om te gaan doen. Boot zal echter nauwelijks meer schrijven.

Na zijn emeritaat gaat Boot in Tiel wonen en is kerkelijk het meest betrokken op Opheusden en Kesteren. Hij bindt zich echter nergens en kerkt ook regelmatig elders, met name wanneer daar bekenden van hem voorgaan. Boot ontpopt zich tot tuinman maar blijft studeren. Zo studeert hij nog in het werk van John Owen voor ds. P. de Vries die een promotie op John Owen voorbereidt. Boot blijft studeren maar publiceert niet. Ook niet als velen daarop aandringen. De mening van Boot, die genoeg is tegengesproken, hierover was: "Er al zoveel geschreven is. wat kan ik daar nog aan toevoegen."⁶⁸

Boot leidt op verzoek nog een enkele begrafenis en gaat voor in drie kerkdiensten. Hij preekt in Opheusden, Boven-Hardinxveld en Wijngaarden. Twee dagen voor zijn laatste kerkdienst ondertekent Boot de volgende zin op de omslag van zijn agenda: "*Hierbij verklaar ik plechtig, dat ik met ingang van heden geen preekbeurten meer zal aannemen, daar het me allemaal te veel wordt. 20 februari 1998.*"⁶⁹

Boot blijkt ernstig ziek te zijn. Longkanker is de diagnose. Bij het opruimen van zijn kamer klaagt het hem aan dat hij zoveel boeken heeft gekocht en nauwelijks meer leest. Hij ligt overhoop met zichzelf

---

⁶⁵ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 193-194.

⁶⁶ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 196.

⁶⁷ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 263-292.

⁶⁸ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 271.

⁶⁹ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 276.

voelt zich geestelijk heel leeg. Gelukkig zijn er ook de ogenblikken dat hij door alles heen mag zien op God die hem vastgehouden heeft en nog steeds vasthoudt.

Na een ingrijpende operatie waarbij één long is verwijderd zegt hij tegen zijn vrouw en kinderen: *“Ik ben moe, ik voel me zwak en heb lichte pijn, ik sluimer maar Israëls wachter sluimert niet.”*⁷⁰

Boot krijgt veel medeleven uit Boven-Hardinxveld. Al vindt hij het wel moeilijk dat er over hem geschreven wordt in de kerkbode. Ds. Visser, predikant in Boven-Hardinxveld, die later ook zijn begrafenis leidt bezoekt hem. Ook tegen ds. Visser is hij gesloten over zijn innerlijk. Hij zegt dat hij weten mag dat zijn staat in Christus vast ligt maar de stand verschillend is. Volgens Boot is het dan ook beter om over de stand maar niet over te praten.

Boot ziet veel van zijn tekorten en belijdt aan zijn vrouw die hem verzorgd dat hij haar tekort gedaan heeft. Hij heeft er last van dat hij zo is opgegaan in zijn studie.

Boot wordt 11 februari nog door zijn vrouw voorgelezen uit een dagboek van Philpot naar aanleiding van Jeremia 31. De verzen 4 en 9 raken hem in het bijzonder en vertroosten hem. Voor Boot is het duidelijk dat hier de triomferende kerk spreekt. Het is Boots verlangen om bij deze kerk te mogen horen. Op die morgen wordt zijn verlangen vervuld en sterft Izaäk Boot op de leeftijd van 69 jaar.

Boot wordt door ds. Visser en ds. Verspuij, onder grote belangstelling, in Wijngaarden begraven. Beide zijn predikant in Boven-Hardinxveld. In de rouwdienst spreekt ds. Visser over Jeremia 31:9. Op de begraafplaats spreekt ds. Verspuij over: Psalm 73:26. Deze tekst staat ook op zijn grafsteen: *“Bezwijkt mijn vlees en mijn hart, zo is God de Rotssteen mijns harten en mijn Deel in eeuwigheid.”*

---

⁷⁰ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 278.

5.0 Welke maatschappelijke, kerkelijke en theologische aspecten zijn kenmerkend voor de tijd waarin de onderzochte preken gehouden zijn?

In dit hoofdstuk zal de maatschappelijke en kerkelijke context van Boot worden verkend. Omdat de actualiteit van 14 jaar zich niet in een kort hoofdstuk laat beschrijven richt dit onderzoek zich op zaken die ook de kerkelijke actualiteit van die periode bepalen.

5.1 Actualiteit in relatie met de kerk tussen 1977-1992.

De hieronder vermelde zaken waren belangrijk rond de jaren tachtig in kerk en samenleving.

Verhouding maatschappij en kerk

Voor de kerk in Nederland werd in de jaren '70 en '80 steeds duidelijker dat ze hun centrale rol in de samenleving verloren hadden. In reactie hierop ging een deel van de kerk de maatschappelijk-kritische functie van de kerk benadrukken. Voor velen werd de kerk een maatschappelijk-kritisch instrument in plaats van de plek waar verantwoord burgerschap de norm was.⁷¹ Er was dus sprake van een beweging in de kerk die een verandering in de wereld teweeg wilde brengen. Zo richtte de kerk zich op onrecht in de samenleving.

Volgens Schegget⁷² diende de kerk de partijganger van de armen te worden. Ook kwamen de 'zwarte' en 'feministisch' theologie op. Deze bewegingen bleven niet gespaard van kritiek. Kritiek op deze bewegingen in de kerk wereldwijd werd op de wereldraad van kerken in Nairobi geuit: *"De wereldkerk hoort zeer nauwlettend naar het geschrei der onderdrukten. Horen wij ook het geschrei der verlorenen?"*⁷³ Volgens de vragensteller werden de klassieke vragen in de kerk vergeten. Dit is ook te zien in de visie op zending waar de aandacht van de kerk verschuift van geloofszending naar ontwikkelingssamenwerking.⁷⁴

Zoals zojuist vermeld is er dus ook een tegengestelde beweging die de klassieke noties van het christendom blijft benadrukken. Noties als geloof, leven door de Geest en de klassiek christelijke moraal. In diezelfde tijd komen ook de evangelische bewegingen op die sterk de nadruk leggen op de persoonlijke beleving in plaats van maatschappelijke vraagstukken. Hierbij kan ook gedacht worden aan die aandacht van de kerk probeert te geven aan de jongeren in de samenleving en kerk. Er is onder deze jongeren een grote uitloop uit de kerk in die tijd. Dit terwijl de jongeren rondlopen met levensvragen, gevoelens van angst en machteloosheid. Dit heeft ook te maken met de constante dreiging van een kernoorlog en ook de jeugdwerkloosheid is bijzonder hoog. Vanuit de kerken wordt er geëxperimenteerd met inloophuizen en andere soorten kerkdiensten.⁷⁵

Terwijl de kerk zich bezighield met de samenleving zette ondertussen de ontkerkelijking stevig door.⁷⁶ De rol van de kerk marginaliseerde in de samenleving doordat veel werk in de samenlevingsproblematiek was overgenomen door sociale of commerciële organisaties. Maatschappelijk was de kerk verschoven naar de zijlijn van de samenleving.⁷⁷

Oecumene

Na de Tweede Wereldoorlog komen er veel (arbeids)migranten naar Nederland. Het leven in Nederland is hun vreemd. Ook de christelijke migranten voelen zich in de kerk niet zo thuis en vormen hun eigen christelijke gemeenschappen. Met de immigratie komen er ook andere godsdiensten Nederland binnen. Hierbij moet ook gedacht worden aan de moskeeën die later worden gebouwd. De

---

⁷¹ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 848.

⁷² Gijsbert Hendrices ter Schegget (1927-2001) was predikant en kerkelijk hoogleraar (ethiek).

⁷³ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 863.

⁷⁴ James Kennedy, *Stad op een berg*, De Publieke rol van de protestante kerken (Zoetermeer: Boekencentrum 2010), 85.

⁷⁵ Rasker, *De Nederlandse Hervormde Kerk vanaf 1795*, 425-426.

⁷⁶ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 875-876.

⁷⁷ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 875-876.

kerken leggen de nadruk op het overwinnen van het vreemde door oecumene, in de ruimste zin van het woord, in plaats van op zending.⁷⁸

Rasker beschrijft dat men in de oecumenische beweging de vraag naar het gezamenlijk belijden omhoog naar het zoeken van de gerechtigheid en gehoorzaamheid aan Gods geboden.⁷⁹ De kerken probeerden dus nadrukkelijk gezamenlijke standpunten in te nemen over maatschappelijk kwesties zoals de Koude Oorlog, het huwelijk, seksualiteit, mensen- en dierenrechten. Dit werd als volgt gedaan:

- Wapenwedloop en Koude Oorlog: De wapenwedloop die gevoerd werd tussen de VS en de voormalige Sovjet-Unie ten tijde van de Koude Oorlog nam een grote plaats in op het wereldtoneel. Met name de kernbewapening deed de zorgen in de samenleving en de kerk oplopen. De Nederlandse Hervormde Kerk gaf in 1979 een handreiking als het gaat om kernwapens.⁸⁰ De Nederlandse kerken vielen op op het wereldtoneel door hun radicale afwijzing van bezit en gebruik van kernwapens. De kerk stond op het standpunt dat de vrede niet gewaarborgd wordt door het produceren van wapens.⁸¹ Begin jaren '80 hield men er ernstig rekening mee dat het communisme zou oprukken en Nederland overheersen. Zoals beschreven in de biografische schets hield Boot hier al lange tijd rekening mee en had hij zelfs de Russische taal geleerd.⁸² De val van de Berlijnse muur in 1989 maakt een einde aan de dreiging van het communistische regime. Met recht kan gezegd worden dat er met val van de Berlijns muur een nieuw tijdperk aanbreekt.
- Huwelijk en seksualiteit: In de jaren '80 speelden in de kerk ook ethische kwesties zoals huwelijk, seksualiteit en voortplanting.⁸³ Verder speelde in de kerk de discussie rondom abortus en euthanasie. Euthanasie werd gelegaliseerd in 1985. Met betrekking tot abortus ging er in 1981 een wissel om doordat abortus weliswaar niet uit het strafrecht werd verwijderd maar er wel uitzonderingsbepaling voor 'noodsituaties' kwam.⁸⁴ Het is ook in deze tijd dat de wereld kennis maakte met de ziekte aids.⁸⁵ Boot schroomt er niet voor om vanaf te preekstoel deze ziekte te koppelen aan het veronachtzamen van het zevende gebod.⁸⁶ Ondertussen klinkt er helaas uit de kerken geen eenduidig getuigenis over een christelijke levensstijl op dit gebied.⁸⁷
- Mensenrechten en emancipatie: In de kerk in de jaren '80 maakt men zich sterk voor de mensenrechten en gaat men de strijd aan met bijvoorbeeld racisme.⁸⁸ Daarnaast is er aandacht voor de emancipatie van de vrouw die theologisch onderbouwt en aangevuurd wordt vanuit de feministische theologie. In de jaren '60 is in de Nederlandse Hervormde Kerk de vrouw toegelaten in het ambt.⁸⁹ Dit besluit kon niet rekenen op instemming vanuit de Gereformeerde Bond.⁹⁰
- Milieu en dierenwelzijn: Zoals besproken in hoofdstuk 4 had Boot een duidelijke mening over dierenleed en landbouwmethoden. Op dit gebied is Boot vooruitstrevend. In 1991 richt de raad van kerken de werkgroep 'kerk en dier' op. De voorzitter hiervan sprak: "Het wordt hoog

---

⁷⁸ Rasker, *De Nederlandse Hervormde Kerk vanaf 1795*, 427-428.

⁷⁹ A.J. Rasker, *De Nederlandse Hervormde Kerk vanaf 1795*, Geschiedenis, theologische verhoudingen en de verhouding tot haar zusterkerken in de negentiende en twintigste eeuw (Kok: Kampen 1996), 408.

⁸⁰ Kennedy, *Stad op een berg*, 60.

⁸¹ Rasker, *De Nederlandse Hervormde Kerk vanaf 1795*, 417-421.

⁸² Zie hoofdstuk 4.2.

⁸³ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis* 894.

⁸⁴ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis* 895.

⁸⁵ Carl R. Trueman *The Rise and Triumph of the Modern Self*, Cultural Amnesia, Expressive Individualism, and the Road to Sexual Revolution (Wheaton: Crossway, 2020), 348.

⁸⁶ Zie paragraaf 7.3.2.

⁸⁷ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis* 894.

⁸⁸ Rasker, *De Nederlandse Hervormde Kerk vanaf 1795*, 410-411.

⁸⁹ Rasker, *De Nederlandse Hervormde Kerk vanaf 1795*, 422-425.

⁹⁰ Van der Graaf, *Dienen of helen?*, 189.

tijd dat de kerken inzien dat dieren ook rechten hebben en dus respectvol behandeld dienen te worden”⁹¹ De discussie over de rol van de kerk ten opzichte van dier en schepping speelde al langer.⁹² Boot vroeg hier al aandacht voor in de jaren ‘60.⁹³ En in 1975 schreef hij hier al artikelen over in *De Waarheidsvriend*.⁹⁴ Hierin was Boot zijn tijd dus ver vooruit.

Het is van belang te realiseren dat de kerk in de tweede helft van de twintigste eeuw al behoorlijk invloed heeft verloren. Voor veel Nederlanders waren de voornoemde zaken een privékwestie. Uitspraken van de kerk over maatschappelijke kwesties werden al gauw gezien als “ongewenste dwingelandij in een democratische samenleving”.⁹⁵ Kennedy geeft aan dat dit ervoor zorgde dat de kerk zich langzamerhand terugtrok uit het publieke domein.⁹⁶

In de tweede helft van de twintigste eeuw is er ook theologisch veel veranderd in de Nederlandse kerken. De theologie werd langzamerhand horizontaler. De vraag naar een genadige God verdween. Kenmerkend voor deze verandering is de, voor vele christenen, schokkende uitspraak van hoogleraar P. Smits over het offer van Christus voor de zonden: “Geef mijn portie maar aan Fikkie.” Deze uitspraak heeft veel stof doen opwaaien.⁹⁷

In de tweede helft van de 20^e eeuw kwam de geloofsleer dus steeds meer ter discussie te staan. Zo kwam in de Nederlandse Hervormde Kerk het rapport uit Klare wijn (1966). In deze studie werd gesteld dat het menselijke aspect in de Bijbel verdisconteert moet worden. Door orthodoxen werd dit rapport gezien als een afscheid van de gereformeerde leer.⁹⁸

Dit vermoeden zagen zij bevestigd in de theologisch ontwikkelingen die volgen zowel in de Nederlandse Hervormde kerk als daarbuiten. In 1971 promoveerde H. Wiersinga op een onderwerp met betrekking tot de verzoeningsleer. Hierin poneert hij dat het lijden van Christus de verzoening niet bewerkstelligt maar daartoe oproept. Verder waren de boeken van H.M. Kuitert in zwang onder een grote groep christen die bij de kerk vandaan zijn gegroeid.⁹⁹

---

⁹¹ Kerkredactie, “Raad van Kerken gaat zich keren tegen dierenleed”, *Refomatorisch Dagblad* (29-01-1991), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/2/zoekwoord/Dierenleed+kerk/id/tag:RD.nl,19910129:newsm_l_53e8e882b32053f77caf9c83f45b99ac

⁹² J.G.H. van Ginkel, “Jubilering Dierenbescherming is 'gescharrel in de marge' beu Kerkredactie”, *Refomatorisch Dagblad* (01-09-1989), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/6/zoekwoord/Dierenleed+kerk/id/tag:RD.nl,19890901:newsm_l_ebbb97a8e83c7bc77c3e4cc5bfea4f41

⁹³ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der Hemelen*, 97-98

⁹⁴ Izaäk Boot, Eerbied voor het leven geldt ook het dier 1, “De Waarheidsvriend,” 35, (1975): 4, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/Eerbied+voor+het+leven+geldt+ook+het+dier/id/tag:Waarheidsvriend,19750904:newsm_l_fc62acb4562cdb8419355128e98b7a53

Izaäk Boot, Eerbied voor het leven geldt ook het dier 2, “De Waarheidsvriend,” 36, (1975): 6-7, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/Eerbied+voor+het+leven+geldt+ook+het+dier/id/tag:Waarheidsvriend,19750904:newsm_l_fc62acb4562cdb8419355128e98b7a53

Izaäk Boot, Eerbied voor het leven geldt ook het dier 3, “De Waarheidsvriend,” 40, (1975): 6-8, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/9/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/tag:Waarheidsvriend,19751009:newsm_l_5407ef75e77e703989ab4f5a5acd2eee

⁹⁵ Kennedy, *Stad op een berg*, 63.

⁹⁶ Kennedy, *Stad op een berg*, 63.

⁹⁷ Herman J. Selderhuis (red.), *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis* (Kok: Kampen, 2006), 862.

⁹⁸ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 865.

⁹⁹ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 866-867.

In 1967 schrijven 24 predikanten een brief waarin zij waarschuwen voor het gevaar dat zij zien in de horizontalisering van de kerk. De verlossing wordt volgens hen teveel gezocht in het menselijke in plaats van de verlossing die er is in Christus door het geloof.¹⁰⁰

Van Niftrink¹⁰¹ maakt in 1971 zijn bezwaren kenbaar namens de Gereformeerde Bond. Hij protesteert verpolitiseren en vermaatschappelijking van het heil. Volgens Selderhuis vond dit geschrift weerklink in de Nederlandse Hervormde Kerk maar dan wel bij degenen die dit standpunt al waren toegegaan.¹⁰²

5.2 De Nederlandse Hervormde Kerk

De zaken die in het voorgaande hoofdstuk zijn beschreven zijn allemaal, in meer of mindere mate, te relateren aan de Nederlandse Hervormde Kerk en andere kerken in Nederland. Als het gaat om zaken die echt de Nederlands Hervormde kerk raken moet wel in het bijzonder gedacht worden aan het Samen-op-weg-proces en de orthodoxe reactie hierop. Hoewel er bij dit proces meerdere kerken betrokken waren trok het waarschijnlijk wel het diepste spoor in de Nederlandse Hervormde Kerk.

In de jaren '60 begon het samen-op-weg-proces van Hervormde en Gereformeerde kerk. In 1973 was er voor het eerst een gezamenlijke synode en in 1986 verklaarde men zich 'in staat van hereniging'. Dit samen-op-weg-proces stond in breder kerkelijk kader van oecumenische vernieuwing.¹⁰³

Selderhuis beschrijft dat het gereformeerde aandeel van de Nederlandse Hervormde Kerk niet het minste was. De Gereformeerde Bond is in de jaren 70 aanzienlijk gegroeid.

De Gereformeerde Bond had oog voor de kerk als geheel. Zij was theologisch meer georiënteerd op de Reformatie dan op de Nadere Reformatie. Dit gaf weer een reactie die in 1981 leidde tot het oprichten van 'Het Gekrookte Riet'.

Rondom de Nederlandse Hervormde Kerk vond een wonderlijke paradoxale beweging plaats. Terwijl de samenleving steeds meer seculier werd was het de Hervormde kerk die relatief orthodoxer werd. In 1985 was 23% van de predikanten een 'bonder' en slechts 3 procent vrijzinnig. Wel moet gezegd worden dat de grenzen van de Gereformeerde Bond in de jaren '80 diffuser werden. Dit blijkt bijvoorbeeld ook uit het feit dat het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond aangeeft dat het standpunt van Graafland over de vrouw in het ambt afwijkt van het standpunt van het hoofdbestuur.¹⁰⁴

Er zijn ook orthodoxe reacties rechts van de Gereformeerde Bond. Hier is te denken aan de Gereformeerde Bijbelstichting¹⁰⁵ en de genoemde beweging Het Gekrookte Riet¹⁰⁶. De scheidslijn tussen Het Gekrookte Riet en de Gereformeerde Bond is niet strak. Zo kon men geabonneerd zijn op het tijdschrift van het gekrookte en tegelijkertijd lid van de Gereformeerde Bond.¹⁰⁷

Theologische gezien ligt het accent van Het Gekrookte Riet meer op de Nadere Reformatie. Door buitenstaanders werd er nogal eens minachtend gesproken over de afwijzing van inenting, voorbehoedsmiddelen en wereldse kledingstijl door de zogenoemde "gekrookte rieters."¹⁰⁸

Een ander verschilpunt zijn de gedachten komt in de jaren 80 op in het debat weer op rondom vaccinatie. De Gereformeerde Bond staat hier niet afwijzend tegenover. Dit in tegenstelling tot degenen die zich groepeerden rondom het tijdschrift 'Het gekrookte riet' en velen uit de afgescheiden kerk uit de rechterflank van kerkelijk Nederland.¹⁰⁹

---

¹⁰⁰ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 871.

¹⁰¹ Gerrit Cornelis van Niftrik (1904-1972), Predikant en kerkelijk hoogleraar in de NHK met een Barthiaanse inslag. Zie: "Niftrik, Gerrit Cornelis van" in *Biografisch lexicon voor de geschiedenis van het Nederlands protestantisme*, deel 5.

¹⁰² Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 870-871.

¹⁰³ Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 883-885.

¹⁰⁴ Van der Graaf, *Delen of helen?*, 507.

¹⁰⁵ Van der Graaf, *Delen of helen?*, 461-463.

¹⁰⁶ Stoffels, "Zalig, Zalig, Niets Te Wezen in Het Eigen Oog Voor God", 14.

¹⁰⁷ Stoffels, "Zalig, Zalig, Niets Te Wezen in Het Eigen Oog Voor God", 18.

¹⁰⁸ Stoffels, "Zalig, Zalig, Niets Te Wezen in Het Eigen Oog Voor God", 18-19.

¹⁰⁹ Van de Graaf, *Delen of helen?*, 500-503.

Ds. Boot is lid van de Gereformeerde Bond. Hij geeft een keer een lezing voor de Gereformeerde Bond over het proefschrift van Brienen.¹¹⁰ Ook schrijft hij diverse artikelen en reacties voor De Waarheidsvriend.¹¹¹

---

¹¹⁰ Dit staat ook vermeld in de biografische schets.

¹¹¹ Van der Graaf, *Delen of helen?*, 454, 458-459.

6.0 Tussenevaluatie

Nu er een beeld is ontstaan van de persoon van Boot en de context waarin hij leefde kunnen er wat lijnen getrokken worden. De biografie van dominee Boot laat zien dat hij in vele opzichten volstrekt authentiek was. Enerzijds is er de grote waardering voor zijn prediking. Anderzijds is er zijn beperktheid in het pastorale contact. Zijn duidelijke mening met betrekking tot dierenleed en het gereformeerde belijden laten zien dat het geen man was die compromissen sloot op punten die hij van belang achtte. Toch waren de zaken bij Boot wel in balans. Dit wil ik aan de hand van een aantal tweetallen uiteenzetten:

Pastoraat en prediking

Zoals naar voren kwam was dominee Boot in het pastoraat onbeholpen. Hoogendoorn concludeerde dat dit blijkt gaf van zijn onmacht in plaats van zijn onwil. Dit blijkt ook doordat dominee Boot probeerde de brokken die hij maakte te lijmen.

De pastorale onhandigheid werd door Boot gecompenseerd door zijn gaven in de bediening van het Woord. Zijn prediking werd zeer gewaardeerd, zelfs door mensen die zijn ligging niet deelden. Dr. P. de Vries stelt dat wat hij wat in het pastoraat liet liggen vergoed werd op de kansel.

Wat hier zeker nog bij vermeld moet worden is dat mevrouw Boot heen grote rol op zich nam in het compenseren van het pastoraat haar man.

Klassiek en vooruitstrevend

Boot was een klassiek gereformeerd predikant. Dit maakt dat hij door een groot deel van de gemeente in Boven-Hardinxveld wordt gewaardeerd. Binnen de kerk gaat Boot samen met de Gereformeerde Bond in tegen (theologische) veranderingen zoals bijvoorbeeld de toenemende vervlakking in leer en leven.

Dit maakt niet dat Boot zich laat opsluiten in louter de leer van verzoening door voldoening. Dit zou als tegenreactie op de oecumenische beweging wel te begrijpen zijn.

Het is opvallend dat deze klassiek gereformeerde predikant wat betreft zijn visie op dierenleed en landbouwmethoden zijn tijd ver vooruit is. De vergelijking tussen de biografie van Boot en de kerkelijke en maatschappelijke context laten zien dat Boot zijn eigen koers ging en geen reactionair theoloog is. Dit blijkt ook uit het feit dat hij in zijn prediking van dierenleed en landbouwmethoden geen stokpaarden maakte.

Verder blijkt dat Boot zich ook kan laten corrigeren op dit punt. Dit blijkt uit het feit dat dominee Rosenboom hem er vanaf bracht om bij de burgerlijke gemeente in beroep te gaan tegen uitbreiding van het kerkgebouw.

Rechtlijnig en niet kortzichtig

Boot kon zeer rechtlijnig zijn. Hij hield er een strikte doop- en avondmaalbediening op na. Dit zorgde voor de nodige spanningen in gemeentes waar hij diende.

Ondanks zijn rechtlijnigheid was Boot echter niet kortzichtig. Dit wordt misschien wel het best geïllustreerd door zijn reactie op een bezorgde ouderling met betrekking tot een meisje die in een broek op de catechisatie verscheen.¹¹² Boot reageerde dat hij zijn catechisanten liever in een broek op catechisatie zag dan tijdens de catechisatie in een rok op straat.

Dat Boot niet kortzichtig was heeft hem ongetwijfeld geholpen in het roerige Boven-Hardinxveld. Het feit dat de kerkenraad in Boven-Hardinxveld een afspiegeling was van de gemeente heeft het voor Boot niet altijd makkelijk gemaakt. Wel heeft dit er ongetwijfeld aan bijgedragen dat men elkaar vast hield. Alle gemeenteleden wisten zich vertegenwoordigd in de kerkenraad.

Daarbij is het goed om te realiseren dat de linkerflank in Boven-Hardinxveld beperkt was ten opzichte van de Nederlandse Hervormde Kerk. De uitersten in de Nederlandse Hervormde Kerk waren:

---

¹¹² In een deel van de gereformeerde gezindte is het gebruikelijk dat vrouwen een rok dragen en mannen een broek.

Vrijzinnig en Het Gekrookte Riet. In Boven-Hardinxveld strekte de linkerkant niet helemaal tot Vrijzinnig maar slechts tot confessioneel.

(On)handig en gevat

Het is meermaals gezegd dat Boot onhandig was in het persoonlijke contact. Tegelijkertijd is het goed om te realiseren dat Boot veertien jaar heeft gediend in een gemeente waarin de spanning vaak om te snijden was. Mede dankzij zijn gevatheid wist hij spanning te temperen. Het was niet moeilijk geweest om de kerkelijke gemeente van Boven-Hardinxveld te laten exploderen maar Boot wist dat te voorkomen. Het is niet terecht om Boot louter als sociaal onhandig te typeren. Blijkbaar was hij toch vaardiger op dit gebied dan velen vermoeden.

Dit wordt nog eens ondersteund door het feit dat Boot goed overweg kon met de jeugd terwijl de kerk in het algemeen in die tijd moeite had om de jeugd vast te houden.

Verder is er het gegeven dat Boot heel duidelijk zijn standpunten over kistkalveren uitdroeg in een gemeente waar dieren op deze manier werden gehouden. Hoewel niet iedereen het hem in dank afnam accepteerde men het toch. Boot heeft hierbij blijkbaar goed aangevoeld op welke manier hij dit moest bespreken en voerde het niet de boventoon in zijn preken.

Al met al geven deze gegevens een genuanceerder beeld van Boots onbeholpenheid.

Geleerd en bescheiden

Dominee Boots cijferlijsten, promotie, talenkennis en brede belezenheid geven blijk van grote geleerdheid. Boot was echter bescheiden. Soms waarschijnlijk te bescheiden. Verzoeken om publicaties wees hij meestal af omdat hij vond dat hij aan hetgeen beschreven was niets had toe voegen.

Zondaar en genade

Het is van groot belang dat Boot zich heel goed realiseerde dat hij een gebrekkig mens was. Dit komt heel duidelijk naar voren in de herdenkingsdienst van zijn 25-jarige ambtsjubileum. Boot getuigt dat zijn boot alleen dankzij Gods genade geen schipbreuk geleden heeft. In het gebed vraagt hij nederig vergeving van al het gebrekkige, zondige en verkeerde wat er in zijn ambtsbediening is geweest.

Ontroerend is daarbij ook het slot van zijn leven. Deze begenadigde prediker kon het alleen maar doen met Gods genade. Hij was zich bewust van zijn gebreken en dit maakte hem een klein mens voor God. Tegelijkertijd wist hij zich in deze God geborgen.

In die zin is de bediening van dominee Boot een aanscherping in een tijd waarin veel wordt opgehangen aan competities en bekwaamheden. Boot had zijn gaven en gebreken en zo mocht hij dienstbaar zijn in de kerk. Het is in dat opzicht ook heel bijzonder dat hij een vrouw gekregen heeft die hem begreep en hielp. Dominee Boot is een levend voorbeeld van wat Paulus schrijft in 2 Korinthe 4:7: *“Maar wij hebben dezen schat in aarden vaten, opdat de uitnemendheid der kracht zij Godes en niet uit ons;”*

7.0 Welke illustraties worden door ds. I. Boot gebruikt in de preken van 1977 tot 1992 te Boven-Hardinxveld?

7.1 De homiletische uitgangspunten van dominee Boot.

Het beginpunt om dominee Boots homiletische uitgangspunten na te gaan is zijn lezing 'Hoe er gepreekt moet worden'. Deze lezing heeft hij gehouden voor de mannenvereniging te Wijngaarden op 16 oktober 1962.¹¹³

Preken is het openlijk bekend maken is van Gods boodschap, aldus Boot. Het is zoals een heraut de boodschap van de Koning bekend maakt. Het Evangelie moet verkondigd worden, de heilsdaden van God.

Prediken was wat Jezus deed en wat Hij opgedragen heeft aan Zijn discipelen. In de Schrift wordt dit wel de bediening van het Woord genoemd. Het Woord van God moet in de prediking dus het middelpunt zijn. Boot zegt het volgende:

Tot de gemeente moet gebracht worden het Woord Gods, dat de Heere tot onze zaligheid in de Schriften heeft geopenbaard, dat Woord is zijn volle omvang, in wet en evangelie, in Oud en Nieuw-Testament. Dat Woord alleen is het brood voor de zielen, de hemelse spijs voor het volk Gods.¹¹⁴

Boot benadrukt daarna dat zowel de prediker als de gemeente aan het Woord onderworpen zijn. De prediking moet, volgens Boot, als het Woord van God ontvangen worden.

Het Woord van de Heere moet in de volle breedte en diepte aan de gemeente verkondigd worden. Boot maakt onderscheid tussen preken tot heidenen en tot de gemeente. De heidenen moeten op heel eenvoudige wijze onderwezen worden in de hoofdzaken: *“Zoals de schepping, de zondeval, de komst van Christus, Zijn lijden en sterven, Zijn Wederkomst. Geheel afgestemd op hun bevattingsvermogen.”*¹¹⁵

De gemeente moet in meer onderwezen worden. De totaliteit van de heilswaarheid moet daar aan het licht komen. Volgens Boot kan de prediker dit met een gerust geweten doen omdat hij gemeente voor zich heeft die in de grondbeginselen is onderwezen. De prediker mag er op vertrouwen dat de gemeente volgende week weer komt. Om deze reden hoeft één preek niet de hele waarheid te omvatten. Bij preken tot heidenen kan dat niet. Zij hebben niet eens een Bijbel en weten dus ook niet waar een tekst staat. Volgens Boot is dat de reden dat Paulus op de Areopagus geen Bijbeltekst als uitgangspunt nam.

Volgens Boot is het belangrijk dat de dienaar waakt voor willekeur en niet alleen teksten kiest die hem aanstaan of maar een beperkt aantal thema's aan het licht brengt. Het is dan een groot gevaar dat niet de hele en volle rijkdom van de Schrift wordt gebracht. Dit kan enigszins worden ondervangen door vervolgstof te preken.

Volgens Boot moet de preektekst worden verklaard en toegepast. Boot schrijft: *“De grote kunst is, om een tekst zo te verklaren, dat hij meteen wordt (en tegelijk is) toegepast.”*¹¹⁶

Voor de verklaring legt hij uit dat er een analytische en synthetische methode is. De analytische methode verklaart nauwkeurig ieder woord. De synthetische methode richt zich op de hoofdgedachte die de tekst weergeeft.

---

¹¹³ Deze lezing is afkomstig uit het familiearchief en is niet gepubliceerd. De lezing op opgenomen onder Bijlage A.

¹¹⁴ I. Boot, *Hoe er gepreekt moet worden* (Niet gepubliceerd maar beschikbaar in bijlage A), 1.

¹¹⁵ Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 1.

¹¹⁶ Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 2.

De toepassing onderscheidt Boot, in navolging van Hoornbeek¹¹⁷, in een dogmatische en praktische toepassing. De dogmatische toepassing heeft 3 doelen:

1. Tot dieper onderwijs of bevestiging in de waarheid.
2. Tot overtuiging.
3. Tot weerlegging der dwaling.

De praktische toepassing heeft ook 3 doelen:

1. Tot onderwijs van en richting op de praktijk.
2. Tot vermaning
3. Tot vertroosting¹¹⁸

Volgens Boot beoogt Hoornbeek een opwekking tot geloof en christelijke levenswandel.

Boot waarschuwt voor het onderverdelen van hoorders in categorieën, zoals F.A. Lampe dat deed. Op deze manier kan een tekst een kapstok worden om steeds dezelfde toepassingen aan op te hangen. Ook stelt hij dat het steeds aflopen van deze categorieën in de preek voor de gemeente verveling in de hand werkt.

Boot stelt in zijn bespreking van de dissertatie van Brienen dat er wel degelijk onderscheiden gepreekt moet worden. Er zijn twee staten: dood en levend. Maar binnen die staten zijn verschillende standen. Voor Boot is het belangrijk dat deze differentiatie plaatsvindt wanneer de tekst daar duidelijk aanleiding toe geeft.¹¹⁹ Dus geen categorieën die de tekst niet aanreikt. Hier gaat Boot in het spoor van zijn leermeester Wisse. Wisse heeft met betrekking tot preken hierover in zijn colleges het volgende aangegeven:

Onder bevindelijk leven versta men de uiteenzetting van de functionering van het geestelijke leven, genadeleven, dus het werk van de Heilige Geest in ons en door ons heen. Bij de predikatie dienen die kenmerken naar Gods Woord te zijn en uit de tekst zoveel mogelijk opgedolven. Niet elke zondag dezelfde serie.¹²⁰

Boot stelt nadrukkelijk dat bevinding geen uitstallen van zielsgestalten buiten de Schrift om is. De enige bevinding die gepreekt moet worden is die van de Bijbelheiligen. En deze bevinding is dan alsnog niet de norm. Gezien de vele kanttekeningen die Boot hier in de kantlijn heeft gemaakt was dit gedeelte van de lezing het gedeelte waar hij het langst mee geworsteld heeft. In de kantlijn tekent hij onder andere aan: *“Bevinding is de ervaring van God in Christus. Dus niet een schuldbesef, berouw of hoop op uitkomst.”*¹²¹ En *“Bevinding is omgang met God en niet met zichzelf.”*¹²² Voor Boot was bevinding heel duidelijk gericht op het ondervinden van Gods genade in plaats van het etaleren van gevoelens en gestalten.

Dat Boot enkel ruimte laat voor Bijbelse bevinding in de preek is mogelijk te verklaren doordat hij in zijn promotie de gevaren van (gereformeerde) mystiek tegenkwam. Hij schrijft dat alle vormen van mystiek op gespannen voet kunnen komen te staan met religieuze autoriteiten.¹²³ Boot legt niet precies uit wat hij met ‘religieuze autoriteiten’ bedoelt. Wel zegt hij vervolgens dat men in de gereformeerde mystiek een conservatieve schriftopvatting heeft maar een grote vrijheid van exegese. Dit creëert volgens Boot het gevaar dat het Woord de gedachten van de mysticus tegemoet komt.¹²⁴

---

¹¹⁷ Hier volgt Boot Hoornbeek. Zie: Johannes Hoornbeek, *De eerste Nederlandse Homiletiek*, Vertaald en ingeleid door dr. T. Brienen (Kampen: De Groot, 2009), 217-218.

¹¹⁸ Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 3.

¹¹⁹ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 137-138.

¹²⁰ G. Wisse, *Homiletiek*, Verklaring en toepassing van het Woord Gods in de bediening des Woords, Kampen: Kok, 1980), 34.

¹²¹ Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 4.

¹²² Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 4.

¹²³ I. Boot, *Hooglied*, 296.

¹²⁴ I. Boot, *Hooglied*, 296.

Er worden op deze manier nieuwe dimensies in de tekst ontdekt die een aanjager zijn voor individualisme, verinnerlijking en subjectivisme.¹²⁵ Daarom was Boot hier beducht voor. Waarschijnlijk bedoelt Boot met “religieuze autoriteit” de Bijbel en de gereformeerde leer die door deze ontwikkeling onder druk komt te staan. Een vergelijkbaar punt maakt Boot ook in een lezing over de inspiratie van de Heilige Schrift. In deze lezing waarschuwt hij voor mensen die een beroep doen op datgene wat met ‘kracht tot hen gekomen is’ en op grond daarvan ‘vrij spel’ menen te hebben. Op die manier komt men los te staan van het Woord.¹²⁶

Daarnaast heeft Boots leermeester Prof. dr. G. Wisse ook uitdrukkelijk gezegd, op de colleges die Boot ook gevold heeft, dat de men zich niet mag beroepen op de bevinding van Gods volk maar alleen op de Bijbel.¹²⁷

Boot besluit zijn lezing als volgt:

Alleen Christus, en Zijn werk tot verlossing van zondaren moet gepredikt worden. En de mensen moeten opgewekt worden tot en in het geloof. Dat is het vervullen van de opdracht: “Gaat heen in de gehele wereld, predik het Evangelie aan alle creaturen, die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden.” Hij moet wassen, en wij met al het onze, moeten minder worden.¹²⁸

Boot geeft uitvoerig weer welke elementen een preek moet bevatten en welke fundamentele uitgangspunten aan een preek ten grondslag liggen. Hij beantwoordt in deze lezing de vraag ‘waarom’ er gepreekt moet worden en ‘wat’ er gepreekt moet worden. Het ‘hoe’ komt in mindere mate aan de orde. In deze lezing staat niets beschreven over de manier waarop de inhoud bij de gemeente moet worden gebracht. Hij schrijft niet over de preekstijl, het taalgebruik, de voorbeelden of de opbouw van een preek. Boot behandelt veel aspecten van de prediking maar het ‘hoe’ blijft min of meer achterwege.

Als het om illustratiegebruik gaat is Boots bijdrage aan een preekoefening van Voetius van belang. In de preek waar Boot kritiek op moet leveren komt de volgende passage voor:

Kortom, Hij is rechtvaardig en barmhartig. Tenslotte, wanneer in het rijk der natuur donkere wolken samenvakken, maar het is nog droog, en u moet naar buiten, dan gaat u niet zonder paraplu. Zoudt ge in het geestelijke anders doen en onder de laaghangende wolken van Gods oordeel blijven doorlopen, zonder de bescherming van die Man, Die is als een verberging tegen de wind en een schuilplaats tegen de vloek? Amen.¹²⁹

Boot geeft aan dat het voorbeeld van de paraplu prima gebruikt had kunnen worden aan het begin of in het midden van de preek. Maar een ernstige preek besluiten met een paraplu was voor Boot iets wat afdeed aan de ernst, de verhevenheid en de vermaning van de preek.¹³⁰

In een preek over Zondag 31 van de Heidelbergse Catechismus maakt Boot duidelijk dat het Woord een sleutel is die het koninkrijk der hemelen opent en sluit. Boot geeft aan dat de beslissing van de

---

¹²⁵ I. Boot, *Hooglied*, 296-297.

¹²⁶ Dit betreft een ongepubliceerde lezing van Boot die bewaard is in het familiearchief. Zie bijlage B.

¹²⁷ G. Wisse, *Homiletiek*, 29.

¹²⁸ Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 4.

¹²⁹ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 130-131.

¹³⁰ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 131.

eeuwige bestemming van de hoorder valt tijdens de prediking. Preken is het bedienen van de sleutels en tijdens de prediking valt de beslissing. Tijdens de prediking wordt de deur opengezet.¹³¹

Voor Boot is de klemmende oproep tot geloof en bekering van het grootste belang. De prediking is volgens Boot appellerend en opdracht gevend van aard en dus niet wensend of uitsluitend descriptief.¹³²

Boot maakt in de vermelde preek over Zondag 31 ook duidelijk dat de tekst het uitgangspunt is. Voor Boot lijkt de tekstkeuze meer leidend dan voor zijn leermeester Wisse. Wisse stelt dat eerst het gemis gepreekt moet worden en daarna de volheid en gewilligheid van God in Christus.¹³³ Daarmee lijkt Wisse duidelijker dan Boot iedere preek wet en evangelie te willen benadrukken. Boot stelt in de preek over zondag 31 dat de tekst geen “*manusje van alles*” mag worden. Een tekst is volgens Boot slechts een facet van de rijkdom van Gods verbond en van Gods genade.

Deze visie van Boot maakt begrijpelijk dat de preek van Boot over 2 Koningen 10:31 nagenoeg geen link naar het volbrachte werk van Jezus Christus bevat.¹³⁴ Volgens Wisse is een preek zonder Christus geen preek.¹³⁵ De voornoemde preek van Boot geeft aanleiding om te denken dat hij in het leidend laten zijn van de preektekst verder gaat dan zijn leermeester G. Wisse.

Verder zijn de goede werken ook een belangrijk thema in de preken van Boot. Volgens Boot zijn niet gestalten of ervaringen maar de goede werken de vruchten van het geloof.¹³⁶

7.2 Definitie en categorieën van illustraties.

Om helder voor ogen te hebben wat een illustratie is en hoe voorbeelden gecategoriseerd kunnen worden zijn de werken van Klippert, Long en Kuruvilla erop nageslagen. De overwegingen die aan deze keuze ten grondslag liggen zijn de volgende.

Long is een gezaghebbend homileet uit het Angelsaksisch taalgebied. Van Klippert kan hetzelfde gezegd worden in de Duitstalig taalgebied. Dat wil zeggen, in die homiletische richting die vandaag de dag als *expository preaching* wordt getypeerd. Het gaat dus om homileten uit verschillende culturele en linguïstische contexten die beide de prediking fundamenteel als bediening (uitleg, toepassing) van het Woord zien.

Kuruvilla is gekozen omdat dit homiletische handboek illustraties zeer overzichtelijk en uitgebreid onderverdeeld in categorieën. Iets wat Long en Klippert overigens ook doen. Dit is helpend om een duidelijke structuur aan te brengen in de verzamelde voorbeelden uit de preken van ds. Boot. Tevens is dit recente werk van Kuruvilla een goede tegenhanger voor de aanzienlijk eerder verschenen werken van Long en Klippert.

De literatuur zal als volgt verwerkt worden. Eerst volgt een korte weergave van de gedachten van de genoemde auteurs. Daarna volgt op basis daarvan een werkdefinitie en een verdeling in categorieën met betrekking tot illustraties.

Wolfgang Klippert

Klippert onderscheidt allereerst Bijbelse en buiten-Bijbelse illustraties. Illustraties deelt hij vervolgens onder in vier categorieën:

---

¹³¹ Gehouden op 7 februari 1979 te Boven-Hardinxveld. Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl (Geraadpleegd op 17 februari 2023.)

¹³² Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 138.

¹³³ Wisse, *Homiletiek*, 31.

¹³⁴ Zie de preek over 2 Koningen 10:31 in hoofdstuk 7.3.2.

¹³⁵ Wisse, *Homiletiek*, 20.

¹³⁶ Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 4.

1. Uitbeelding: “De uitbeelding is een vertellende verklaring van de tekst, die aan de eigenlijke zaak weliswaar niets toevoegt, maar die het omgevende kader aanschouwelijk voorstelt.” De hoorders worden meegenomen naar de context die beeldend beschreven wordt.¹³⁷
2. Het beeld: Grijpt terug op iets bekends en zet dat in een nieuw perspectief. Vervolgens krijgt het een geestelijke betekenis. Zoals Jezus dat deed bij de wijnstok en de ranken. Het beeld spreekt voor zichzelf en hoeft niet te lang verduidelijkt te worden.¹³⁸
3. De vergelijking: De vergelijking kent een beeld- en zaakgedeelte. Een persoon, een voorval of iets dergelijks wordt in verband gebracht met hetgeen verduidelijkt moet worden. In het zaakgedeelte wordt de relatie duidelijk. Zoals Nathan eerst een verhaal vertelt aan David (beeldgedeelte) en daarna de relatie legt met David (zaakgedeelte). De vergelijking is bij Klippert niet concreet gekoppeld aan specifieke personen, tijd of plaats. Het verhaal wat Nathan hier vertelt is fictief en gaat het dus om een vergelijking. Een voorbeeld mag echter niet fictief zijn.¹³⁹
4. Het voorbeeld: Een voorbeeld is in tegenstelling tot een vergelijking een verslag van iets dat echt gebeurd is en mag dus niet fictief zijn.¹⁴⁰ Volgens Klippert is een voorbeeld het meest gebruikte stijlmiddel.¹⁴¹

Thomas Long

Long onderscheid 3 soorten illustraties:

1. De analogie: Bij een analogie wordt iets vergeleken. A is als B. En dit (A) is zoals dat (B) is. Het punt van vergelijking moet bijdragen aan het begrip van de hoorder.¹⁴²
2. Het voorbeeld: Bij een voorbeeld wordt er niet vergeleken zoals bij een analogie. Bij een analogie wordt gezegd A is op die en die punten vergelijkbaar met B. Bij een analogie wordt een voorbeeld gegeven van wat A in praktijk betekent.¹⁴³
3. De metafoor: Long duidt ook een metafoor als voorbeeld.¹⁴⁴

Abraham Kuruvilla

Kuruvilla heeft de breedste definitie van een voorbeeld. Hij verdeelt de voorbeelden dan ook in zeven categorieën.

1. Verhaal: Voor Kuruvilla maakt het niet zoveel uit of een verhaal nu echt is gebeurd of niet. Het is volgens hem alleen van belang dat je niet doet alsof een verhaal echt is gebeurd. Ook hoeft een verhaal niet altijd vrolijk te zijn. Ook tragische verhalen kunnen ondersteunend zijn aan de preek.¹⁴⁵
2. Getuigenis: Het gaat hier om iets wat je zelf hebt meegemaakt. De spreker was erbij betrokken of zag het gebeuren. Volgens Kuruvilla is het bij een getuigenis ook helpend als de pastor iets laat zien van zijn menselijkheid. Hoorders horen graag dat een pastor ook wat onhandig of

---

¹³⁷ Klippert, *Van tekst tot preek*, 119-120.

¹³⁸ Klippert, *Van tekst tot preek*, 120-121.

¹³⁹ Klippert, *Van tekst tot preek*, 121.

¹⁴⁰ Het is opvallend dat Klippert stelt dat een voorbeeld altijd echt gebeurd moet zijn. Wanneer dit niet het geval is spreekt Klippert over een vergelijking doormiddel van een fictief verhaal of analogie. Voor Klippert is dit verbonden aan de betrouwbaarheid van de prediker. Volgens Klippert moet het evangelie niet gegarneerd worden met een homiletische leugen. Zie Klippert, *Van tekst tot preek*, 122.

¹⁴¹ Klippert, *Van tekst tot preek*, 121-122.

¹⁴² Thomas G. Long, *The Witness of preaching*, Third Edition (Louisville: Westminster John Knox Press, 2016), 231-236.

¹⁴³ Long, *The Witness of preaching*, 236-243.

¹⁴⁴ Long, *The Witness of preaching*, 243-247.

¹⁴⁵ Abraham Kuruvilla, *A Manual for Preaching, The Journey from Text to Sermon* (Grand Rapids: Baker, 2019), 153-154 .

gebrekkelijk is. Volgens Kuruvilla is het belangrijk om een getuigenis goed af te sluiten en het punt dat je duidelijk wilt maken te expliciteren.¹⁴⁶

3. Opsomming: Getallen kunnen heel helpen zijn om iets te illustreren. Bijvoorbeeld: *“Iedere twee minuten wordt er een kind onder achttien gearresteerd voor een misdaad. En iedere twee uur wordt een kind van vijf jaar of jonger vermoord.”*¹⁴⁷ De impact van zulke getallen moet niet onderschat worden. Al moet een hoorder niet overladen worden met getallen. Want dan zou het ervoor kunnen zorgen dat het niet meer binnenkomt.¹⁴⁸
4. Quote: Een quote is een goede manier om iets bij een de hoorders te laten binnenkomen. Volgens Kuruvilla komt een quote van iemand uit het dagelijks leven meer binnen dan een literaire quote. Het is van groot belang om iemand correct te citeren. Ook moet er worden nagegaan of iemand het weer niet van iemand anders over heeft genomen.¹⁴⁹
5. Voorbeeld: Voorbeelden zijn volgens Kuruvilla alle andere soorten illustraties die gebruikt worden om een punt duidelijk te maken. Zo kan een spreker een analogie of opsomming gebruiken.¹⁵⁰
6. Visualisatie: Hierbij kan gedacht worden aan video's en PowerPoint. Kuruvilla is hier kritisch op. Volgens hem gaat dit altijd ten koste van de duidelijkheid van woorden. Een goede spreker verandert juist iemands oren in ogen. Ook is de techniek met alle kans op storing een zwakke schakel. Haperingen in het proces zullen de preek verstoren.¹⁵¹

Onderzoekdefinitie en categorisering

De inzichten van de drie voornoemde auteurs geven de bouwstenen voor de definitie die voor dit onderzoek is opgeteld zal worden gebruikt: *Een illustratie is een uitbeelding, analogie of een voorbeeld waarmee een (verbeeldende) verduidelijking wordt gegeven die ten dienste van het begrip, de verbeelding of memorisatie van de hoorder wordt ingezet.*¹⁵²

De inzichten van Klippert, Long en Kuruvilla met elkaar gecombineerd geven de volgende onderverdeling die in dit onderzoek gebruikt zal worden:

1. Een uitbeelding: De uitbeelding wordt gebruikt een de preek van body te voorzien. De hoorders zien als het ware wat er gebeurd. Voor een uitbeelding kan een beschrijving maar ook bijvoorbeeld een dialoog worden gebruikt.
2. Een voorbeeld: Het voorbeeld geeft een beeld van wat de spreker bedoeld. Hij maakt een bepaald punt en laat vervolgens zien hoe dit punt in de praktijk functioneert. Deze voorbeelden zijn als volgt te categoriseren: Bijbels, waargebeurd, getuigenis of fictief.
3. Een analogie: Bij een analogie wordt een vergelijking getrokken. A is zoals B. A geeft dan verduidelijking aan B. Bij z'n analogie wordt gebruikt gemaakt van een beeld- en zaakgedeelte. In het beeldgedeelte wordt een te vergelijken situatie of beeld geschetst. In het zaakgedeelte wordt de overkomst tussen A en B duidelijk gemaakt.

---

¹⁴⁶ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 154-156.

¹⁴⁷ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 157.

¹⁴⁸ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 156-157.

¹⁴⁹ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 157-158.

¹⁵⁰ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 158-159.

¹⁵¹ Omdat Boot zijn preken uitsprak in traditionele erediensten heb ik dit buiten beschouwing gelaten. Zie verder: Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 159-161.

¹⁵² Bij het onderzoek naar definities van illustraties bij Long, Klippert en Kuruvilla blijkt dat de scheidslijnen tussen analogie en voorbeeld niet altijd op dezelfde plaats wordt getrokken. Om deze reden is op basis van de drie auteurs een eigen definitie en onderverdeling samengesteld.

7.3 Dataset illustraties

De 25 onderzochte preken wijzen uit dat er gemiddeld 16 momenten per preek zijn aan te wijzen die illustratief genoemd kunnen worden.

7.3.1 Preken uit de Pentateuch.

Genesis 24:1-8: Eliëzer gaat uit om een vrouw voor Izak te zoeken. ¹⁵³

Deze preek is allegorisch van aard. Dit legitimeert Boot aan het begin van de preek aan de hand van Galaten 4. Hij stelt dat de Abrahamsgechiedenissen geestelijk geduid moeten worden. Hoewel er in deze preek diverse uitbeeldingen worden gebruikt is deze preek duidelijk minder narratief¹⁵⁴ dan de volgende preek over de Pentateuch.

Boot beroept zich met betrekking tot het allegoriseren van deze preekstof op kerkvader Ambrosius. Boot allegoriseert als volgt: Izak is een type van Christus, Abraham van God de Vader, Rebekka is een beeld van de gelovigen die uit de wereld getrokken moet worden en Eliëzer van de evangeliedienaar.

Beeldend beschrijft Boot dat de Heilige Geest de woorden van de evangeliedienaar (Eliëzer) moet ondersteunen. Zodat iemand vrijwillig voor de Heere gaat leven. Boot beschrijft dit als volgt:

Maar als een mens de Heere Jezus lief krijgt is dat het werk van de Heilige Geest die het hart heeft overwonnen. En nu wil de Heere Jezus een bruid die hem liefheeft. (...) De Heere Jezus wil ook een schone bruid. Hij wil geen lelijk monster. Hij wil geen mormel. Hij wil een schone bruid. En van nature zijn we niet schoon, zijn we vuil, verontreinigd. Zijn we goor en afzichtelijk. En daarom moet de Heilige Geest die schoonheid op een mens leggen. In de heiligmaking.

Boot schroomt dus niet om stevige woorden te gebruiken. Vervolgens past hij het uitgaan van Eliëzer toe op de prediking tegenwoordig:

Dienaren van het Woord tegenwoordig moeten tegen de klippen op preken. Er is zo weinig overname bij de mensen. Er komen maar weinig mensen tot bekering terwijl er wordt gepreekt, gepreekt en gepreekt. Het gros van de mensen leeft gewoon door alsof er niets aan de hand is. *“Ja het zal wel waar wezen hoor.”* “Ja hoor eens ik heb een boodschap van Abraham over zijn zoon, hij wil trouwen.” *“Het zal wel waar wezen hoor, ga maar een deurtje verder”*

Dit voorbeeld laat zien dat Boot geen positieve visie heeft op de tijd waarin hij leeft. Verder geeft Boot nog een analogie. Hij vergelijkt het huwelijksaanzoek van de onbekende Izak aan Rebekka als volgt:

Ja dat kwam vroeger wel voor. (...) Dan liet zo’n koning van Engeland die met een Europese prinses wilde trouwen, die liet een schilderij overkomen. (...) En dan bekeek hij het schilderij. Nou ja, het was natuurlijk vaak geflatteerd. Want het meisje zag er in werkelijkheid vaak heel anders uit dan op het schilderij stond. En deze Eliëzer heeft nog geen schilderij bij zich ook van Izak. Hij moet het alleen maar mondeling vertellen, mondeling de boodschap overbrengen en wat geschenken geven. Maar welk meisje gaat mee als je je man nog nooit gezien hebt? Wij willen toch eerst zien en dan geloven. Eerst zien en dan liefhebben. Maar onbekend maakt onbemind zeggen wij. Dat is logisch. Maar de apostel Paulus zegt: *“Dien wij (en dan heeft het*

---

¹⁵³ Boot gebruikt altijd punten maar heel vaak geen thema. De catechismuspreken hebben daarentegen wel allemaal een thema. Bij het ontbreken van een thema wordt de preektekst in dit onderzoek kort getypeerd. Deze preek is beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/genesis-23-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

¹⁵⁴ Narratieve prediking is prediking met de nadruk of grote aandacht voor het vertellend en uitbeeldend bepreken van het Bijbelse verhaal. Sommigen gaan hier zo ver in dat men de toepassing achterwege laat en alleen maar verteld. Zie hiervoor het homiletisch handboek over concrete en beeldende prediking: Paul Oskamp en Rudolf Geel, *Concreet en beeldend preken* (Bussum: Coutinho, 1999), 39.

over de Heere Jezus), dien wij niet ziende liefhebben.” Zo geldt het in het geloof. Die wij niet ziende liefhebben, in wie wij ons hoewel wij hem niet zien maar geloven met een onuitsprekelijke en heerlijke vreugde. Want in het geloof, in geestelijke zaken gaat het erover iemand lief te hebben die we niet met onze geestelijk ogen hebben gezien maar over wie wij gehoord hebben. Want het geloof is uit het gehoor.

Verder gebruikt Boot een analogie bij de vraag van Eliëzer of hij Izak niet naar het meisje moet brengen als het meisje niet naar Izak wil komen:

Ze houden liever kermis en ze gaan liever naar de bioscoop. Ze blijven liever wie ze willen en ze blijven liever televisie kijken. Weet u wat wij dan doen? (...) Dan halen we Jezus naar de wereld toe. En dan halen we de kerk en prediking naar de wereld toe. En dan brengen we niet de wereld naar de kerk maar de kerk naar de wereld. (...) Dan gaan wij de zaken aanpakken net zoals de wereld. (...) Zo zijn er tegenwoordig ook al kerken daar wordt geen kerkdiensten meer gehouden in de klassieke zin van het woord. Dat spreekt de mensen toch helemaal niet meer aan. Ze kijken elke avond televisie, wat doen ze dan in z'n dorre, droge kerkdienst waar een uur gesproken wordt. Dat pakken ze toch niet meer. Wat doen ze dan? (...) Een toneelstuk opvoeren. (...) Dan zeggen ze dat moet ook wel want de wereld wil zich niet aan ons aanpassen en daarom passen wij ons aan de wereld aan. Dat is nu in wezen hetzelfde als Eliëzer aan Abraham vraagt: *“Abraham, als de meisje zich nu niet aan Izak wil aanpassen moet Izak zich dan maar niet aan dat meisje aanpassen?”* Als de wereld zich niet aan Jezus wil overgeven, moet Jezus zich dan niet aan de wereld overgeven?

Ook deze analogie loopt ook weer uit op een toepassing. Boot benadrukt de kerk zich niet moet aanpassen aan de tijd. De toon in de preek is duidelijk melancholisch. Boot reageert hier duidelijk op ontwikkelingen die in de kerk gaande zijn.

Genesis 33:9-11: De ontmoeting tussen Jacob en Ezau.¹⁵⁵

Deze preek bevat zeker een twintigtal gedeelten die als uitbeelding getypeerd kunnen worden. Boot gebruikt duidelijk een narratieve preekstijl. Levendig beschrijft Boot bijvoorbeeld de gedachten van Jacob als Ezau hem tegemoet komt:

En hij denkt: *“O, wee. Nu moet ik die broer weer onder ogen zien. Als dat maar goed afloopt. Als hij maar vriendelijk gestemd is tegenover mij.”* En Jacob die stuurt een paar mannetjes uit. Die hebben Ezau gezien in de verte. Hij heeft een legertje bij zich van vierhonderd man. Dat beloofd wat! Maar weinig goeds. En de schrik slaat Jacob om het hart.¹⁵⁶

Het is opvallend dat Boot gedurende de preek veel dialogen opvoert. Hij laat de Bijbelfiguren dialogen voeren. Ook voert Boot dialogen met (denkbeeldige) tegenstanders over de zaken die hij in de preek aan de orde stelt:

Ze hebben me weleens één en ander voor de voeten geworpen. Dan zeggen ze: *“Kijk, dat kan nooit een christelijke daad zijn want die onbekeerde die doet het ook.”* Pas op. Als een onbekeerd mens bijvoorbeeld een hart heeft voor zijn dieren, voor zijn vee, z'n koeien en zijn kalveren of zijn hond of zijn kat. En dat kan voorkomen. Dan moeten we niet zeggen: *“Niks waard, want hij gaat nooit naar de kerk.”* Dan moeten we tegen zo'n man die beweerd dan een gelovig mens te zijn [zeggen:] *“En jij gaat elke zondag naar de kerk en hoe sta jij dan tegenover je vee, man. Dan mag dat toch zeker niet minder zijn.”* Dan moet u zich schamen als

---

¹⁵⁵ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/genesis-23-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

¹⁵⁶ Bij de in dit hoofdstuk weergegeven citaten was het onontkoombaar om op diverse plaatsen spreektaal over te zetten in de juiste spelling.

zich een voorbeeld moet nemen aan de deugd van een onbekeerd mens. Kristal is weliswaar geen diamant. Maar we mogen daarom niet beweren dat diamant geen schittering geeft. Niet glinstert. En niet mooi is. Het is geen diamant en straks als God de inventaris opmaakt dan God zedelijke deugd nooit als een geestelijke genade beschouwen maar daarom mogen we een zedelijke deugd niet verachten.

Hier geeft Boot een voorbeeld dat hij door middel van een allegorie (de diamant) ondersteunt. Ook fungeert deze illustratie als toepassing. Dit voorbeeld is duidelijk gerelateerd aan Boots liefde voor de natuur.

Verder beschrijft Boot hoe tevredenheid kan berusten op onwetendheid. Zo woonden mensen vroeger in eenvoudige hutjes en waren, volgens Boot, tevreden. Zo zijn ook mensen in derde wereldlanden tevreden volgens Boot. Hij stelt dat vele behoeftes worden aangepaakt door reclame en tevreden mensen op die manier ontevreden worden.

Daarnaast heeft Boot iets dichtertlijks in sommige voorbeelden. Zo zegt hij tegen het einde van de preek: *“Als wij al de liefde die er op de wereld is zouden kunnen destilleren. En er een paar druppels extract van maken. Dan is dat extract nog maar water vergeleken met de edele wijn van Gods liefde.”* Dit dichtertlijke komt ook naar voren als Boot illustreert dat Gods genade genoeg is en nooit krachteloos staat tegenover een mens:

Zou God dan zeggen: “Hier sta ik verlegen in. Ja, die mens heeft mij nodig maar daar sta ik verlegen in. Ik kan het grote heelal ondersteunen en ik kan de zon laten draaien en al duizenden jaren laten schijnen met onverflauwde kracht. En ik kan het hemelgewelf ondersteunen. En ik kan het hele engelenheer op de been houden. Maar die man, die ene man, of die vrouw of dat kind daar sta ik machteloos tegenover.” Of zouden wij dan niet eerder moeten zeggen: *“O God, als Uw almacht alles kan onderhouden dan is Uw almacht zeker voor mij, kleine mug die in de avondzon op en neer danst, zeker genoeg.”* Is Uw genade niet genoeg? Apostel Paulus zegt: *“Mijn genade is u genoeg.”*

Het valt hierbij op dat Boot deze uitbeelding onderstreept door een Bijbels citaat. Boot besluit de meeste illustraties met een Bijbels citaat of Bijbels voorbeeld.

In deze preek gebruikt Boot veel voorbeelden en illustraties die te maken hebben met de natuur. Dit geldt zelfs voor het spreekwoord dat Boot in de preek gebruikt: *“De kat uit de boom kijken.”*

7.3.2 Preken uit de historische boeken.

1 Samuël 4:7, thema: God is in het leger gekomen.¹⁵⁷

In deze preek gebruikt Boot veel uitbeeldingen. Zo beschrijft Boot de gedachten van de Filistijnen als zij horen dat ark is gehaald:

Ze hebben hun God opgehaald. O, nu mogen we ons bergen. Als we nu onze krachten niet inspanssen dan lijden we de nederlaag. Filistijnen wees moedig. Wees manachtig. Zet nu je tanden op elkaar. Nu is het erop of eronder. Nu is het: nu of nooit! Want ze hebben hun God gehaald. God is in het leger gekomen.

Het valt op dat Boot veel het stijlmiddel repetitio¹⁵⁸ gebruikt (hier boven onderstreept). Herhalingen als deze helpen om de spanning op te bouwen en de aandacht van de hoorder vast te houden.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/1-samuel-4-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

¹⁵⁸ Oskamp en Geel, *Concreet en beeldend preken*, 44.

¹⁵⁹ Zie paragraaf 8.2

Boot gebruikt ook in deze preek analogieën voor de toepassingen. Zoals Israël vertrouwde op de ark zo kunnen kerkmensen vertrouwen op de Heilige Doop of het Heilig Avondmaal. Het gevaar bestaat volgens Boot dat men de zaligheid grondt op de doop of het avondmaal. Boot zegt dat de Heere waarschuwt voor vlees tot een arm stellen (Jeremia 17:5). Steeds laat Boot aan de hand van Bijbelse voorbeelden zien dat zijn analogieën en voorbeelden grond hebben in het Woord.

Boot zet afgodendienaars en godloochenaars in deze preek op één lijn met de volgende analogie:

Een afgodendienaar is een volle neef van een godloochenaar. Een afgodendienaar is een volle neef van een atheïst. Want een afgodendienaar die heeft geen God. Die zegt van iets zichtbaars: "Dat is mijn god." En iets zichtbaars kan geen god wezen en dus een afgodendienaar die heeft geen god. En daarom staat hij op één lijn met een godloochenaar.

De beelden die Boot gebruikt zijn verassend en de diversiteit voorkomt voorspelbaarheid.

Een belangrijk punt dat Boot in deze preek maakt is dat men niet blind op het ambt moet vertrouwen zoals Israël vertrouwt op de goddeloze Hofni en Pineas. Men kan een ambtsdrager zijn maar dat wil niet zeggen dat men gelovige is. Boot geeft de volgende illustratie:

Hoevelen zijn er niet die afgaan op het woord van een dienstknecht des Heeren die in het ambt staat. Enkel en alleen omdat hij in het ambt staat? Ook een ambtsdrager kan een grote ondeugd wezen. (...) Een blinde laat zich door een blinde leiden. Zal hij dan op de goede weg komen? De Bijbel zegt: "Als een blinde door een blinde geleid wordt dan vallen ze allebei in de gracht." *Ja maar die blinde die droeg een armband. En daar stond op: Gediplomeerd gids.*

Keek u naar die armband? *Ja ik keek alleen naar die armband. Ik keek alleen naar die armband. En daar stond op: gediplomeerd gids.* Keek u dan niet omhoog, zag u dan niet dat die man een grote zonnebril droeg? En dat achter die zonnebril die ogen stekeblind waren. Zag u dat dan niet?" *"Nee daar heb ik niet op gelet. Ik heb op die band gelet: Gediplomeerd gids.*

Ja maar hij was stekeblind. *Ja dat heb ik wel gemerkt.* Dat merkte ze ook in het leger van Israël.

Het kan bijna niet anders of de illustraties van Boot moeten door de kerkganger weleens met een glimlach ontvangen worden.

Later in de preek gaat het over het leger van Israël dat juicht. Boot past dit toe op 'juichend christendom: "*Ha" zegt iemand. "Dat zijn mijn mensen. Dat zijn nog eens vrolijke mensen. Die hebben geen sombere godsdienst. Die hebben een juichende godsdienst. (...) Dat zijn mensen van mijn slag."*

Boot waarschuwt de hoorders dat men enthousiasme niet moet verwarren met geloof. Mensen kunnen blij zijn zonder de Heere te dienen. Ook hier functioneert de analogie weer als aanzet voor de toepassing.

De tegenwerpingen op 'dansend christendom' onderbouwt Boot door te stellen dat dansen iets is voor de volgende bedeling. Boot erkent dat David weliswaar danste voor de ark maar dat voor de Labadisten¹⁶⁰ het dansen rondom de avondmaalstafel het begin van het einde was.

Boot betoogt dat het geloof vaak stil is van verwondering en onderstreept dit door Maria die stil aan de voeten van Jezus zit en de discipelen die stilvallen als Jezus zich openbaart. Boot varieert in dit verband op een spreekwoord. Hij zegt: "*Waar het hart vol van is loopt de mond van over. Ja maar het hart is overvol en dan klapt de mond dicht.*" Deze opmerking heeft wellicht ook te maken met Boots geslotenheid over zijn innerlijke leven.

---

¹⁶⁰ Jean de Labadie (1610-1674) ijverde voor een zuivere kerk. Er was in deze kringen veel aandacht voor extatische blijdschap en mystieke ervaringen. Zie Selderhuis, *Handboek Nederlandse Kerkgeschiedenis*, 472-473.

Tot slot beeldt Boot nog uit hoe de Heere dingen noteert en het leven naar die wetenschap moeten worden ingericht. Boot illustreert: *“Dan zegt de Heere (met eerbied gesproken): “Laat ik eens een notitieboekje nemen. Laat ik het eens opschrijven.”*” Vervolgens toont Boot aan dat deze gewaagde uitbeelding Bijbels gegrond is op Maleachi 3:16: *“Alsdan spreken die den HEERE vrezen, eenieder tot zijn naaste: De HEERE merkt er toch op en hoort, en er is een gedenkboek voor Zijn aangezicht geschreven, voor degenen die den HEERE vrezen, en voor degenen die aan Zijn Naam gedenken.”* Verder gebruikt Boot in deze preek veel uitbeeldingen om de hoorder in de geschiedenis mee te nemen.

2 Koningen 10:31: Jehu volgt de zonden van Jerobeam na.¹⁶¹

In deze preek gebruikt Boot weer veel uitbeeldingen om de hoorder mee te nemen in de preek. Boot schroomt niet om heftige zaken beeldend te beschrijven:

“Pak die vrouw eens beet en gooi die vrouw eens uit het raam.” Toen smeten ze Izebel uit het raam. Toen viel ze te pletter op de straatstenen. En toen liet Jehu zijn paarden en wagenen er overheen gaan. Over die koningin. En hij zegt: *“Laat ze maar liggen, we gaan eerst lekker eten.”*

Dat Boot ook heftige zaken beeldend beschrijft blijkt ook als hij uitbeeldt hoe Jehu met list de Baälpriesters verzamelt om hen te doden. Dit vergelijkt hij met joden die in de gaskamer worden gelokt onder het mom van een douchebeurt:

Nee het ging meer in de trant waarop de Duitsers in de concentratiekampen de Joden naar de gaskamer [stuurden]. *“Je krijgt een wasbeurt. Hier heb je een stukkie zeep en een handdoek. Geen zorgen maken. Je krijgt een mooie wasbeurt en een ontluizingsbeurt.”* Maar toen de deuren gesloten waren toen kwam de aap uit de mouw. Zo was het hier ook.

Bij deze analogie lijkt Boot niet goed aan te voelen hoe heftig het beeld is dat hij gebruikt. Dit is geen incident in de preken van Boot want waar het vorige voorbeeld erg heftig was, is het volgende voorbeeld dat ook:

Dat is net als een kind met een waterhoofd. Dat heeft z'n geweldig groot hoofd maar hele kleine handjes en voetjes. Dat is uit zijn voegen gegroeid. Zo kan het in de godsdienst ook wezen een geweldig groot hoofd met heel veel kennis maar heel kleine handjes en voetjes. Je doet niet wat je weet. Nu staat er in de Schrift: Die de weg wel geweten maar niet bewandeld hebben.

Boot wil aangeven dat bij sommige de godsdienst alleen in hun hoofd zit maar het is de vraag of Boot wel aanvoelde welke impact zijn voorbeelden op mensen kunnen hebben. Evenals in de pastorale contacten lijkt hier het gebrek aan empathie Boot parten te spelen. Het gebrek aan deze pastorale competentie maakt hem niet bij iedereen geliefd.

gebruikt Boot het voorbeeld van iemand die slordig gekleed is en ergens niet binnen mag komen. Maar als diegene later met schone kleren terugkomt en dan wel wordt ontvangen, is daarmee bewezen dat men geen hekel heeft aan die persoon maar aan zijn slordige kleren. Deze analogie loopt ook uit op een toepassing. Boot stelt dat veel mensen, net als Jehu, niet persé een hekel aan de zonde hebben maar wel aan sommige gedaantes van de zonde.

Boot beschrijft dat wij God moeten dienen zoals Hij gediend wil worden. Mensen moeten, net als een ober aan zijn gasten, aan de Heere vragen: *“Wat belijft u?”*:

---

¹⁶¹ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/2-koningen-5-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Zelfs een kelner die loopt te bedienen die vraagt: *“Wat belieft meneer.”* (...) En die loopt toch niet in het wilde weg ons voor te zetten. *“Toe, pak maar aan! Das voor jou! Toe! Toe!”* Doldriest en driftig. Zo deed Jehu het: *“Hier Heere, hier hebt u maar genoeg mee te nemen. Dat is voor u. Dat is voor u en dat is voor mij.”* Nee man, ootmoedig vragen: *“Heere wat wilt gij dat ik doen zal.”*

Ook hier sluit Boot de illustratie weer af met een Bijbels voorbeeld. Namelijk de woorden van Paulus op de weg naar Damascus.

In deze preek gaat Boot diverse keren in dialoog met mensen die een geloof voorstaan zonder goede werken of zij die zich laten meeslepen door emotie. Verder beschrijft Boot aan de hand van diverse Bijbelse voorbeelden dat men een middel in Gods hand kan zijn zonder dat men daadwerkelijk de Heere vreest.

Boot gebruikt een illustratie waarbij het gaat om het dienen van God of de mammon. Boot wekt de indruk in te gaan tegen de uitspraak van Jezus in Mattheüs 6:24: *“Niemand kan twee heren dienen; want of hij zal den enen haten en den anderen liefhebben, of hij zal den enen aanhangen en den anderen verachten; gij kunt niet God dienen en den Mammon.”*

Boot zegt juist dat dit samen op kan gaan. Hij noemt als voorbeeld het 5^e gebod. God belooft daar voorspoed aan degenen die vader en moeder eren. Ook noemt hij in dit verband dat het houden van het 7^e gebod iemand zal beschermen tegen de ziekte aids. Boot doelt erop het dienen van de Heere voor lichamelijke en natuurlijke zegeningen kan zorgen.

Tegelijkertijd waarschuwt Boot ervoor dat het ook zo kan zijn dat God en de mammon in botsing komen, zoals met iemand die zijn bedrijf op zondag gesloten houdt terwijl dat veel geld kost. Dan komt het op een keuze aan. Dan komt er uit wie er echt gediend wordt. Om dit duidelijk te maken gebruikt Boot het volgende voorbeeld:

Het is net als met twee wandelaars die wandelen over de weg en achter hen loopt een hond. Wie zou nu de baas zijn van die hond. Van wie zou die hond nu zijn? Van één van die twee, maar van wie? Ik weet het niet. Wacht maar even. Wacht maar even. Straks komen ze op een kruispunt. Dan zul je zien van wie die hond is. Want dan gaat die ene man naar links en die andere die gaat naar rechts. En dan loopt die hond die man na die naar rechts gaat. O, dan is die hond van die. Ja precies.

Er lopen er twee recht voor ons uit: God en de mammon. En van wie zijn we nu eigenlijk? Straks nemen God en de mammon afscheid en wie volgen wij dan? Dan komt het erop aan.

Door de illustratie wordt duidelijk wat Boot bedoelt maar hij schept onduidelijkheid en verwarring door de goede gaven van God in het onderhouden van Zijn geboden indirect mammon te noemen.

7.3.3 Preken uit de poëtische boeken

Psalm 70:6: Bede om haastige hulp.¹⁶²

Boot preekt op een weeszondag uit Psalm 70:6. Volgens Boot is het waarschijnlijk dat de achtergebleven discipelen met o.a. deze woorden uit de psalmen gebeden hebben om de Geest.

Boot maakt in deze preek duidelijk dat een mens leeg moet zijn om iets van de Heere te ontvangen. Boot geeft de volgende analogie:

Nu weten we wel dat een worstelaar, dat die alle overbodige kledingstukken aflegt. Want anders kan hij niet goed worstelen. Hij ontkleedt zich voor zover dat mogelijk is. En het gebed is ook een wedren een hardlopen om een prijs te behalen om een doel te bereiken. Om een

---

¹⁶² Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/psalmen-1-75-16-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

overwinning te behalen. Om iets te verkrijgen. En ook een hardloper legt alle overbodige kledingstukken af.

En als een mens nu in het gebed gaat worstelen met God. Zoals Jacob worstelde met God. Met Gods engel aan de Jabbok bij Pniël. Dan moet hij alle overbodige kledingstukken afleggen. Hij moet ledig, hij moet naakt voor God verschijnen. Weet u waarom? Omdat God volle mensen niet vervuld. Omdat God gezonde mensen niet beter maakt.

Hij is net als een dokter. Maar een dokter geeft toch ook geen medicijnen aan mensen die niet ziek zijn? En wij geven toch ook geen klederen aan mensen die er geen behoefte aan hebben.

Dat God mensen eerst leeg maakt voor hij ze iets geeft onderbouwt Boot aan de hand van Bijbelse geschiedenissen. Hij noemt Gideon, de discipelen bij de wonderbare spijziging en de discipelen bij de wonderbare visvangst.

Boot beschrijft vervolgens volle mensen die, volgens hem, niet vervuld worden:

Als wij tot God gaan en zeggen: "Kijk toch eens Heere, hoeveel wij al hebben. Wij zijn al zulke vrome mensen. Wij zijn al zo vol van de Geest. Wij zijn zo enthousiast voor uw gaven. Kijk toch eens goed naar ons, wij zijn toch al half pinkstermensen. U kunt rustig uw Geest aan ons toevertrouwen. We hebben zoveel enthousiasme voor uw dienst en we lopen zo warm voor de Bijbel en de kerk. En we zijn zo actief, hoe zou het ook anders kunnen of u zou ons toch ook wel een goeie Pinksteren geven, dat kan niet missen."

Boot gaat in tegen mensen die de pinkstergeest in zichzelf willen oproepen door actief te zijn. Hij gebruikt een anekdote van iemand die speelde in een orkest van het Leger des Heils. Tijdens Pinksteren werd de muzikanten opgedragen om extra enthousiast te spelen. Boot doet dat af als schijn. Dat is doen alsof men vol vuur is volgens hem. Boot zegt daarover: *"Het vuur van de vurige tongen zal alleen maar komen op mensen die uit zichzelf geen sprankeltje vuur kunnen opbrengen."* Dit onderbouwt hij aan de hand van de geschiedenis van Elia op de Karmel. Het vuur moest van boven komen. Boot betoogt tevens dat de pinkstergemeente gepleit heeft op het Woord zoals Jacob en de Kananese vrouw dat deden.

Volgens Boot stellen alleen mensen die werkelijk zien dat ze de Geest missen hun bekering niet langer uit. Boot illustreert dit met een combinatie van een citaat, metafoer en uitbeelding (dialog):

Augustinus zegt: "Heere bekeer mij maar nu nog niet." Als ik nu de wereld uitgeknepen heb als een citroen en het schilletje weggooi bekeer me dan maar. Dan maar. Dan is het mijn tijd. Heere, ik moet bekeerd worden maar ik wel eerst nog een poosje leven als een wereldling en als het dan mijn tijd is zal ik u wel een seintje geven. Dan is de kust voor u veilig dat u mij kunt bekeren. Heere, bekeer mij, laat mij niet onbekeerd sterven maar wacht er alstublieft nog een poosje mee. U ziet wel dat het in deze psalm anders gaat.

Boot weet steeds opnieuw verassende dialogen en poëtische beelden te gebruiken. Het wordt in deze preek wel duidelijk dat Boot met zijn voorbeelden reageert op wat in zijn ogen is te typeren als activistisch christendom. Hoewel de stof niet narratief is zijn er door de Bijbelse voorbeelden wel veel narratieve elementen in deze preek.

Spreuken 24:30-32: De akker van een luiaard.¹⁶³

In de preek over deze tekst uit Spreuken wordt de luiaard met een verlopen akker en wijngaard tot een voorbeeld gesteld. Aan het begin van de preek wordt de luisteraar door Boot aan de luiaard voorgesteld. Daarvoor maakt hij gebruik van de volgend uitbeelding:

---

¹⁶³ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/spreuken-11-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Want die man die zou zichzelf geen verstandeloos mens genoemd hebben. Welnee. Hij zou zeggen: *“Dat mag Salomo nu wel zeggen maar ik ben wijs.”* En hij steek zijn handen in zijn zakken. Die komen er natuurlijk voorlopig niet uit. En hij heeft een air. Alsof die president directeur van de Nederlandse bank is. *“Ja, ik heb het gemaakt.”* Maar de man is te dom om te denken en redeneren en mediteren. En leren is er nooit bij. Daar is hij ook te lui voor. Hij denkt niet, hij weet wel wat. Hij beeldt zich in dat hij wat weet. Ik zeg niet: *“Hij denkt dat hij wat weet.”* Want denken doet die man niet. (...) Hij heeft de vooropgezette mening dat hij wijs is.

In het eerste deel van de preek gaat Boot in op geestelijke luiheid zoals het verschuilen achter de predestinatie. Waar eerder bleek dat Boot tekeer kon gaan tegen activistisch christendom confronteert hij nu het lijdelijk christendom. Boot geeft als voorbeeld wat hij een predikant hierover hoorde zeggen. Namelijk dat men pas mag zeggen dat men zichzelf niet kan bekeren als men daar persoonlijk is achter gekomen.

Boot illustreert vervolgens dat de mens in het paradijs heeft gewerkt. Tot nu gaf Boot geestelijke toepassingen maar nu spits hij het toe op de landbouw. Boot noemt luiheid de wortel van het vergiftigen van het land. Hij gebruikt het volgende voorbeeld:

Dat is luiheid. Men blijft liever op het bed liggen. Om op een knop te drukken en de sproeier doet de rest wel. De sproeier doet de rest wel. Man, kom je bed uit en ga wieden als er onkruid staat op je land. Dat is bebouwen en bewaren.

Boot vertelt in de preek over zijn schoolmeester die niet staakte in de oorlog. De schoolmeester, die zelf ook opgeroepen was, zei met tranen in zijn ogen dat er in de psalmen¹⁶⁴ niet staat dat men met staken bevrijd wordt maar doormiddel van het gebed. Boot gebruikt dit voorbeeld in verband met de stakingen in die tijd.¹⁶⁵ Dit voorbeeld geeft blijkt van Boot zijn betrokkenheid op de actualiteit.

De beelden die Boot verder gebruikt gaan over de kerk die in slaap gevallen is. En hoe Nederland door die geestelijke luiheid in verval is geraakt. Boot gebruikt hier een beeld uit de landbouw. Een vruchtbare akker is ook goede grond voor onkruid. Zo is het geestelijke vruchtbare Nederland een akker geworden waarop onkruid weelderig groeit. Boot noemt in dit verband abortus, euthanasie en de opkomst van de islam. Boot waarschuwt met het spreekwoord: *“Wat men zaait zal men oogsten.”*

Hooglied 1:12: De bruid en de Bruidegom.¹⁶⁶

De preek over Hooglied is te typeren als allegorisch. Dit is begrijpelijk gezien de conclusies van Boots proefschrift waarin hij betoogt dat Hooglied een allegorie is.

Boot voert in deze preek wel een aantal dialogen maar doet hij doet dit in verhouding tot andere preken weinig. Er is maar één narratief gedeelte in de preek. Dit gaat over de zalving van David.

Het is niet ondenkbaar dat Boots sobere illustratiegebruik te maken heeft met het gewicht van het te bedienen Heilig Avondmaal in deze dienst en het mystieke karakter van deze stof.

Wat betreft de preken uit de poëtische boeken kan gezegd worden dat de preken uit deze boeken minder beelden zijn dan de preken uit de Pentateuch en de historische boeken. Dit is gezien het genre

---

¹⁶⁴ Psalmberijming van Petrus Datheen.

¹⁶⁵ Hierbij kan gedacht worden aan de stakende verpleegsters in 1989. De zogenaamde ‘witte woede’. Zie Hugo Schalkwijk, *Verpleegkundig werk vaak onzichtbaar in de geschiedenis* (14 maart 2022), Beschikbaar via: <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-geesteswetenschappen/nieuws/2022/03/verpleegkundig-werk-vaak-onzichtbaar-in-de-geschiedenis.html> (Geraadpleegd op 15 juni 2023.)

¹⁶⁶ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/hooglied-9-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

voor de hand liggend omdat de verhalende geschiedenissen meer elementen in zich hebben om te verbeelden, uit te beelden en met woorden te schilderen. De poëtische boeken zijn doorgaans meer dichtelijk van aard dan verhalend.

7.3.4 Preek over een grote profeet

Jeremia 8:7: De vogels weten hun gezette tijd.¹⁶⁷

In de preek over Jeremia 8:7 past Boot het trekken van de trekvogels toe op het trekken van een zondaar uit het leven in de zonde naar de Heere. Aan het begin van deze preek geeft Boot een voorbeeld uit de krant waar tot Boots ergernis spottend gezegd wordt dat men de vogels en het milieu bijna heilig verklaart. Volgens Boot verklaart de Heere de vogels in deze tekst zelf nagenoeg heilig. Boot geeft meerdere voorbeelden uit de Bijbel waar over dieren in positieve zin gesproken wordt. Evenals in andere preken gebruikt Boot spreekwoorden en er komen in deze preek ook variaties op spreekwoorden voor: *“De eerste zwaluw is weer in het land.” zeggen we dan. Je kunt er de kalender op gelijk zetten.*”

Boot zegt dat ouders zoals vogels hun kinderen moeten voorgaan en niet tegenhouden:

Dat moeten de oudere mensen ook doen: Hun kinderen voorvliegen. Niet tegenhouden. Niet aan de vleugels trekken. Niet een poot vasthouden. Bij wijze van spreken. (We denken nu even aan die zwaluwen.) Waar ga jij naartoe? Waar moet jij naartoe? *Vader ik wil naar Afrika. Het wordt hier winter.* Joh, blijf hier. Het is hier toch nog mooi weer. Blijf hier. Je hebt weleens van die ouders die doen zo. In plaats van hun kinderen een stimulans te geven tot geloof en bekering houden ze die kinderen tegen. Ze juttten de kinderen op om nog meer in de wereld op te gaan. Er zijn zelfs ouders die houden hun kinderen tegen als ze ter kerke willen.

Boot spoort de hoorder aan om zich net als de vogels niet door de schijn te laten bedriegen:

Laat u door de schijn niet bedriegen. Die vogels laten zich door de schijn niet bedriegen. Dat is juist hun wijsheid. Ze laten zich door de schijn niet bedriegen. Want soms dan zie je ze trekken en dan is het prachtig weer en dan zeg je: *“Wat moeten die vogels dan toch? Laat ze toch hier blijven.”* Dan ben je geneigd om op je voorhoofd te tikken. Waar gaan ze toch naartoe, want in Afrika kunnen ze het helemaal niet beter krijgen dan hier. Want het is prachtig weer. Prachtig september- of oktoberweer. Toch gaan ze weg. Want ze kijken verder dan hun snavel lang is. Want ze weten wat er komt. Daarom, laat u niet door de schijn bedriegen gemeente. Want er komt een eind aan deze dingen. Er komt een oordeel. De wereld gaat voorbij en wat er in de wereld is. Lot moest uit Sodom. Dat is ook zo’n trektocht. Weet u wel. Lot moest uit Sodom. Hij moest trekken. Net als de zwaluwen en de ooievaars. Rebekka moest ook trekken. De Bijbel staat vol van die trektochten. Van die geestelijke trektochten. (...) Abraham moest trekken uit Ur der Chaldeën. (...) Paulus moest trekken.

Het valt het op dat Boot weer een analogie laat voorafgaan aan een heel aantal Bijbels voorbeelden. Bij deze preek is het echter ook de creativiteit van Boot die opvalt in de volgende analogie. Boot heeft het over mensen die niet naar de kerk gaan. Volgens Boot doen deze mensen ook als een vogel. Maar dan als een struisvogel die zijn kop in het zand steekt.

Ook in deze preek maakt Boot toepassingen door analogieën:

De vogels verstaan het. De mensen veelal niet. Ze gaan rustig hun eigen gang. Ze dansen tussen de graven net als in de tijd van de Franse revolutie. (...) Men is teveel gewend. Men is teveel

---

¹⁶⁷ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/jeremia-6-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

gewend. Men verstaat het niet. Men komt ook haast niet meer onder beslag van het Woord. Men is ook al teveel gewend. Men heeft teveel gezien. Teveel sensatie! Elke avond op de televisie. Wat wil je! Sensatie, geweldig! Wat zou nog zo'n kaal preekje in een kerk? Dat doet toch niks meer. Vandaar dat de tijd almaar kouder en koeler worden. De mensen almaar harder. Want de tijden veranderen. In een geweldige stroomversnelling.

Zoals meer te zien is stelt Boot ook hier de tijdgeest onder kritiek in zijn illustraties. Verder benadrukt Boot in deze preek dat de vogels alleen rust vinden in het zuiden. Zoals de mens alleen rust vind in God en niet in de welvaart of wat dan ook. Hierbij haalt Boot de bekende woorden van Augustinus aan: *“Onrustig is ons hart, totdat het rust vind in u, o God.”*

7.3.5 Preek uit een kleine profeet.

Hosea 10:1-2: Hernieuwde aankondiging van straffen. ¹⁶⁸

Deze preek is niet narratief of allegorisch van aard. Boot legt de tekst uit en laat door middel van analogieën de lijnen naar zijn tijd oplichten. Boot heeft in deze preek een aantal actuele illustraties. Zo heeft hij het over oogsttijd die er in Nederland ook weer aankomt. Ook heeft hij het over de aanstaande bevrijdingsdag.

Boot stelt dat het volk Israël met de zegeningen van de Heere de verkeerde kant op gaat:

Israël ging met de zegeningen van de Heere de verkeerde kant op. Ook in onze tijd. Zoveel jaar bevrijd. We zullen binnenkort de Bevrijdingsdag hebben. Maar de 5e mei, de dag des Heeren, dan zullen we speciaal de dag des Heeren besteden om feest te vieren. Daar hebt u hetzelfde symptoom van die zonde die bij Israël al reeds aanwezig was. Hoe meer de Heere ons zegent. (...) Des te meer gaan we de verkeerde weg op en vergeten we de Heere.

Boot benadrukt dat men vast moet houden aan het oude, vertrouwde Woord van God. En niet zelf dingen erbij moeten halen om het mooier of toegankelijker te maken. Boot zegt dat het een zaak van het hart moet zijn. Daarvoor gebruikt hij de volgende uitbeelding:

En toen had Jacob daar ook een steenhoop opgericht. Om de weldaden Gods in gedachtenis te houden. En die steenhoop die was er natuurlijk in de tijd van Hosea nog. Maar wat hadden die mensen ermee gedaan. Die hadden die steenhoop opgeknapt. Die hadden gezegd: *“Laten we het mooier maken. Het is zo primitief zoals het er nu staat. Jacob heeft ons dat wel nagelaten maar we tuigen dat wat op. We kleden dat wat aan. We bouwen dat wat uit. We restaureren het wat.”* De monumenten die de vaders hadden nagelaten die worden een beetje opgeknapt. Dan zeiden ze: *“Kijk dat houdt de band met het godvruchtige voorgeslacht ook nog wat vast.”* Maar het was alleen maar de vormelijke godsdienst want hun hart zat er niet bij.

Boot vraagt de gemeente hoe dat bij hen zit. Hij stelt dat de gemeente een leesbare brief moet zijn (2 Kor. 3:2-3). Boot stelt dat zonder hart het gedenken niets waard is. Hij gebruikt hiervoor het volgende voorbeeld:

Er wordt heel wat herdacht tegenwoordig. (...) Allerlei jubilea! Eben-Haëzer. Tot hiertoe heeft ons de Heere ons geholpen. Ja, je kan ze kopen in de winkel. En dan wordt er heus niet naar je hart gevraagd. Dan wordt maar gezegd: *“De prijs is zoveel. Hier prachtig kleedje. Eben-Haëzer. Hangt het maar op. Een wandtekst. Je kunt het ophangen.”* Tot hiertoe heeft de Heere ons geholpen. Ter herinnering aan al de weg die de Heere ons deze veertig jaar geleid heeft. Maar

---

¹⁶⁸ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/hosea-10-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

waar is uw hart? Want het is makkelijk gekocht, makkelijk opgehangen, makkelijk gebreid en geborduurd. Van die bordjes en van die gedenkplaatjes en van die schilderijtjes. Opperichte beelden en altaren maar waar is uw hart? Waar is uw bekering?

Bij deze preek gebruikt Boot een aantal illustraties om theologische punten duidelijk te maken. Hij gebruikt het beeld van een weegschaal om de waarde van Christus en de wereld tegen elkaar af te wegen. Hij beschrijft iemand die twee heren wil dienen met een vogel die met zijn twee poten op twee verschillende takken gaat zitten. Deze vogel vind geen rust. Zoals een mens die twee heren dient geen rust vind. Boot beeldt vervolgens uit hoe iemand met een dubbel hart in het oordeel van God komt.

Verder legt Boot uit dat een verbroken hart iets anders is dan een verdeeld hart. Hij zegt:

Een gedeeld hart is in twee helften gevallen. Maar een gebroken hart is in gruzelementen gevallen. Net als ik hier van de kansel af een fles zo op die stenen vloer zou laten vallen. In honderd stukken en scherven. Dat is niet verdeeld. (...) Die fles is in gruzelementen. Die is verbrijzeld. En zo is het nu met een hart van de mens. Dat moet helemaal kapot vallen. Zodat het geen hoop en vertrouwen op zichzelf meer over heeft. Maar dan is het toch nog een hart dat verenigd is in de vreze van Gods naam. Uit de verbroken en verbrijzelde hart gaat er één verlangen op. (...) Dat is één in het oprechte verlangen naar de verlossing.

In deze preek is het gezien de gespannen kerkelijke situatie in Boven-Hardinxveld opvallend dat Boot een toepassing maakt waarbij hij zijn eigen gemeente als (mogelijk) voorbeeld neemt. met betrekking tot verdeeldheid in een gemeente zegt hij:

Als wij een gedeelde gemeente hebben, een gedeelde kerkenraad hebben dan roert de duivel erin. Dan verwekken we de Heere tot toorn. En dan verlaat de Heilige Geest de gemeente. En dan kan er geen enkele vrucht van de Heilige Geest plaatsvinden want dan zijn we met machteloosheid geslagen. (...) En niet alle mogelijke stemmen maar aan het woord laten komen want dan wordt het een grote wanorde. Een janboel en duivel die lacht in zijn vuistje. Zij hebben hun hart verdeeld klaagt de Heere maar de duivel die heeft plezier.

Boot wijst dus niet alleen om zich heen naar kerkelijke ontwikkelingen maar hij laat ook zijn eigen gemeente in de spiegel kijken.

7.3.6 Preken uit de evangeliën

Mattheüs 27:46: De van God verlaten Jezus aan het kruis.¹⁶⁹

Bij deze preek is het opvallend dat deze preek meer uitleggend is dan beeldend. Terwijl deze tekst toch duidelijk in een narratieve perikoop staat.

Boot beschrijft hoe een gelovige voor zijn gevoel God kwijt kan zijn maar dat ten diepste niet is. Alleen Christus aan het kruis was van God verlaten. Zo schildert Boot door middel van zijn voorbeelden scherpe contrasten. Christus is dicht bij de dood verlaten door God. Terwijl Gods kinderen vlakbij bij de dood vaak door de Heere worden ondersteund. Boot noemt in dit verband psalm 23. Zo kunnen Gods kinderen, in tegenstelling tot Christus, in moeilijkheden Gods nabijheid ervaren. Zoals de vrienden van Daniël in de vurige oven. Zo schetst Boot meerdere contrasten die hij steeds Bijbels fundeert.

In de preek maakt Boot duidelijk dat het verliezen van God gunst voor Jezus tegelijkertijd betekent dat Hij Gods toorn ontvangt. Hij illustreert dit met het volgende analogie:

---

¹⁶⁹ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/mattheus-17-28-14-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Als ik de warmte die in deze kerk aanwezig is. Als ik die wegneem, helemaal wegneem. Dan is dat toch precies hetzelfde als ik de koude geef. Warmte wegnemen is toch precies hetzelfde als koude maken? Als de temperatuur die eerst boven nul gestaan heeft zakt dan komt die toch positief onder nul te staan. Dan wordt het toch positief vriesweer straks. Als God de Vader Zijn gemeenschap aan Jezus onttrekt, dan voelt Jezus de ongunst, het ongenoegen en de toorn en de wraak van God.

Verderop in de preek schets Boot op gevoelige wijze dat de vraag van Jezus geen opstand is. Het is hierbij opvallend dat hij, net als elders, veel herhalingen (repetitio) gebruikt.¹⁷⁰ Boot beeldt het als volgt uit:

De Heere Jezus zegt tegen de Heere: "U bent altijd God voor Mij. Hoe zeer U Mij ook verlaat maar Ik verlaat U niet. Ik ga niet met U twisten. Ik heb niks tegen U." Hij zegt: "Uw rechten blijven onbetwist. Ik ga niet met U discussiëren. Ik wil het niet beter weten dan U. Ik zeg niet dat U het fout doet. Ik zeg niet dat U het anders had moeten doen. Dat is de bedoeling van Mijn vraag niet. Ik ben niet betweterig. Ik wil U niet voor Mijn tafel dagen, voor Mijn rechterstoel dagen. Ik wil niet zeggen: "God kom eens hier om Mij rekenschap te geven. Dat is toch geen manier van doen? Dat is toch geen handelswijze? Zo behandelt toch een vader zijn kind niet? Ik wil het niet beter weten dan U. Ik heb U niks kwalijk te nemen. Ik heb U niets te berispen. Ik wil niet vitten. Ik slaak deze kreet niet omdat Ik boos op U ben of dat Ik denk Ik het beter weet. Of dat Ik denk dat U het verkeerd doet. Helemaal niet. Ik wil alleen maar onderwijs van U ontvangen. Ik vraag op gelovige wijze naar de argumentatie. Naar het 'waarom'. Ik voel dat het nodig is dat Ik verlaten wordt. Ik voel dat het nodig is. Maar Heere laat me nog even het motief zien. Laat me nog even de argumentatie zien. Waarom het nodig is."

Boot zegt dat de vraag van Jezus er blijk van geeft dat Hij het niet heeft opgegeven. Hij zegt dat iemand die niet meer over het zakken voor zijn examen wil praten het opgegeven heeft. Zo is het met Jezus niet. Jezus vraagt er als een gelovige naar. Hij is iemand die berust in zijn situatie en gehoorzaam blijft. Boot gebruikt de volgende analogie om de houding van Jezus duidelijk te maken:

We zouden het kunnen vergelijken, hoewel alle beelden mis gaan, met een leerling die is blijven zitten. Die is blijven zitten in de klas. Hij is niet bevorderd en nu beseft hij wel terdege dat hij het niet verdiend heeft. Dat hij is blijven zitten. Hij beseft wel terdege dat hij het verdiend heeft want die cijfers waren er ook naar. Maar nu neemt hij nog even dat rapport ter hand. En nu vraagt hij: "Ja, ik wil nu nog even bevestigd worden in mijn overtuiging dat ik het toch echt verdiend heb dat ik blijf zitten want die cijfers die zijn er toch ook naar. Waarom ben ik blijven zitten? Toe, geef me nog even dat rapport. Dat ik nog eens goed zie dat ik het heb verdiend." Zo spreekt hier de Heere Jezus: "Heere, Ik moet hier hangen en Ik moet hier verlaten worden. Dat heb Ik verdiend want Ik draag Uw schuld en de vloek van al Uw volk op Mij. Maar houd het Me nog even voor. Laat het Me nog even zien. (...) Laat nog even een lichtstraal door dat smalle raampje vallen."

Boot behandelt de trouw van Jezus als alles om Hem heen donker wordt. Hij zegt: "Want is er volmaakter gehoorzaamheid denkbaarder dan als een soldaat op zijn post blijft staan terwijl alles om hem heen omver tuimelt en bezwijkt?"

Boot beschrijft hoe de resten zijn gevonden van een soldaat die op zijn post bleef terwijl het as regende en de lava stroomde bij de uitbarsting van de Vesuvius. Dit historische voorbeeld zet hij over naar zijn tijd waarin het gevaar van een derde wereldoorlog dreigde. Boot zegt:

---

¹⁷⁰ Zie paragraaf 7.3.2.

Tegenwoordig bouwen ze ook wel atoomschuilkelder, ja. Maar als nu iemand op post staat. Een soldaat die staat op post. De generaal die heeft gezegd: "Blijven staan hoor. Wat er ook gebeurt. Hier blijven staan." En er komt een vliegtuig aanzetten en die werpt een atoombom uit. En je ziet dat parachute met die atoombom en je weet dat de derde wereldoorlog is uitgebroken. (...) En ja ik zie daar dat er een bom wordt uitgeworpen. En ja ik zie daar een bom, dat is kennelijk een atoombom. Maar ja ik moet hier op mijn post blijven staan he. De generaal heeft gezegd: "*Jongen, niet in die schuilkelder.*" Daar is de opening van de schuilkelder. Ik hoef maar drie stappen te gaan en dan duik weg in die atoomschuilkelder. Maar nee dat mag ik niet. Ik blijf staan. Tot dat ding valt? Ja tot dat ding valt. Ik mag niet weglopen. Dan bent u toch wel gehoorzaam. Zo gehoorzaam was nu Christus. Hij bleef zich op God werpen in de verlatenheid. (...) Mijn God al verlaat U Mij, Ik blijf op Mijn post. Al wankelt alles om heen. Al merk ik niets van Uw bestaan en niets van Uw gunst. Al merk Ik het niet maar Ik blijf hier op Mijn post. Want Ik heb een opdracht gekregen en die moet Ik volvoeren.

Boot gebruikt in deze preek weer diverse dialogen en gedachtenbeschrijvingen als uitbeeldingen.

Markus 15:21: Simon van Cyrene als kruisdrager van Christus.¹⁷¹

Ook in deze preek gebruikt Boot veel uitbeeldingen. Hij beeldt bijvoorbeeld de gedachten van de hoofdman als volgt uit:

En die hoofdman die denkt: "*Er zit maar niet genoeg vaart in. Er zit maar niet genoeg tempo in. Jezus die kan het zeker niet makkelijker dragen. Het wordt een beetje te zwaar voor hem. Hulp!*" Het lijkt barmhartigheid maar het is geen barmhartigheid hij wil er alleen maar meer vaart achter zetten.

In deze preek is een belangrijk uitgangspunt dat de barmhartigheden van de bozen wreed zijn. Dat Simon het kruis moet dragen is volgens Boot geen medelijden maar een kwestie van tijdsdruk. Boot beschrijft hoe Simon zich ook wel heeft moeten ergeren aan Jezus:

Maar denkt u, zal Simon ook niet op Jezus gemopperd hebben? "*Dat ik nu voor U dat kruis op me neem. Dat ik nu Uw schande moet dragen.*" Want Jezus is toch uiteindelijk de oorzaak ervan. Simon denkt: "*Had Hij niks uitgehaald had ik hier niet voor spot hoeven lopen.*"

Het is in deze preek opvallend hoe Boot zich weet te verplaatsen in de Bijbels figuren. Dit doet hij ook bij Simon van Cyréne die onderweg is om het Pascha te vieren:

Maar dat ideaal dat wordt hier helemaal in gruzelementen geslagen. Want hij word beetgepakt en hij wordt gedwongen zijn schouders te zetten onder die kruisbalk om het Jezus na te dragen. En hij weet: "*Nu ben ik onrein. En nu kan ik niet meer in de tempel komen. En nu ga ik straks onverrichte zaken weer naar huis terug. En wat doen ze dan thuis. Als ik thuisgekomen ben in Cyréne. Dan zullen ze me in mijn gezicht beklagen. Mijn vrienden.*" Want er zijn in Jeruzalem natuurlijk ook een hele hoop andere mensen die ook uit Cyréne komen. En die staan daar in die menigte en die zien daar Simon. En die lachen Simon uit. Onderling. Maar tegen Simon zelf zeggen ze natuurlijk: "*Dat was ellendig voor je, Simon. We hadden met je te doen man. Dat viel niet mee. Tjongejongejonge.*" Maar als ze uit het gezicht van Simon zijn dan lachen ze hem uit. Zeggen ze: "*Die is lelijk te pas gekomen in Jeruzalem.*" Dat weet Simon ook. Dat hij straks een spot en een schimp zal zijn voor al zijn volksgenoten, straks in Cyréne. Dat vertellen ze door de hele stad. Voor niks een reis. Geweldig veel geld heeft dat gekost natuurlijk.

---

¹⁷¹ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/markus-22-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Daarna beschrijft Boot dat Simons gedachten veranderen. Boot benoemd zelfs dat Simon spijt krijgt over zijn zonden tegen Jezus. Boot heeft dus wel de gave zich uitstekend te kunnen verplaatsen in mensen. Dit is opvallend omdat het verplaatsen in andere en de juiste toon vinden nu net in het pastoraat bij Boot lang niet altijd goed ging.

Verder illustreert Boot hoe de hoorder pijn kan ervaren en contrasteert deze pijn met de pijn die Christus geleden heeft:

Wij voelen ons al niets meer waard als wij een stevige griep hebben. Maar als je gezeseld bent, goed gezeseld bent. Geloof maar, daar gaat maanden overheen voordat je weer wat opgeknapt bent hoor. Die geselingen die ze aan de slaven toepasten vroeger dan leken ze soms net helemaal gevild en afgestroopt. Nu, als je één ontvellinkje hebt op je vinger dan duurt het maanden voordat het helemaal genezen is. Maar stel je eens voor dat je hele rug toegetakeld is. En ook nog een doornenkroon op zijn slaap. En als je dan een slapeloze nacht achter de rug hebt bovendien. En dan in de derde plaats (en nu beschouwen we alles nog maar van de lichamelijke kant) een zwaar houten kruis, een boom kun je wel zeggen, op je schouders hebt te dragen. Ik stel me voor dat de voet van dat kruis dat dat heeft gesleept over die hobbelige weg. En dat bij elke schok de Heere Jezus een ondragelijke pijn heeft geleden. En dat hij al maar meer gebogen ging lopen onder dat kruis. En dat het haast niet meer verder kon. Zo was nu de menselijke natuur van Christus. Dat was geen schijngehalte maar dat was werkelijkheid. Vlees en bloed. Ware menselijke natuur uit Maria heeft Hij aangenomen. De Heere Jezus is geen krachtmens geweest. Geen übermensch die nooit ziek was en altijd jong en altijd krachtig. Helemaal niet waar.

In het bovenstaande gedeelte wordt Boots beeldende gave opnieuw duidelijk. Als hoorder zie je als het ware het kruis over de grond slepen en hobbelen over de weg.

Tenslotte moet ook bij deze preek nog opgemerkt worden dat Boot in contrasten spreekt. Zo doet Hij dat bijvoorbeeld als het gaat over macht van Jezus:

Ga eens met uw gedachten terug naar nog geen week geleden, naar de intocht in Jeruzalem. Wie had er toen wat opgeëist. Christus zelf. Christus zelf had gecommandeerd. Hij zei tegen zijn discipelen: "Maak dat ezelsveulen eens los. Want Ik heb het nodig. Als die eigenaar zegt waarom dan moet u zeggen de Meester heeft het nodig." De Heere Jezus commandeerde toen als koning, vrijmachtig. Hij beschikte Zelf over dat ezelsveulen. (..) [Boot zegt daarna dat Jezus ook de paaszaal opeiste.] (...) Christus rekwireerde (...) tot dusver Zelf. Maar nu heeft Christus niets meer te rekwireren. Nu heeft Hij niets meer te eisen. Nu zal de Romeinse hoofdman wel voor Hem eisen: "*Houdt U Uw mond, niks meer te zeggen, Kruiseling, niks meer te zeggen. Met U, over U en zonder U. Simon van Cyréne neem jij dat kruis is. Til dat eens op. Draag het die Kruiseling na.*" Hier is Christus Koning af. Hier is Hij Priester af in de ogen de mensen.

Met deze contrasten maak Boot de vernederingen van Koning Jezus duidelijk.

Lukas 1:78-79: De lofzang van Zacharias.¹⁷²

Aan het begin van deze preek stelt Boot dat de vogels het luidst fluiten als de zon opkomt. Hij zegt op poëtische wijze:

De vogels fluiten, de zon gaat op. Nu zijn we hier bij een gedeelte in de Schrift waar de zon opgaat. De Zon der gerechtigheid gaat op. Is het een wonder dat de vogels gaan fluiten? Dat er lofzangen worden gezongen?

---

¹⁷² Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/lukas-1-5-20-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Vervolgens noemt Boot de lofzangen die allemaal gezongen worden aan het begin van het Nieuwe Testament.

Treffend beeldt Boot uit wat het betekent dat de Heere Jezus naar deze aarde kwam:

Maar Hij heeft ook rondgewandeld op deze aarde. Hij is hetzelfde huis binnengegaan. Dezelfde woning, dezelfde stulp, hetzelfde krot. Want vergeleken bij de zalen des hemels is het hele ondermaanse verblijf maar een krotwoning voor Hem geweest. Hij boog Zijn hoofd om binnen te gaan om de deur binnen te gaan van ons stulpje. Hij, God uit de hemel.

Vervolgens beschrijft Boot hoe de Heere Jezus omgang heeft met farizeeën, tollenaars en een zondige vrouw uit Samaria.

Verder gebruikt Boot het beeld van de zon in tegenstelling tot andere lichten:

De zon is geen kaars. De zon is geen lamp. De zon is geen kunstlicht. Want als wij in het stikdonker zitten en we steken een kaars aan of een lamp. Dan kan die duisternis die kan wel een beetje verdreven worden maar we kunnen de dag niet laten aanbreken. Met al het kunstlicht op de wereld kan men nooit een dag laten opgaan over de aarde. Dat bestaat niet. Dat kan alleen maar de zon. Omdat die zulk een krachtig schijnsel heeft. (...) Een zon is geen meteor die je ziet verschieten aan de hemel. Je ziet hem zo licht geven maar het andere ogenblik is hij weg. Nee die zon niet, die doet het kalm aan, rustig. Die blijft schijnen.

Boot maakt vervolgens duidelijk dat met de geboorte van Christus de nieuwe bedeling aanbreekt. David zingt over een lamp. Maar in de nieuwe bedeling hoeven de gelovigen het niet met een lamp te doen maar mogen ze de zon hebben.

Boot gebruikt ook een vergelijking met Jacob die een ladder zag waarop engelen afdaalde. Dit in tegenstelling tot de nieuwe bedeling waar de tweede persoon in het Goddelijke Wezen afdaalt.

Ook gebruikt Boot het beeld van een brief in tegenstelling tot een bezoek. Een bezoek is rijker dan een brief. Boot pas dit toe op de gemeente en zegt dat een brief, Gods Woord, wel kan getuigen over een bezoek. Iemand kan in een brief refereren aan een bezoek. Zoals de Heere doet in de boodschap van het evangelie. Het evangelie getuigt van Jezus' bezoek aan de aarde. Boot beeldt het ongelofelijke van het niet aannemen van deze boodschap als volgt uit:

Ik denk dat de duivel het aanvankelijk niet zou geloven. Dat die zou zeggen: "U kan me nog meer vertellen maar dat bestaat niet. Wie zou er nu zo gek en zo dwaas zijn? Als hij in zo'n verloren toestand ligt. En als hij dan z'n rijke boodschap krijgt. En als hij dan bezocht wordt"

Deze uitbeelding laat ook weer zien hoe Boot steeds weer verrassende invalshoeken weet te vinden om zijn boodschap te onderstrepen.

Het beeld van de zon dat in deze preek een centrale rol speelt, gebruikt hij om aan te tonen dat de zon haar kracht nooit verliest. Boot illustreert:

Al zouden alle drie miljard mensen op de wereld. Of misschien zijn het er nog veel meer op de volle middag allemaal hun ogen sluiten dan verliest de zon er geen gram van. Niets, de zon blijft schijnen in volle kracht.

Boot wil op de manier duidelijk maken dat de zon altijd haar kracht heeft. Ook als de gelovigen het soms niet willen zien of niet voelen doordat er in geestelijk opzicht een wolk voor de komt. Verder gebruikt Boot het beeld van de zon om de zachtmoedige kracht van de zon te laten zien:

Dat zonlicht is zulk een zachtmoedige kracht. Dat zelfs de kleinste vogeltjes er niet voor op de loop gaan. Als de zon opgaat worden de kleinste vogels niet bang. En de kleinste bloempjes worden niet bang. Maar die doen hun kelkjes open. Laat dan ook niemand bevreesd weglopen voor die Zaligmaker. Die als kindeke in de kribbe komt.

Verder illustreert Boot in deze preek een groep reizigers in de woestijn die niet kan optrekken omdat de zon onder is gegaan. Boot maakt duidelijk dat men zonder de zon, zonder Christus niks zien kan. Zij moeten wachten op het Licht. Boot verbindt er een Bijbeltekst aan: "Mijn ziel wacht ongestoord op Zijn onfeilbaar Woord." Mensen hoeven zich niet op te knappen voor de komst van het Licht. Dit maakt Boot als volgt duidelijk:

En we moeten het niet proberen eerst wat licht voor Hem te maken. Zodat Hij wil komen. Want dat kunnen we niet. Het is net als met een veld waar de dauw op valt. (...) Maar nu is het toch niet zo zeker dat die dauw zegt: *"Kijk eens, ik ga alleen op dat veld vallen als ik eerst de mensen aan het werk heb gezien. (...)"* De profeet Micha die spreekt ergens over de dauw van de Heere. Druppelen op het kruid dat naar geen man wacht noch mensenkinderen verbeidt. Die dauw komt toch en die zon die komt op. Wat u ook doet. Die komt op.

Het is heel goed mogelijk dat Boot aan de Bijbeltekst uit Micha heeft gedacht en daar het voorbeeld aan ontleent.

Lukas 8:22-25: Jezus stilt de storm.¹⁷³

Deze preek is narratief van aard. Boot gebruikt diverse uitbeeldingen om de situatie in de storm levendig te beschrijven. Hierbij is te denken aan de volgende passage:

Als dat schip omhoog gaat dan vliegt daar die bank met die slapende Jezus ook naar boven. En als de schip naar beneden gaat dan vliegt die bank met die slapende Jezus ook, met een schok, naar beneden. Dus de Heere Jezus wil ze dit leren: *"In al uw benauwdheden, ben Ik benauwd."* De Heere Jezus heeft deel aan het lijden.

Het is hier wel de vraag of Boot hier terecht een beroep doet op Jesaja 63:9. Hier is meer sprake van ongestoord vertrouwen dan van benauwdheid.

Ook hier gebruikt Boot weer illustraties om contrasten te maken:

In het paradijs toen er geen stormwinden waren. In het paradijs daar stormde de pannen niet van het dak. Toen Adam en Eva daar in paradijs waren. Daar waaide geen takken van de boom. Daar vielen geen muren om. Daar was alles goed. Ongestoord. Daar kwam geen omvallende boom terecht op één van die dieren of één van die mensen die geschapen waren. De mens had dus in zekere zin de natuur in zijn macht want hij was gesteld tot heer over de schepping. Maar die macht zijn we kwijtgeraakt. We zijn geworden een onttroonde koning. En die ziet nu zijn vroegere onderdanen, die winden en golven. Die ziet nu die vroegere onderdanen als door boze geesten bezielde en voortgezweept op zich afkomen. Dat is een gevolg van de zonde. Dat wij er vijanden in zien. Dat we zeggen: *"O, berg je, berg je, want we vergaan. Meester, Meester, wij vergaan."* De angst slaat de discipelen om het hart.

---

¹⁷³ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/lukas-6-24-21-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Verder roept Boot aan de hand van deze tekst en voorbeelden uit de kerkgeschiedenis lastige vragen op. Dit doet hij als volgt:

Nee, dat heeft geen zin, dat heeft geen zin om te blussen want dat waait te hard. Dat krijgen we toch niet uit. Dat krijgen we toch niet gedoofd. En dan denken we dat God het ook niet aankan. We denken dat de Heere zo machteloos is. Zien we ze branden in onze gedachten. Zien we ze branden die martelaars in 1500. Die martelaars die op de brandstapel stonden. Zien we die soldaten rakelen met die spiesen in dat vuur opdat het maar steviger door zou branden. Zien we ze staan op de markt die brandstapels. Hoor het knetteren? Het hout en de vlammen? Zien we die man krimpen van de pijn. Horen we hem kermen en roepen en gillen. Ja? Waar blijft God nou? Ziet God het niet? Zou hij het niet zien? Waar blijft God nu? Dan denken we: *“De Heere kan het niet aan. De Heere vecht natuurlijk net zo hard als wij maar Hij kan het niet aan.”*

Hij trekt er de les uit dat men, om het met zijn eigen woorden te zeggen, meer zou berusten in Gods leiding als men zou beseffen dat God alle dingen aankan.

Verder beeldt Boot uit dat men geneigd kan zijn te denken dat het niet klopt dat een boot met volgelingen van de Heere Jezus vergaat. Dit weet hij door middel van een dialoog boeiend te brengen:

*“Uw beminden, uw volk, bekommert het u niet dat **wij** vergaan?”* Als dat nu een schip was dat volgeladen was met tollenaars en zondaren dan konden we begrijpen dat het naar de kelder ging. Dan trokken we er ons voorhoofd niet over samen. Dan zouden we knikken. Dan zouden we zeggen: *“Dat is in orde. O, dat is in orde hoor. Laat die mensen maar naar de kelder gaan. Een schip vol tollenaars en zondaren. Een schip vol moordenaars en dieven. Een schip vol gespuis uit de onderwereld. Laat die maar naar de kelder gaan.”* En dat God dan Zich er niet over bekommert. Dat zal ons een zorg zijn. Zo denken we dan hè. Maar als nu een schip volgeladen met kinderen van God vergaat. Dat is wat anders. Als er een stormramp komt en een grote schurk die verdrinkt. O, dat kunnen we begrijpen. Hij heeft zijn verdiende loon gehad zeggen we dan. Maar als nu een kind van God verdrinkt. Dat is in de stormramp in '53 toch wel gebeurd hoor. En niet één maar meerdere. Dat kunnen we niet plaatsen. *“Heere, bekommert het u niet dat **wij** vergaan. **Wij** kinderen van God. Dat **wij** vergaan. Hoe is dat nu toch te rijmen. (...) U doet onrecht ten opzichte van de godvrezende.”*

Verder gebruikt Boot in deze preek nog twee persoonlijke illustraties. Hij vertelt allereerst dat hij over deze tekst hoorde preken in Rusland. Boot illustreert hoe de storm in de kerk van het oosten is gaan liggen met de val de Berlijnse muur. De vervolgingen zijn geëindigd. Aan het begin van de preek vertelt Boot dat hij als de schuimkoppen op de golven komen tegen zichzelf zegt dat het niet pluis is. Daarnaast is de watersnoodramp van '53 ook verbonden aan de familiegeschiedenis van Boot.

In het slot van de preek gebruikt Boot een kinderlijk eenvoudig maar zeer sterk voorbeeld om de macht van de Heere Jezus te laten zien. Jezus kon door te spreken de storm stillen. Boot zegt:

Ja, de koningin moest het maar kunnen van de week. Zo maar even een radiopraatje van vijf minuten. En die storm is bedaard. Wel makkelijk. Als het dan gaat waaien, gaat stormen. We denken dat de pannen van het dak vliegen. Even een telefoontje naar het paleis: *“Wil de koningin even een radiopraatje houden van vijf minuten dan wordt het doodstil.”* Dat kan niet. Het zou makkelijk wezen. Of de minister-president wat mij betreft. Of de burgemeester wat mij betreft. Maar er is geen één die dat kan hoor. Geen één mens op aarde. Maar deze Jezus even met een armgebaar, met een woord. *“Wie is toch deze?”*

Johannes 14:18: Christus vertroost Zijn discipelen.¹⁷⁴

De preek over een tekst uit het Bijbelboek Johannes gaat over de Heere Jezus die zijn discipelen geen wezen laat. Boot beschrijft het geluk van ouders met hun kinderen en het droeve lot van wezen. Boot beschrijft dat de wereldliteratuur ook het droevige lot van wezen beschrijft. Hij noemt hierbij de boektitels *Alleen op de wereld* en *De klokkenluider van Notre Dame*. Later in de preek beschrijft Boot dat een benadeelde wees nooit kan uitspreken: *“Dat ga ik tegen mijn vader zeggen.”* Voor weeskinderen in de kerk moet dit confronterend zijn geweest. Zeker als Boot op een gegeven moment uitbeeldt hoe een wees zijn dode moeder roept en er geen spier op het gezicht van de dode moeder vertrekt. Dit lijkt ook iets verraden de pastorale onhandigheid die Boot parten speelde.

Verder contrasteert Boot het lege graf van Christus met andere graven. Graven van belangrijke mensen en wereldgroten:

Als we naar Griekenland gaan en we bezoeken een Mausoleum, een koningsgraf, dan zegt zo'n gids: *“Hier rusten de beenderen van.”* Noem maar op. Een grote held. Of een grote koning. Die rusten in dit graf. (...) Gaan we naar Egypte dan zien we daar de Pyramides. En dan weten we daar rusten de beenderen van die Farao. Die zijn daar nog. (..) Maar als we naar Israël gaan, naar het heilige graf dan is er geen gids die zegt: *“Hier rusten de beenderen van Jezus Christus”* Dat kan niet. Waarom niet? Die zijn er niet.

Boot vertelt verder dat het graf leeg is en dat Jezus Christus is opgevaren naar de hemel. Hij geeft vervolgens een treffend voorbeeld waarom dit voor christenen een grote troost is:

Als de Heere Jezus nu hier in ons midden lichamelijk nog zou zijn vanmorgen. Dan zouden de ware kinderen Gods hem zeker willen spreken. (...) Dan zouden al Gods kinderen geduldig op hun beurt moeten wachten. Dan zou de koster zijn handen vol hebben. Dan zou die zeggen: *“Mensen niet allemaal tegelijk, niet dringen. Jullie komen straks aan de beurt.”* En dan zou er een wachtlijst aangelegd moeten worden. En dan zouden velen zich toch nog wezen voelen. Dan zouden ze zeggen: *“Ik wacht nu al zo lang en ik ben nog niet aan de beurt om de Heere Jezus te spreken.”* Maar nu zegt Jezus: *“Nee, ik zal jullie geen wezen laten. Dat wil zeggen, je kunt allemaal tegelijk bij Mij terecht. Want Ik ben niet meer lichamelijk in jullie midden maar geestelijk. (...)”* En al zouden we allemaal tegelijk Hem willen spreken dan kan dat.

Hierna illustreert Boot eigenlijk steeds dat de Heilige Geest komt om de wezen te helpen. De wezen staat past Boot toe op de gelovigen. De gelovige die van de Heilige Geest onderwijs, bescherming een geestelijke herleving ontvangt.

Het is nog van belang om te noemen dat Boot hierbij illustreert hoe de duivel aanklachten indient bij God over degenen die als wees zijn achter gelaten op de aarde. Deze illustratie is exegetisch gezien aanvechtbaar omdat juist met de hemelvaart de duivel uit de hemel is geworpen. Na de hemelvaart kan de duivel geen aanklachten meer indienen voor de troon van God.¹⁷⁵ Misschien heeft Boot zichzelf teveel laten meenemen in de uitbeelding en is hij zo op dit spoor gekomen.¹⁷⁶

---

¹⁷⁴ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/johannes-11-18-22-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

¹⁷⁵ Zie hiervoor Openbaring 12:10 en de verklaring hiervan van H.R. van de Kamp, Openbaring, Profetie vanaf Patmos, Commentaar op het Nieuwe Testament, CNT (Utrecht: Kok, 2013), 295-297.

¹⁷⁶ Wat ook een groot gevaar is bij kinderbijbels. Klippert waarschuwt voor de verwarring van fantasie en werkelijkheid. Zie hiervoor: Klippert, *Van tekst tot preek*, 120.

Handelingen 26:8: Paulus voor Agrippa.¹⁷⁷

In deze preek spreekt Boot over het wonder van de opstanding. Hij gebruikt de volgende illustratie om het wonder van de opstanding duidelijk te maken. Boot beschrijft beeldend dat het lichaam van een mens tot stof vergaat. Hij beschrijft hoe onvoorstelbaar de opstanding is. Hij vraagt zich hardop af hoe al die mensen die in de Tweede Wereldoorlog in de onderzeeërs zijn omgekomen boven zullen komen. Of de mensen die zijn bedolven onder puin en stenen. Boot beschrijft hoe het stof van een mens overall heen verwaait:

Ja, we moeten het ons maar even realistisch voorstellen. De hele atmosfeer die is vervuld van atomen en moleculen die oorspronkelijk tot het lichaam van een mens hebben behoord. Je kan niet over de straat wandelen in een grote stad en je ademt lucht in waarin resten zitten van gestorven mensen. Je kan het niet zien. Zo klein is het. Maar zo is het. Je kan geen stukje voedsel nuttigen of er zitten resten in van de miljarden gestorven mensen die voor ons hebben geleefd. Hoe kan dat nu ooit weer goed worden?

Deze illustraties doen de vraag oprijzen of Boot wel altijd goed aanvoelde hoe zijn voorbeelden bij gemeenteleden kunnen overkomen. De kans is groter dat men een onsmakelijk gevoel krijgt bij het eten van een boterham dan dat men zich verwonderd over het wonder van de opstanding. Een voorbeeld als deze laat zien dat de gave van uitbeelding zich ook tegen de prediker kan keren.

Boot benoemt in deze preek dat geen enkel voorbeeld kan dienen als voorbeeld voor de opstanding. Hij geeft twee voorbeelden uit natuur die wel enige analogie hebben maar duidelijk anders zijn dan uit dood levend worden.

Boot voert ook nog een aantal dialogen met denkbeeldige tegenstanders van hetgeen hij in de preek leert. Boot noemt de opstanding iets dat onvoorstelbaar is. Maar hij toont aan de hand van de geschiedenis aan dat iets wat onvoorstelbaar lijkt dat niet persé is:

Zoals wij het nu vanzelfsprekend vinden dat een mens met één beweging van zijn vinger een heel lokaal in het licht kan zetten. Duizend jaar geleden was er geen op de hele wereld die dat geloofde. En waarom niet? Omdat ze het nog niet ervaren hadden. *Dat kan niet.* Daar waren vroeger wel zendelingen en die gingen naar de inboorlingen die in de tropen woonden. Bij de evenaar. En dan zeiden die zendelingen: *“Wij komen uit een gebied waar de mensen in de winter over het water kunnen lopen, in de rivier, want dan wordt dat water hard. Dat wordt ijs.”* Maar toen begonnen die inboorlingen hard te schateren. Ze zeiden: *“We zijn wel zwart maar daarom nog niet dom hoor. Dat kun je een ander wijsmaken. Maak dat uw hond maar wijs. Maar daar geloven wij niks van.”* Want dat vonden ze zo onbegrijpelijk en ongelofelijk. Maar wij beschouwen dat als de gewoonste zaak van de wereld. Omdat wij het ervaren hebben. Als je duizend jaar geleden tegen de mensen had gezegd: *“In 1992 zal het mogelijk zijn om via een televisie op hetzelfde ogenblik te zien wat er aan de andere kant van de wereldbol gebeurt..”* Nou, dan hadden ze ons ook uitgelachen. Dat had je Karel de Grote (...) echt niet op de mouw kunnen spelden. (...) Nee daar waren ze echt te wijs voor. Dat was niet wetenschappelijk. Er is geen één professor in die tijd die zou toegeven dat dat mogelijk was. Zo denken nu vele mensen over de opstanding der doden. Dan zeggen ze: *“Nou, nee we moeten het eerst zien.”* Maar als het gebeurt is dan zullen we het verstaan. Dan zullen we het verstaan. Ik zeg misschien nog niet in alle onderdelen begrijpen want wie is er nu die de televisie in alle onderdelen begrijpt. Maar we verstaan het wel en we accepteren het wel. Zo is het! Jazeker, dat kan. Zo is het met opstanding der doden.

---

¹⁷⁷ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/handelingen-8-28-19-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Boot laat hier de beperktheid van de menselijk wetenschap zien. Zijn opmerking over de inboorlingen laat zien dat Boot qua spreken over rassen en kleuren in een ander tijd leefde dan wij.

7.3.7 Preek uit de brieven van Paulus aan gemeenten.

Romeinen 3:3-4: De conclusie over de mens.¹⁷⁸

Het is bij deze preek vanwege het genre van de Bijbeltekst te verwachten dat deze preek minder narratief van aard is. Dit is ook het geval. Toch gebruikt Boot diverse illustraties. Door in gesprek te gaan met de hoorder, een fictieve tegenstander of door zijn uitleg te onderbouwen met Bijbelse voorbeelden blijft de preek levendig.

Boot weet duidelijk te maken waarom het zo erg is als sommige ongelovig blijven:

Stel u voor dat er in deze gemeente één was die ongelovig bleef. En dat zou bekend zijn aan de predikant. En die zou het de gemeente bekend maken: *“Mensen, er is er hier helaas één ongelovig. En die ga ik nu met name noemen.”* Ik denk dat er een beroering door de rijen zou varen. *“Ben ik het. Ben ik het. Zou hij mij noemen?”* Er zou een schrik komen in de gemeente als er maar één ongelovige zou worden aangewezen. We zouden allemaal ons hart vasthouden. Welke naam zou er tevoorschijn komen. Maar waarom schrikken we dan nu niet meer? Wel omdat er zovelen zijn die ongelovig zijn. Dan doet het ons niks meer. Als er een grote massa is. O, dan valt het wel mee. Er zijn er meer hè. Maar is het dan juist niet des te erger?

Ook legt Boot uit dat geloof zijn ingang vaak vindt bij de lagere klasse. Boot vergelijkt het met iets zwaars dat in het water wordt gegooid. Iets zwaars zakt naar de bodem. Zo zakt het geloof, volgens Boot tot in de lagere klasse van de samenleving.

Zo beschrijft Boot hoe een heiden, als de hoofdman bij het kruis, het geloof vindt en dit aan een farizeeër voorbij gaat. Boot zegt dat het ongeloof tegenwoordig ook in de gelovige klasse veelvuldig aanwezig is. Boot heeft het over kerkgangers en dominees die vreemden van God zijn.

Verder geeft Boot een heel uitvoerig voorbeeld over dingen die vroeger onmogelijk leken nu heel gewoon zijn. Als voorbeeld noemt hij een auto of een trein. Boot zegt dat vroeger ook het afschaffen van de slavernij en het beschermen van dieren een onbereikbaar kaart leek:

In de tijd dat de eerste stemmen opgingen om de slavernij af te schaffen zeiden de mensen die daar tegen waren: *“Waar blijf je dan? Dan wil je straks de dieren ook nog gaan beschermen zeker?”* “Ja” zeiden toen sommige onnozele geesten *“Ja, we zouden eigenlijk ook de dieren ook nog wel willen gaan beschermen. Maar laten we maar beginnen met die slavernij af te schaffen.”*

En toen die slavernij afgeschaft was en de eerste stemmen opgingen om de dieren te gaan beschermen in het Engels parlement toen lachte men zich slap. *“Nu wil men, nota bene, de paarden en de koeien gaan beschermen. Dat kan toch niet. Nog één stapje verder en ze willen, nota bene, de katten ook nog gaan beschermen.”* En toen riep er één: *“En nog één stapje verder en ze willen de honden ook nog gaan beschermen.”* En toen was het gelach in het parlement onbedaarlijk.

Omdat Boot zich wat betreft zijn visie op dieren vaak alleen voelde staan lijkt het dat Boot hier iets van zijn eigen worsteling laat zien. Zijn vrouw vertelt later dat Boot zich op dit punt vaak onbegrepen voelde.¹⁷⁹

---

¹⁷⁸ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/romeinen-9-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

¹⁷⁹ De Vries, *Een onafhankelijke Schriftgeleerde*, 51

Boot gebruikt diverse uitbeeldingen om te laten zien dat God zich niet door een mens laat tegenspreken. Ook beeldt hij uit dat de Heere een ongelovige niet smeekt om naar Hem te luisteren of met hem onderhandelt:

“Dan zal ik dat scherpe hoekje er voor jou afvijlen. Dat is voor jou niet te verteren. Maar dan veil ik het er een beetje af. Nu wordt de pil vlotter geslikt, niet? Nu wordt de pil vlotter geslikt. Nu gaat het er wel in.” Zou God dat niet doen? Nee, dat doet hij niet.

Boot maakt duidelijk dat de Heere Zijn boodschap ook bij een ongelovige reactie niet aanpast.

Verder gebruikt Boot een poëtische allegorie voor een mens die tegen God vecht:

Zie toch in dat de strijd die u tegen God voert de strijd is van een mug tegen een vlam. En die mug die strijd tegen die vlam en die wordt afgeslagen. En die probeert het nog eens een keer en nog eens een keer. Hoelang moet dat doorgaan? Hoelang moet dat doorgaan? Die strijd van die mug tegen die kaarsvlam. Hoelang moet dat doorgaan? Hoelang? Als God het niet verhoedt tot dat beest er straks verschroeid bij neervalt. En zo zal het uiteindelijk ook met u gaan, met ons gaan, met mij gaan als wij ons tegen God blijven verzetten. Daarom, geef u over.

Verder is het nog goed om te vermelden dat Boot in deze preek ook een analogie als toepassing gebruikt zoals hij dat bij andere preken ook deed.

7.3.8 Preek uit de brieven van Paulus aan personen.

1 Timotheüs 4:8: De lichamelijke oefening.¹⁸⁰

Deze preektekst is toch wel bijzonder voor iemand op wiens rapport vroeger een vier stond voor lichamelijke oefening.

Boot zet in deze preek eerst uiteen wat lichamelijke oefening in die tijd was. Hij beschrijft hoe sport een belangrijk onderdeel was in de Romeinse cultuur. Voor iemand met een vier op zijn rapport voor lichamelijke oefening is Boot niet opvallend negatief als het gaat om het bedrijven van sport. Wel waarschuwt hij ervoor dat men het tijdelijke leven niet moet onder- of overwaarden.

Later schetst hij beeldend dat er rijkaards en gierigaards zijn die hun geld of afgunst boven hun leven zetten. Volgens Boot laten deze mensen hun leven door deze dingen verzieken. Zoals Haman die zijn leven liet beheersen door ergernis vanwege Mórdechai.

Anderzijds beeldt Boot uit hoe men het leven te gering kan schatten:

Mensen die hun gezondheid niet ontzien als ze maar plezier kunnen maken. Op korte termijn plezier maken. Ook al gaat hun gezondheid eraan. Mensen die hele nachten doorboemelen en doorfuiwen en drinken en noem maar op. Dan zie je het wel. Dan zie je het na korte tijd aan hun gezicht. Dat ze helemaal verleppe en verdrogen van dat zwieren en dat boemelen. Maar zulke mensen hebben niet teveel op met het tijdelijke leven maar ze hebben er te weinig mee op. Want ze offeren hun leven op aan hun plezier. Aan hun lust. Ze stellen hun lust, hun plezier, hun begeerte boven hun leven. Ze onderwaarden hun leven. Ze onderwaarden dit tijdelijke leven.

Ook noemt Boot sportmensen die grote risico's nemen voor de roem. Zij onderschatten het leven. Deze sportmensen doen volgens Boot als alsof hij een leven maar een kwartje waard is. Boot gaat hier als volgt verder op in:

---

¹⁸⁰ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/1-timotheus-3-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Zo mag je niet met je leven spelen. Zo mag je niet spelen. Ze doen net of het leven maar een kwartje waard is." (...) Wie onderschatten het leven? Mensen die aan de lopende band abortus verrichten. Een overheid die dat tolereert. Een volks samenleving die dat tolereert: *"Leven, o dat is eigenlijk ook maar een kwartje waard. Nou ja, goed driehonderd gulden dan. Driehonderd gulden is het mij waard."*

Het is opvallend dat Boot deze twee voorbeelden door een kwartje aan elkaar verbindt en hier vervolgens op verder bouwt. Boot blijkt goed op de hoogte te zijn met de prijs van abortus in die tijd.¹⁸¹

Verder geeft Boot voorbeelden van de martelaren die het leven opofferde en niet teveel waarde aan dit tijdelijke leven hechtten. Boot beschrijft op een poëtische wijze de tijd in verhouding tot de eeuwigheid als de verhouding van een druppel tot de oceaan. Ook het volgende analogie is een poëtische verbeelding van Boot:

De mensheid is als een gevangene in een cel in het pikkedonker. Er is maar één raampje dat uitzicht geeft op een heerlijke toekomst maar dan komt het ongeloof en die duwt met een wrede hand dat raampje dicht. Er is geen toekomst. *"Dood is dood. Je sterft als een hond en wordt begraven, zand erover en weg. Dat is onze toekomst zegt het ongeloof."*

Boot maakt vervolgens duidelijk dat de boodschap van God in de Schrift is dat de godzaligen het koninkrijk zullen ingaan. Hier gebruikt Boot ook weer een beeld om een contrast aan te geven. Hij beschrijft hoe de onzaligen in het donker omkomen en de gelovigen de lichtzalen binnengaan.

Boot geeft aan de hand van een voorbeeld over een gebedsgenezer aan dat men voorspoed niet aan Gods zegen moet koppelen. Hij noemt als voorbeeld zendelingen die ziek werden terwijl zij de Heere dienden.

7.3.9 Preek uit de Brief aan de Hebreëën

Hebreëën 11:7: Het voorbeeld van Noach.¹⁸²

In deze preek vraagt Boot aandacht voor het geloof van Noach. Boot contrasteert de ongelovigen met Noach. Noach die God al gehoorzaamde toen er nog geen wolkje aan de lucht was. Noach geloofde zowel Gods bedreigingen als beloften. Boot zegt dat er velen zijn die alleen Gods beloften geloven. Mensen die alleen de zonnige kant geloven. Zo laat hij de analogie weer als toepassing functioneren. Door de vele uitbeeldingen die Boot gebuikt maakt hij duidelijk dat Noach werkelijk tegen alles in gehoorzaamde:

Dan begint Noach te bouwen. Hoewel hij uitgelachen werd. Want wie begint er nu een schip te bouwen op het vasteland. Dan je moet je of gek wezen of een geweldig groot geloof hebben in iets wat je nog niet kunt begrijpen of nog niet ziet. (...) Hij woonde in het nabije oosten. Misschien wel honderden kilometer bij de zeekust vandaan en ook niet bij een rivier. En dan moest hij een geweldig schip gaan bouwen. Er ligt geen groot schip hier op de werven van de Merwede zo groot als die ark. Maar bij de Merwede zijn ze wel verstandig want ze bouwen die schepen alleen aan de rivier. Want als je zegt je moet in het binnenland, op de Veluwe, zo'n schip gaan bouwen dan wijzen ze naar d'r voorhoofd bij de Merwede. Dan zeggen ze: "Dat doen we niet. Zo gek zijn we niet. We doen dat aan water want anders kan die boot niet te water gelaten worden." Heb je d'r ooit van gehoord dat iemand z'n geweldig schip, het was

---

¹⁸¹ Dit moet ongeveer de kostprijs zijn geweest van plegen van abortus in die tijd. Zie hiervoor: Honderd gulden meer, NRC, 31 augustus 1974, https://www.nrc.nl/nieuws/1974/08/31/honderd-gulden-meer-kb_000032992-a3165825 (Geraadpleegd op 10 april 2023.)

¹⁸² Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkerhemelen.nl/hebreen-12-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

maar geen roeibootje, gaat bouwen op het vasteland? Daar ten zuiden van Apeldoorn, daar ga je toch geen schip bouwen. Dat doe je in Hardinxveld, in Krimpen en in Capelle en in Rotterdam. Dat doe je niet in Ermelo of Apeldoorn of in Garderen. En nu begint Noach daar een ark te bouwen en dat is nu een uiting van zijn geloof. (...) Geloven in het waarschijnlijke kan iedereen. Maar geloven in het menselijk onmogelijke dat is het geloof van de uitverkorenen.

Boot betreft de scheepswerf De Merwede bij zijn voorbeeld. Een scheepswerf die alle mensen in de kerk kennen. In Boven-Hardinxveld werden veel schepen gebouwd in die tijd.¹⁸³

In het volgende citaat gaat Boot van een uitbeelding over naar een analogie en uiteindelijk naar een toepassing:

Hij gaat bouwen. En er staat in de Schrift dat Noach alles deed precies zoals de Heere het hem gezegd had. Hij gehoorzaamde de Heere met een grote nauwkeurigheid. Hij werkte maar niet in het wilde weg. Hij zei maar niet tegen zijn zoon: *“Toe breng maar eens wat planken. Zaag eens wat bomen om. Breng eens wat planken. We gaan timmeren. Jongens, we zien wel wat er van terechtkomt.”*

Boot beschrijft welke voorschriften Noach kreeg. En dat Noach deze voorschriften volgt omdat zijn behoud ervan afhangt. Hij zegt dat wij daar iets van moeten leren. We moeten er niet er op losleven maar een mens moet zich inspannen om God te zoeken. Boot gaat vervolgens de confrontatie aan met de lijdelijke godsdienst:

Noach die sloeg de armen maar niet over elkaar. Die zei niet: *“Als de Heere mij wil redden van die zondvloed dan zal Hij wel op een bepaald ogenblik zorgen dat er hier voor me een kant en klare ark komt te liggen waar ik zo in kan stappen.”* Nee, Noach die stroopte zijn mouwen op en die nam een zaag, een bijl. (...) *Ja, maar het is genade.* Ja, maar die genade werkt middellijk. Als de Heere een mens grijpt, een mens aanspreekt dan gaat die mens aan het werk met ingespannen krachten. Hoe lief heb ik uw wet. Het is mijn doel die de ganse dag te betrachten.

Opnieuw sluit hij zijn voorbeeld af met een ondersteunende Bijbeltekst.

Boot beschrijft vervolgens hoe een mens zich tot in het uiterste kan inspannen om geld terug te krijgen van de belastingdienst. Vervolgens vraagt hij hoeveel moeite doen voor hun eeuwig behoud.

Boot weet goed voor te stellen wat het betekende om die omstandigheden een ark te bouwen. Dit blijkt uit het volgende citaat:

Noach zou zijn medewerkers wel goed hebben moeten betalen. Noach zou ze wel smaadcompensatie hebben moeten geven. Wie wil er nu uitgelachen worden omdat hij aan het project van Noach meewerkte. En dan was hij nog niets eens verzekerd ook. Jawel, verzekerd door het Woord van God. De garantie die de Heere gegeven heeft.

Boot beschrijft even later hoe een passant Noach aanspreekt:

“Mooi weertje, Noach. Tis een beetje droog van de zomer he. Er moest zo eens een buitje komen dat zou wel goed zijn voor het land.” Dat Noach niet boos geworden is. En dat hij rustig doorgegaan is aan het bouwen van die ark. *“Je zult er wel meer van horen. Je moet het maar eens nakijken”* heeft hij tegen die mensen gezegd. Daar heeft hij hen mee veroordeeld. Met

---

¹⁸³ Hoogendoorn, *Prediker van het Koninkrijk der hemelen*, 160

zijn rustige woorden en met zijn christelijke levenshouding en met zijn geloofsarbeid aan die ark. En toen op Gods tijd begonnen de wolken te gieten.

Diverse uitbeeldingen in deze preek laten zien dat Boot zich helemaal probeerde te verplaatsen in de personen, gebeurtenissen en de gevoelswaardes hierbij.

7.3.10 Preek uit de overige brieven

1 Johannes 4:10: De liefde van God.¹⁸⁴

Boot beschrijft hier dat de liefde van God een bijzonder liefde is. Nog bijzonderder dan de liefde van de martelaren tot God die hij beeldend beschrijft. Deze preek is niet narratief van aard. Wel gebruikt Boot diverse dialogen om de preekstof dichtbij de hoorder te brengen.

Boot benadrukt dat de liefde van God van één kant komt:

Het is geen gelijk oversteken. *“God, zullen we een afspraak maken. Ik kom over de brug en U komt over de brug en halverwege de brug ontmoeten we elkaar en dan geven we elkaar een hand.”* Zo is het niet. Toen wij nog een heel eind van die brug af waren toen is God al helemaal over de brug gekomen. En toen wij met onze rug naar God toestonden en van God wegliepen is God ons achterna gelopen. We zeggen weleens het is een eenzijdig Godswerk. Nou, hier ligt het eenzijdige in. Dat ligt duidelijk in deze tekst. (...) Toen Adam en Eva al bevende voor Hem vloten in het paradijs. Toen zocht God hen op. Wij hebben geen vredesambassadeur naar God gestuurd. Maar God heeft een vredesambassadeur naar ons, vijanden en haters, gestuurd.

Verder wordt in deze preek duidelijk dat Boot met zijn illustraties ook weleens de lachers op zijn hand had:

Nu moet u niet lachen hoor. Hebt u weleens van een vlieg gehouden? Nee, er zit er geen één te lachen in de kerk. En toch meen ik dat serieus he. Ik meen dat serieus. Hebt u weleens van een vlieg gehouden? Het zou wel heel vreemd zijn. Het zou wel heel vreemd zijn. Als u een vlieg heel in de verte ziet. Op de torenspits bijvoorbeeld. U zou hem niet kunnen zien hoor. Is dat nu een vergelijking? Ja, dat is nu een vergelijking. Want die grote God is veel groter ten opzichte van een mens dan wij zijn ten opzichte van een vlieg. En een vlieg heeft nog geen kwaad gedaan. Ja, ik gebruik misschien wel een vreemde vergelijking omdat de zaak zo vreemd is. Want hier gaat het nu net over. (...)

Boot maakt op unieke wijze duidelijk hoe God en mens zich tot elkaar verhouden. Hetgeen Boot vervolgens door nog meer beelden beschrijft.

Ook in de preek kan Boot met een analogie een wat gevoelig voorbeeld geven. Hij wil duidelijk maken dat het heel bijzonder is dat God Zijn Zoon overgeeft in dood. Hij zegt:

Je moet eens vragen aan die moeder in Amerika die hun zoon hebben verloren in Irak of ze dat prettig hebben gevonden. Het zijn er gelukkig niet zoveel geweest. Van wie een offer werd gevraagd. Een offer des doods wel te verstaan.

Het is ook hier de vraag of Boot realiseert hoe gevoelig het onderwerp is dat hij hier aansnijdt.

Tenslotte geeft Boot nog een voorbeeld van iemand die weliswaar een christelijk leven had maar geen belijder van het geloof met de mond was. Boot zegt aan de hand van dit algemene voorbeeld dat we

---

¹⁸⁴ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/1-johannes-3-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

voorzichtig moeten zijn met gevolgtrekkingen op basis van iemands leven terwijl de mond van diegene erover zwijgt.

7.3.11 Preek uit Bijbelboek Openbaring

Openbaring 19:7-8: De bruiloft van het Lam.¹⁸⁵

Deze preek is voornamelijk uitleggend. Boot gebruikt diverse Bijbelse voorbeelden om zaken duidelijk te maken. Boot gebruikt ook verschillende beelden uit de natuur om uit te leggen wat er bedoeld wordt met een geluid van vele wateren. Dit doet hij als volgt:

Misschien hebt u weleens vele wateren horen ruisen. Er kan weleens een geweldige regenbui komen. Of een hagelbui. Dan kan je ook verder niks horen. Maar ik denk dat het nog veel geweldiger is als je bij de Niagarawaterval komt staan. Als je dat oorverdovende geluid in je oren zou krijgen. En ik denk dat het nog veel geweldiger zou zijn als je nu eens bij een geweldige storm aan de kust van de oceaan zou staan en niet alleen het geluid van de Atlantische oceaan maar het geluid van de stille oceaan, en van de IJzsee en van de Zuidzee en van de Noordzee en dat er allemaal nog eens bij. Van vele wateren staat hier. Vele oceanen op elkaar gestapeld. Zo'n machtig geluid was dat gezang van al Gods dienstknechten.

Vervolgens heeft Boot het over het geluid van sterke donderslagen waar de apostel over spreekt. Boot benoemt dat het afgelopen week hard regende en onweerde. Hij beschrijft hoe onweer boven alles uitkomt en dit harde geluid is volgens Boot een uiting van de blijdschap van die mensen.

Blijdschap van de mensen die er mede is omdat de grote hoer en Babel ten onder gaan. Boot beschrijft dat er vroeger een rabbijn was die zei dat men niet mag juichen met het Pascha omdat er toen zoveel Egyptenaren zijn omgekomen. Boot stelt dat we niet vromer en sympathieker moeten zijn dan God. Boot zegt dat de kerk juicht op jongste dag als hun vijanden weggedaan worden. Stemmen die dit verwerpen doet Boot af als modern sentimenteel gedoe.

In deze preek gebruikt Boot het beeld van een golf. Hij wil uitleggen dat de vreugde voor de kinderen van God nu nog beperkt is en na dit leven volmaakt. Dit maakt hij als volgt duidelijk:

Want dan zullen ze nu als het ware nog maar een paar druppeltjes over zich krijgen. Net als bij een golf aan de zeekust. Dan zie je bovenop een schuim van fijne druppeltjes. De kam van die golf. En die werpt fijne druppeltjes uit. Maar dat is nog heel wat anders dan dat je door die golf heengaat. En zo kan Gods kerk op aarde op het ogenblik weleens van die druppeltjes van die blijdschap opvangen. Maar dan zullen ze baden in die oceaan van vreugde en van zaligheid.

Verder gebruikt Boot het beeld van een verloving en een huwelijk om de band aan te duiden tussen de Heere en Zijn kinderen. De verloving vindt volgens Boot al plaats in de eeuwigheid. Boot gaat als volgt verder:

Voordat Gods volk er was waren ze al verloofd met Christus. Hoe kan dat nu? Hoe kan je nu met iemand verloofd zijn voordat je er bent? Jazeker kan dat. Dat kwam vroeger wel voor bij de vorsten ook. (...) of bij de gewone mensen. Dan maakten ze een afspraak. De ene man die maakte een afspraak met een andere man. *“Als wij kinderen zullen krijgen zal mijn zoon met jouw dochter verloofd worden. En trouwen natuurlijk ook.”* Die kinderen waren nog niet eens geboren en dan stond het al zwart op wit. (...) Zoiets heeft ook plaatsgevonden in de stilte van de nooit begonnen eeuwigheid. Toen is er al een verbond gemaakt tussen God de Vader en God de Zoon.

---

¹⁸⁵ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/openbaring-12-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

7.3.12 Preken over de Heidelbergse Catechismus

De preken over de Heidelbergse Catechismus vormen een aparte categorie. Het is begrijpelijk dat deze preken niet narratief maar onderwijzend van aard zijn.

De uitbeeldingen die Boot veelvuldig gebruikt zijn dialogen met mensen die vragen stellen of de standpunten van de Catechismus in twijfel trekken. Ook gebruikt Boot veel Bijbelse geschiedenissen om te illustreren hoe de Bijbelse leer in de (Bijbelse) praktijk functioneert. Omdat bij de voorgaande preken al veel van het beeldende en dialogische van Boot voorbij is gekomen wordt het hier gelaten bij de constatering dat Boot dat in de catechismuspreken ook veel doet.

Zondag 1: De enige Troost.¹⁸⁶

In deze preek begint Boot met de verhouding tussen de Catechismus en de Bijbel duidelijk te maken. Dit doet hij als volgt:

Het is alleen maar de bedoeling van de Catechismus om te dienen als een wegwijzer door de Bijbel, om een leidraad te zijn, een gids te zijn door de leer van de Bijbel. Waar de leer van de Bijbel logisch en eenvoudig en begrijpelijk wordt uiteengezet. En waarom zou men nu niet een gids mogen gebruiken? Een gids vervangt toch niet het eigenlijke? Als je ergens naartoe gaat. Je gaat naar een grote stad, bijvoorbeeld waar je de weg moeilijk in kan vinden dan raadpleeg je toch ook een plattegrond? En dan zeg je toch niet: *“Gooi die plattegrond nou maar weg. Het gaat je toch om die stad!”* Het gaat me om die stad maar die plattegrond die kan toch wel zijn nut hebben. Nu zo is dat met de Catechismus ook. Die kan zijn nut hebben.

Boot lijkt hier te reageren op liberale stromingen in de kerk waarvoor de belijdenis minder belangrijk is. Of minder liberale stromingen waar men ook kritische kanttekeningen plaatst bij bepaalde aspecten van de catechismus. Zoals bijvoorbeeld de stelligheid waarmee in de catechismus over de zekerheid en de troost van het geloof wordt besproken.¹⁸⁷

Verder maakt Boot met een voorbeeld duidelijk dat de troost uit Zondag 1 in de plaats komt van verdriet. Verdriet dat voortkomt uit onze zondeval. Boot vergelijkt het met een kind dat verdrietig is omdat zijn speelgoed kapot gemaakt is. Zo'n kind wordt door moeder getroost met een nieuwe pop. Zo wordt het kind weer blij omdat het oude verlies helemaal is goedgeemaakt. Boot zegt dat een zondaar op die manier getroost wordt door de Heere met de enige troost.

Zondag 3: De oorsprong van onze ellende.¹⁸⁸

Bij de preek over Zondag 3 maakt Boot veel uitbeeldingen door in gesprek te gaan met mensen uit allerlei filosofische stromingen. Hier geeft hij blijk van grote filosofische kennis.

In deze preek wordt duidelijk dat Boot aan de hand van allegorieën ingewikkelde theologisch vraagstukken kan uitleggen. Boot legt uit dat de mens naar het beeld van God is geschapen en niet in het beeld van God:

Want als men zegt dat de mens is geschapen in Gods beeld stelt u eens voor wat dat inhoudt. Dat betekent dat de mens Gods beeld kan verliezen maar toch dezelfde blijven. Zoals wij hier zitten in het licht. Wij zitten in het licht maar dat licht dat is over ons uitgegoten. Wij zitten in

---

¹⁸⁶ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/hc-zondagen-1-8-17-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

¹⁸⁷ Baars is emeritus professor en voormalig docent homiletiek aan de TUA (Theologische Universiteit Apeldoorn). Zie: Arie Baars, “Theorie en praktijk van de catechismuspreek”, in: A. Huijgen e.a. (red.), *Handboek Heidelbergse Catechismus* (Utrecht: Kok, 2013), 6-7.

¹⁸⁸ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/hc-zondagen-1-8-17-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

het licht maar draai dat licht nu maar uit. Ik weet niet wat de knop zit maar draai dat licht nu maar uit. Ja niet echt doen, natuurlijk. Het is maar een beeld. Draai dat licht uit maar wij blijven dezelfde. Wij blijven dezelfde. En zo zijn er theologen die zeggen de mens is geschapen in het beeld van God neem dan dat beeld van God maar weg maar de mens blijft dezelfde. Net als een mens die een jas aan heeft. Hij is in die jas. Trek die jas maar uit maar de mens blijft dezelfde.

Boot maakt heel eenvoudig duidelijk welke implicaties het heeft om te zeggen dat de mens in het beeld van God geschapen is. De mens zou dan na de val onveranderd zijn gebleven.

Verder legt Boot uit dat het niet uitmaakt of de mens in het paradijs door een grove of verfijnde zonde viel. Zoals het voor een dode bloem niet uitmaakt of hij is afgerukt of de steel heel langzaam is doorgesneden. Het gaat volgens Boot om het resultaat en niet zozeer om het proces.

Zondag 7: Het zaligmakende of ware geloof.¹⁸⁹

In de preek over Zondag 7 maakt Boot duidelijk dat het werk van Christus veel meer kracht heeft dan de zondeval van Adam. Boot doet dit als volgt:

Maar ga er maar eens na, wat is er voor nodig een ramp aan te richten? Zoals Adam heeft gedaan. Wat is daar voor nodig? Wat is er voor nodig om een hele vergadering de dood in te jagen? Wat is daar voor nodig? Antwoord: De ongerechtigheid van één mens. Iemand die kan met het leggen van een bom, kan hij er een heel gebouw mee in de lucht laten springen met 100 mensen. Dood. Maar dan. Ja, nu wordt er een dokter bij geroepen, één dokter. Ja, er is er maar één die springstof hier heeft laten ontploffen. (...). Er is er maar één die het in de war heeft gestuurd. Laten we er nu ook maar één bij roepen die het weer goedmaakt. We roepen een dokter maar die dokter die staat met zijn handen in zijn haar. Die kan van die honderd doden er geen één meer tot leven wekken. Want het is veel moeilijker om één dode tot leven te wekken. Dan om honderd levenden de dood in te jagen. Dus, we moeten geen hoofden tellen maar we moeten letten op de kracht van het werk. Al zou de genade maar één zondaar behouden. Al zou het door hele het werk van de Heer Jezus Christus maar één geestelijk dode zondaar tot een levend geloof in Zijn naam worden gewekt. Dan was de genade nog veel meer overvloedig dan de zonde. We moeten letten op de kracht van het werk. Als de rivier zeer hoog gewassen is en die staat dan tot aan de kruin van de dijk. Dan is er maar één man in nodig om die dijk door te steken. Die graaft maar een paar decimeters van die kruin van die dijk weg en die hele rivier die stort zich door die opening en die stroomt op het land, het land dat erachter ligt. Maar om nu al dat water dat het land binnengestroomd is weer terug te krijgen die rivieren in dat doe je niet met een mankracht. Dat moet emmertje voor emmertje gebeuren. Dat moet leeggepompt worden. Dat moet weggepompt worden. Daar is veel meer kracht voor nodig. Eén bacterie die kan heel ons bloed, als ons bloed, verzieken. Maar om dat bloed weer zuiver te krijgen. Dat is nog een andere kwestie. Zo ligt het nu in die zaak van Christus en van Adam gemeen.

Daarnaast beschrijft Boot in deze preek dat Christus bloed niet verspild wordt. Boot zegt dat Christus Zijn bloed niet stortte voor de ongelovige. Want volgens Boot zou Christus dan als een pakhuisbeheerder met de pakken blijven zitten. Zo is het volgens Boot niet.

Verder geeft Boot een allegorie van wat geloof is. Hij beeldt dit uit aan de hand van een schip dat zinkt. Hij zegt:

---

¹⁸⁹ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/hc-zondagen-1-8-17-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

Maar nu komt er een reddingsboot langs. En men laat vanaf dat schip een touw neer op de reddingsboot. Een reddingskoord laat men zakken. Men bevestigt dat op de reddingsboot en men maakt dat vast aan het zinkende schip. En nu zegt de kapitein: *“Allemaal van boord. Je moet je allemaal laten zakken, langs dat touw.”* En dat touw dat hangt over het water. Dan moet je er maar op vertrouwen. Dat dat touw goed is. Als dat vermolmd is. Of daar in het midden, daar hangt het maar met een paar vezeltjes aan elkaar. Dan zou je toch niet durven? Maar van dat touw daar hangt nu je leven vanaf. Waar komt het dan op aan? Dan komt het aan van de sterkte van dat touw. De kracht van dat touw. Het wezen van dat touw. Hoe sterk is dat touw? Is dat betrouwbaar? Is dat een goed touw? Of is het bedrog? Is het vals? Is het namaak? Is het geen touw? En nu is het touw het geloof. En dat touw moet ons overbrengen van dat zinkende schip van deze wereld, aan deze aan de ondergang gewijde wereld, en dat touw moet ons overbrengen naar de reddingsboot van Gods Koninkrijk. En nu moeten we nagaan hoe sterk dat touw is. Wat voor touw daarvoor nodig is om ons over te brengen. Het wezen van het geloof gaan we nu onderzoeken.

Zondag 23: De rechtvaardigmaking.¹⁹⁰

In de preek over Zondag 23 spreekt Boot over het nut van dingen. Boot stelt dat wij ons af kunnen vragen waarom er bijvoorbeeld een bloem bloeit in een oerwoud die niemand ziet. Hij gaat hier als volgt op in:

Moeten we dan vragen wat nuttigheid heeft dat nou, dat die bloem daar één, of twee jaar of drie jaar heeft staan bloeien? Of moeten we dan zeggen: *“Dat is niks, dat is helemaal niks.”* Misschien hebben drie vogels, misschien dat nog niet, erop gekeken. Misschien is er één keer, één mug op neergestreken. Heeft die bloem dan tevergeefs staan bloeien. Wij praten zo graag in termen van nut en profijt. En wat heb je er aan. Al zou je er nu eens niks aan hebben. Als God er maar wat aan heeft. En God heeft er wel degelijk wat aan. Want God heeft het geschapen. En Gods ogen rusten altijd met welgevallen op wat Hij geschapen heeft als schepsel.

Zondag 32: De noodzakelijkheid van de goede werken.¹⁹¹

Hier geeft Boot een voorbeeld van een winkelier die na het aflossen van een grote schuld nog niet uit de problemen is. De lening is wel afbetaald maar waar moet hij nu van eten? Boot vergelijkt dit met de ‘dubbele genade’ die God geeft, namelijk: Vergeving en vernieuwing van het leven. Verder vergelijkt Boot het geestelijk leven met een vruchtenboom. Geestelijk leven herkent men volgens Boot aan de vruchten. En soms moet men het afwachten tot de vruchten komen om te kunnen beoordelen wat voor boom het is. De tijd leert of het een appel- of perenboom is.

Tenslotte maakt Boot aan de hand van analogie duidelijk dat de gelovigen als het goed is steun aan elkaar hebben. Hij beroept zich op 1 Petrus 2:5 waar de gemeente als een gebouw wordt beschreven:

En u weet: een gebouw dat staat pas goed als die steentjes onderin steun aan elkaar hebben. Als ze onderling steunen. Als ze onderling konden praten, dat ze tegen elkaar zouden zeggen: *“Dankjewel, je geeft mij steun. Ik kan door jou ook wat makkelijker op mijn plaats blijven.”*

Volgens Boot gaat men elkaar verwijten maken als er namaakstenen in de muur zouden zitten. Ze zouden hetgeen geen steen is verwijten geen steun te geven. Boot zegt dat de gelovigen die geen goede vruchten voortbrengen de andere gelovigen niet steunen.

---

¹⁹⁰ Beschikbaar via: www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/hc-zondagen-18-24-17-preken/ (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

¹⁹¹ Beschikbaar via: <https://www.hetkoninkrijkderhemelen.nl/hc-zondagen-32-40-15-preken/> (Geraadpleegd op 14 april 2023.)

8.0 Wat is in homiletische en retorische zin kenmerkend voor de illustraties die ds. I. Boot gebruikt?

In dit hoofdstuk wordt aan de hand van de literatuur eerst gekeken naar de relatie tussen de illustraties en de preektekst. Vervolgens worden de verschillende typen illustraties tegen het licht gehouden. Tenslotte worden de illustraties in relatie tot Boot zelf beschreven. Bij hoofdstukken 8.2-4 wordt iedere keer begonnen met een kenmerkende illustratie in de betreffende categorie. Daarnaast wordt er, waar nodig, in de voetnoten verwezen naar de illustraties in hoofdstuk 7.3.1-12.

8.1 Verhouding van de illustraties tot het genre van de preektekst

De Leede en Stark geven aan dat er onderscheid bestaat tussen een preek als verhaal of een preek als betoog. De scheidslijn tussen deze preekvormen is niet hard. Er zijn betogende preken met narratieve gedeeltes en narratieve preken met betogende delen. Volgens De Leede en Stark is het van belang dat de prediker beide registers kan bedienen vanwege de diversiteit aan genres in de Schrift en in het menselijk leven.¹⁹² Dat deze scheidslijn niet altijd hard te maken is blijkt ook uit de preken van Boot. Ook de preken die narratief van aard zijn hebben bij Boot altijd een betogende inslag. Boot gebruikt weliswaar niet altijd een thema bij zijn preken maar een puntverdeling ontbreekt nooit.

Het is opvallend dat Boot zich bij het preken niet per definitie laat leiden door het genre van de preektekst. Zo kan hij narratief preken over een niet narratieve tekst en visa versa. Dit maakt dat Boot iets verrassends heeft. Op voorhand is aan de hand van de preektekst niet te zeggen welk register Boot bespelen zal. Boot kan dus verhalend preken over een poëtische tekst¹⁹³ maar hij kan net zo goed betogend preken over een verhalende tekst.¹⁹⁴ Augustinus (354-430 n. Chr.), de christelijke retor, benadrukt dat het belangrijk is om in preekstijl te blijven variëren om de hoorder te blijven boeien.¹⁹⁵ Geconcludeerd kan worden is dat dit bij ds. Boot is gelukt.

8.2 Uitbeelding

Boot kan in zijn preken de zaken zeer aanschouwelijk voorstellen. Dit wordt duidelijk in de volgende illustratie:

Ik stel me voor dat de voet van dat kruis dat dat heeft gesleept over die hobbelige weg. En dat bij elke schok de Heere Jezus een ondragelijke pijn heeft geleden. En dat hij al maar meer gebogen ging lopen onder dat kruis. En dat het haast niet meer verder kon. Zo was nu de menselijke natuur van Christus. Dat was geen schijngehalte maar dat was werkelijkheid. Vlees en bloed.¹⁹⁶

Volgens Quintilianus, dé retor uit de eerste eeuw, is één van de vereisten voor welsprekendheid: Aanschouwelijkheid.¹⁹⁷ Quintilianus geeft hier zelf een voorbeeld van door een beeldende beschrijving te geven van een decadent diner. Men ziet het als het ware voor zich gebeuren als hij beschrijft hoe de mensen waggelen van dronkenschap en gapen van moeheid. De vloer is smerig van de wijn en is bezaaid met verlepte kransen en visgraten.¹⁹⁸ De hoorder moet dus in staat zijn hetgeen gebeurt voor

---

¹⁹² Dit is een recente Nederlandstalig homiletische handboek. Zie: Bert de Leede en Ciska Stark, *Ontvouwen*, Protestante prediking in de praktijk (Zoetermeer: Boekencentrum, 2017), 201.

¹⁹³ Zie de preek over Jeremia 8:7 in hoofdstuk 7.3.4.

¹⁹⁴ Zie de preek over Mattheüs 27:46 in hoofdstuk 7.3.6.

¹⁹⁵ Aurelius Augustinus, *On Christian Doctrine* (Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library 2007) 95-96.

¹⁹⁶ Zie preek over Markus 15:21 in hoofdstuk 7.3.6.

¹⁹⁷ De Leede en Stark, *Ontvouwen*, 209.

¹⁹⁸ Marcus Fabius Quintilianus, *De Opleiding Tot Redenaar*, *Filosofie & Retorica 8* (Groningen: Historische Uitgeverij 2001), 412.

zich te zien. Een prediker is een schilder met woorden. Hoe beter er geschilderd wordt des te liever zullen de hoorders het gesprokene tot zich nemen.¹⁹⁹

Deze aanschouwelijkheid komt in de preken van Boot duidelijk naar voren als hij in zijn preek denkbeeldige dialogen opvoert tussen Bijbelse figuren of de situaties beeldend beschrijft.

Dit element uit de preken van Boot zou, met Aristotelis, als *mimèsis* getypeerd kunnen worden. *Mimèsis* is een creatieve hervertelling. Een bekend verhaal op een nieuwe manier vertellen met verassende invalshoeken.²⁰⁰ Op deze manier wordt mogelijk om dezelfde Bijbelse geschiedenissen steeds opnieuw aantrekkelijk te maken voor de hoorder. *Mimèsis* treedt automatisch op als andere mensen hetzelfde verhaal vertellen want iedereen doet dit op zijn of haar eigen manier. Boot doet dit nog eens op een extra originele manier. Hierbij is te denken aan de preek van Boot over Jeremia 8:7 waar Boot een dialoog opvoert tussen een jonge en een oude ooievaar.²⁰¹ Gezegd kan worden dat Boot een creatieve manier vindt om het voorbeeld dat Jeremia geeft bij de hoorders aan te bieden.

Er is dus vanuit de klassieke retorica veel voor te zeggen om uitbeeldende elementen in een preek te verwerken zoals Boot dat doet. De Vries geeft aan dat het goed mogelijk is dat Boot tot deze dialogen werd geïnspireerd door de puriteinen die Boot veel las. Veel puriteinen gebruiken namelijk fictieve dialogen in hun preken.²⁰² Dit geldt ook voor de preken van ds. Smijtegelt.²⁰³ Preken die Boot als jongere al las.²⁰⁴ Volgens Baars zijn dialogen bij uitstek geschikt om een catechismus preek beeldend en concreet te maken.²⁰⁵ Het is waarschijnlijk dat Boot ook qua preekstijl veel van voorbeelden uit het verleden heeft geleerd.

Uitbeeldingen voegen volgens Klippert niet iets wezenlijks nieuws toe aan het Bijbelgedeelte maar maken het kader rondom het Bijbelgedeelte aanschouwelijk. De hoorder wordt op deze manier meegenomen naar de oorspronkelijke, maatschappelijke, culturele of geografische context. Ook is de uitbeelding uitermate geschikt om bepaalde gevoelswaarde duidelijk te maken.²⁰⁶ Zo kan bijvoorbeeld gedacht worden aan de gedachtenbeschrijvingen die Boot geeft van Simon van Cyrene en de hoofdmans in de preek over Markus 15:21.²⁰⁷ Ook beschrijft Boot heel beeldend en voorstelbaar hoe men tegen Noach heeft aangekeken toen hij een ark bouwde op het droge.²⁰⁸

Bij een uitbeelding worden er vaak dingen uitgebeeld die niet letterlijk beschreven staan maar die wel met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid zo zijn gebeurd.²⁰⁹ Klippert waarschuwt ervoor dat fictie en waarheid niet vermengd moeten worden.²¹⁰ Een groot gevaar bij uitbeelding is om dingen te zeggen die niet waar kunnen zijn of in tegenspraak zijn met de Schriftgegevens. Boot stapt bij de onderzochte preken twee keer in deze valkuil. Boot geeft een uitbeelding waarin hij aangeeft dat de duivel na de hemelvaart aanklachten indient bij God over Zijn kinderen die Jezus als wees op aarde

---

¹⁹⁹ Klippert, *Van tekst tot preek*, 155.

²⁰⁰ Dit is terughoudender dan met De Leede en Strak te stellen dat goede vertellers en dichters nieuwe waarheden scheppen. Zie De Leede en Stark, *Ontvouwen*, 203.

²⁰¹ Zie hoofdstuk 7.3.4.

²⁰² P. de Vries, "Dr. Izaäk Boot (Slot)," *Zicht op de kerk*, 6, (2022): 12-13, Geraadpleegd op 11 januari 2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/1/zoekwoord/%22Iza%C3%A4k+Boot%22/id/Zichtopdekerk_20220324_012_ART_S001_CID001

²⁰³ Bernardus Smytegelt (1655-1739 n. Chr.) is een veel gelezen nadere Reformator. Zie Baars, *Theorie en praktijk van de catechismuspreek*, 11.

²⁰⁴ Zie paragraaf 4.1.

²⁰⁵ Zie: Baars, *Theorie en praktijk van de catechismuspreek*, 11.

²⁰⁶ Klippert, *Van tekst tot preek*, 119.

²⁰⁷ Zie hoofdstuk 7.3.6.

²⁰⁸ Zie de preek over Hebrëeën 11:7 in hoofdstuk 7.3.9.

²⁰⁹ Klippert, *Van tekst tot preek*, 120.

²¹⁰ Klippert, *Van tekst tot preek*, 119.

heeft achtergelaten.²¹¹ Exegetisch gezien is dit onjuist.²¹² Ook zegt Boot dat het dienen van God en de mammon samen kan gaan. Hij maakt wel duidelijk hoe hij het bedoeld maar toch is de uitdrukking ongelukkig.

Positieve verhalen zijn, volgens Kuruvilla, favoriet maar ook treurige verhalen kunnen hun functie hebben. Zolang maar duidelijk is waarom het voorbeeld wordt gebruikt en waar het toe leidt.²¹³ Zo schrikt Boot er niet voor terug om de dood van Izebel beeldend te beschrijven. Wanneer de Bijbelse geschiedenissen erom vragen deinst Boot niet terug om heftige beelden te gebruiken.

In de preek over Genesis 24:1-8 geeft Boot aan dat de mensen door het televisiekijken het in de kerk steeds moeilijker vinden om te luisteren.²¹⁴ De televisie zou mensen sensatie geven en de prediking zou daardoor onaantrekkelijk worden voor de hoorder. Toch speelt Boot hier op een goede manier op in door veel uitbeeldingen in zijn preek te gebruiken. Juist mensen in een beeldcultuur worden door de uitbeeldingen aangesproken.²¹⁵

In de jaren '70 komt de verhalende prediking op. De gedachte hierachter is dat men de preek minder belerend wil laten zijn. Velen dachten dat wie anderen onderwijst zich in kennis boven andere verheft.²¹⁶ Het uitgangspunt bij de narratieve prediking is dat de hoorder het gehoorde zelf toepast op zijn eigen situatie. Volgens Dingemans kan iedere hoorder op deze manier tot een eigen verwerking van het gehoorde komen.²¹⁷ Hoewel Boot de kracht van het beeld honoreert blijft Boot in zijn preken concrete toepassingen maken en houden zelfs zijn meest beeldende preken altijd onderwijzende en toepassende elementen. Boot heeft elementen uit de nieuw opkomende homiletiek gebruikt maar hij is duidelijk niet in de uitbeelding blijven steken. Het is natuurlijk de vraag in hoeverre Boots illustraties terug te leiden zijn op de klassieke retorica, voorbeelden uit het verleden of de in Boots dagen moderne homiletiek. Wel kan gezegd worden dat Boot belangrijke vertegenwoordigers van de narratieve prediking wist te waarderen en het niet ondenkbaar is dat hij inzichten van hen heeft overgenomen. Dat hij deze stroming wist te waarderen blijkt uit het feit dat Boot zich op zijn sterfbed liet voorlezen uit *Het verhaal gaat* van Nico ter Linden.²¹⁸

Verder durft Boot spanningen op te roepen in zijn preken. Zoals in de preek over Jezus die de storm stilt.²¹⁹ Boot problematiseert hier het zwijgen van God aan de hand van een voorbeeld over de martelaren op de brandstapel. Hij vraagt de hoorder waarom God in deze omstandigheden lijkt te zwijgen. In dezelfde preek geeft Boot een uitgebreide illustratie over de discipelen die niet begrijpen dat zij als volgelingen van Jezus zullen vergaan in een storm. Crisissen in de prediking zorgen er volgens Chapell voor dat de hoorder meer wil horen.²²⁰

Verder gebruikt Boot veel herhalingen van zinsneden in deze en andere illustraties.²²¹ Met het gebruik van herhalingen weet Boot de spanning nog meer op te bouwen.²²² Volgens Oskamp en Geel²²³ is de kracht van herhalingen dat de spanning wordt opgebouwd. De hoorder vraagt zich daardoor af wat er

---

²¹¹ Zie de preek over Johannes 14:18 in hoofdstuk 7.3.6.

²¹² Zie de preek over Johannes 14:18 in hoofdstuk 7.3.6.

²¹³ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 154.

²¹⁴ Zie hoofdstuk 7.3.1.

²¹⁵ Carter, e.a., *Preaching God's Word*, 132-134.

²¹⁶ Oskamp en Geel, *Concreet en beeldend preken*, 39.

²¹⁷ Oskamp en Geel, *Concreet en beeldend preken*, 40.

²¹⁸ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der hemelen*, 284.

²¹⁹ Zie de preek over Lukas 1:78-79 in hoofdstuk 7.3.6.

²²⁰ Bryan Chapell, *Christ-Centered Preaching*, Redeeming the Expository Preaching, Third Edition (Grand Rapids: Baker 2018), 175-176.

²²¹ Zo kan gedacht worden aan de analogie over de hond in de preek over 2 Koningen 10:31 (Zie hoofdstuk 7.3.2.).

²²² Zie de dikgedrukte herhalingen in de preek over Lukas 8:22-25 in hoofdstuk 7.3.6.

²²³

vervolgens gaat gebeuren.²²⁴ Ook de christelijke retor Augustinus maakt veelvuldig gebruik van het stijfbeeld repetitio.²²⁵

Boot laat de hoorder aangaande moeilijke vragen niet in het ongewisse maar hij beantwoordt ook de vragen en/of spanningen die hij oproept.

Ook fungeren sommige illustraties om contrasten te laten ontstaan. Contrasteren is een krachtig middel waarvan ook Augustinus veelvuldig gebruik maakt.²²⁶ Hierbij kan gedacht worden aan de vergelijkende uitbeelding over de macht van God ten opzichte van de schepping en van een mens.²²⁷ Hierdoor laat Boot het unieke van het betreffende Bijbelgedeelte, of het punt dat hij wil maken, oplichten.

8.3 Analogie

Boot gebruikt in zijn preken heel veel analogieën. Analogieën gebruikt Boot om zaken uit te leggen of om zijn punt duidelijk te maken. Dit doet hij bijvoorbeeld als volgt:

Als je duizend jaar geleden tegen de mensen had gezegd: “In 1992 zal het mogelijk zijn om via een televisie op hetzelfde ogenblik te zien wat er aan de andere kant van de wereldbol gebeurt..” Nou, dan hadden ze ons ook uitgelachen. Dat had je Karel de Grote (...) echt niet op de mouw kunnen spelden. (...) Nee daar waren ze echt te wijs voor. Dat was niet wetenschappelijk. Er is geen één professor in die tijd die zou toegeven dat dat mogelijk was. Zo denken nu vele mensen over de opstanding der doden.²²⁸

Long geeft aan dat het belangrijkste doel van een analogie is om scherp inzicht te geven in het punt dat de prediker wil maken.²²⁹ Hierbij is het van het grootste belang dat het punt van overeenkomst duidelijk wordt gemaakt.²³⁰ Als er van iemand wordt gezegd dat hij doet als een struisvogel dan moet duidelijk worden gemaakt dat het gaat over de kop in het zand steken. Doorgaans wordt er niet bedoeld dat iemand grote eieren legt. Het is om deze reden belangrijk een analogie te onderscheiden in een beeld- en een zaakgedeelte.²³¹ In het beeldgedeelte wordt de analogie gegeven die vervolgens het zaakgedeelte verduidelijkt. Klippert geeft aan dat in het zaakgedeelte de geestelijke zin van de analogie wordt overgedragen.²³² Hoorders moeten bij het zaakgedeelte niet in het ongewisse worden gelaten. Er dient duidelijk te worden gemaakt waarom deze analogie wordt gebruikt en hoe deze relevant is.²³³

Boot kan aan de hand van de analogieën moeilijke theologische concepten uitleggen. Hierbij kan gedacht worden aan de analogie die Boot geeft om aan te tonen dat het werk van Christus groter is dan het werk van Adam. Hoewel er minder mensen door Christus behouden worden dan er door Adam verloren gaan.²³⁴ Ook kan gedacht worden aan de verhouding tussen de Bijbel en de catechismus, die

---

²²⁴ Oskamp en Geel, *Concreet en beeldend preken*, 45.

²²⁵ Philip Burton, “Augustine and Language” in Mark Vessey end Reid Shelley, *A Companion to Augustine*, Blackwell Companions to the Ancient World (Chichester: Wiley-Blackwell 2012), 123.

²²⁶ Augustus was leraar in de retorica en maakt veelvuldig gebruik van retorische middelen zoals onder andere contrasten en antitheses. Zie de introductie in A. Augustine, *Confessions*, Volume I : Books 1-8, Edited by Carolyn J.-B. Hammond, Loeb Classical Library (Cambridge: Harvard University Press 2014), xxxii. Hierbij kan ook gedacht worden aan zijn werk *De Stad van God*. Zie voor het gebruik van contrasten in *De stad van God*: Burton, Augustine and Language, 119.

²²⁷ Zie de preek over Genesis 24:1-8 in hoofdstuk 7.3.1.

²²⁸ Zie de preek over Handelingen 26:8 in hoofdstuk 7.3.6.

²²⁹ Long, *The Witness of Preaching*, 232-233.

²³⁰ Long, *The Witness of Preaching*, 231.

²³¹ Klippert, *Van tekst tot preek*, 121.

²³² Klippert, *Van tekst tot preek*, 121.

²³³ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 156.

²³⁴ Zie de preek over Zondag 7 van de Heidelbergse Catechismus in hoofdstuk 7.3.12.

hij vergelijkt met een plattegrond.²³⁵ Het verschil tussen een gebroken en een verdeeld hart legt Boot uit aan de hand van een fles die hij denkbeeldig van de kansel laat vallen.²³⁶ Zo zouden er nog velen voorbeelden uit de geanalyseerde preken te noemen zijn hoe Boot de analogie (veel meer dan het voorbeeld) inzet om de gemeente te onderwijzen.

Wanneer een analogie als argument in het betoog wordt ingevoerd is het wel van belang om dit zuiver te doen. De kracht van voorbeeld mag niet gebruikt worden om omstreden ideeën erdoor te drukken.²³⁷ Boot voorkomt deze schijn door zijn illustraties steeds te verbinden aan Bijbelteksten of Bijbelse voorbeelden.

Enerzijds is er bij Boot het uitleggende element in zijn analogieën. Tegelijkertijd lopen veel van zijn analogieën uit in toepassingen. Analogieën zijn bij Boot vaak de weg naar het hart van de hoorder. Daarbij is het unieke van Boot ten opzichte van de literatuur²³⁸ dat Boot vrijwel al zijn analogieën afsluit met een Bijbels voorbeeld of een Bijbeltekst. Uit Boots lezing over de prediking blijkt dat Boot grote waarde hecht aan Bijbelse bevinding. En steeds laat Boot bij zijn analogieën vanuit de Schrift zien dat ze Bijbels zijn. Buttrick²³⁹ bespreekt dat sommige geleerden beweren dat er in een preek alleen Bijbelse voorbeelden gebruikt mogen worden.²⁴⁰ Buttrick geeft aan dat dit te maken heeft met het gezag dat men hiermee aan de Bijbel toekent en de Bijbel op deze manier zichzelf uitlegt.²⁴¹ Daartegenover stelt Buttrick dat lang niet alle Bijbelse geschiedenissen bekend zijn en dat men het werk van God in mensenlevens tot de tijd van de Bijbel beperkt en over het hoofd ziet dat de Heere tot in het heden doorwerkt.²⁴² Doordat Boot illustraties aan Bijbelse voorbeelden of Bijbelteksten verbindt, weet hij het beste van twee werelden te combineren.

Broadus, een gezaghebbend homileet uit de 19^e eeuw²⁴³, geeft aan dat het soort analogieën grote variatie moeten bevatten. Verschillende soorten analogieën spreken veel verschillende soorten mensen aan en het voorkomt voorspelbaarheid.²⁴⁴ De reikwijdte van de analogieën bij Boot is enorm breed. De analogieën zijn geïnspireerd door onder andere de natuur, de Klassieke Oudheid, de scheepvaart, de Tweede Wereldoorlog, de Koude Oorlog en de kerkgeschiedenis.

Kuruvillea geeft aan dat het van belang is om voorbeelden af te stemmen op de hoorders voor het maximale effect.²⁴⁵ Zo gebruikt Boot in Boven-Hardinxveld voorbeelden waarin het gaat over dijken, rivieren en scheepswerf De Merwede. Dit zijn allemaal kenmerkende aspecten in deze omgeving en Boot laat hiermee zien dat hij de omgeving van zijn hoorders kent.

Immink stelt dat analogie geen losse flodder of blikvanger moet zijn maar tot verdieping bij de hoorder moeten leiden.²⁴⁶ Bij Boot zijn de analogieën niet slechts blikvangers doordat hij werk maakt van het zaakgedeelte, het verbindt aan het Bijbelgedeelte en veelal een toepassing maakt naar het leven van de hoorder. Hierbij spits Boot toe op één element. Dit maakt de illustratie krachtig doordat een illustratie met meerdere doeleinden geen duidelijk eenduidig doel heeft.²⁴⁷

---

²³⁵ Zie de preek over Zondag 1 van de Heidelbergse Catechismus in hoofdstuk 7.3.12.

²³⁶ Zie de preek over Hosea 10:1-2 in hoofdstuk 7.3.5.

²³⁷ Broadus, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, 234.

²³⁸ Klippert, *Van tekst tot preek*, 120-121, Long, *The Witness of Preaching*, 231-236, Broadus, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, 225-229, 42-244, .

²³⁹ David G. Buttrick (1927–2017) was professor in de vakken homiletiek en liturgie aan de Vanderbilt University. Hij heeft veel over homiletiek gepubliceerd.

²⁴⁰ David G. Buttrick, *Homiletics* (London: SCM Press 1987), 145.

²⁴¹ Het principe van tekst met tekst verklaren.

²⁴² Buttrick, *Homiletics*, 145-146.

²⁴³ Zie: Thomas J. Nettles, *Why every preacher should know John Broadus*, 31 maart 2020, beschikbaar via: <https://equip.sbts.edu/article/every-preacher-know-john-broadus/> (Geraadpleegd op 22 juni 2026.)

²⁴⁴ John E. Broadus, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, Edited by Edwin C. Dargan (Birmingham: Solid Ground Christian Books 2005), 243.

²⁴⁵ Kuruvillea, *A Manual for Preaching*, 164.

²⁴⁶ G. Immink, *Over God gesproken*, Preken in theorie en praktijk (Utrecht: Boekencentrum 2018), 114.

²⁴⁷ Buttrick, *Homiletics*, 147.

Volgens Long moeten analogieën ook gepast zijn. De analogie moet de ernst of de heiligheid van het voorbeeld niet verdringen.²⁴⁸ Boot achtte dit zelf ook van het grootste belang. Dit blijkt uit zijn kritiek op het voorbeeld over de paraplu op de preekoefening bij studentenvereniging Voetius.²⁴⁹

Het is echter wel de vraag of Boot zijn hoorder altijd goed heeft aanvoeld. Zo heeft Boot een confronterende analogie gegeven over een kind met een waterhoofd.²⁵⁰ Uit de biografische schets komt ook naar voren dat Boot niet altijd goed de gevoelens van anderen kon inschatten. In zijn preken lijkt hij zich eveneens niet altijd te realiseren wat de impact van zijn woorden is.²⁵¹ Dit gebrek aan empathisch vermogen heeft zich regelmatig tegen hem gekeerd in de persoonlijk ontmoeting.²⁵²

Tenslotte wordt bij de analogie over de liefde tot een vlieg duidelijk dat Boot heel goed wist dat hij met zijn voorbeelden ook humoristisch uit de hoek kon komen.²⁵³ Volgens Kuruvilla moet de prediker niet de komiek van de kerk worden maar het mag zo nu en dan gerust blijken dat de prediker gevoel voor humor heeft.²⁵⁴

Boot verstaat dus de kunst om met analogieën het Woord uit te leggen en toe te passen. Wellicht is de analogie voor hem het instrument om in praktijk te brengen wat hij in zijn lezing over de prediking met betrekking tot 'uitleg en toepassing' zegt: *"De grote kunst is, om een tekst zo te verklaren, dat hij meteen wordt (en tegelijk is) toegepast."*²⁵⁵

8.4 Voorbeeld

Waar een analogie overeenkomsten heeft met hetgeen verduidelijkt moet worden is een voorbeeld een weergave van hetgeen uitgelegd wordt. Voorbeelden zijn in tegenstelling tot analogieën een verslag van een concrete zaak of gebeurtenis die wordt ingezet tot verduidelijking.²⁵⁶ Voorbeelden verbinden de concepten aan het geleefde leven. Op die manier wordt het concept door het leven bewezen. Ook wordt door voorbeelden de aandacht van de hoorder gewekt.²⁵⁷ Zeker als deze voorbeelden een spanning oproepen:

Zien we ze branden die martelaars in 1500. Die martelaars die op de brandstapel stonden. Zien we die soldaten rakelen met die spiesen in dat vuur opdat het maar steviger door zou branden. Zien we ze staan op de markt die brandstapels. Hoor het knetteren? Het hout en de vlammen? Zien we die man krimpen van de pijn. Horen we hem kermen en roepen en gillen. Ja? Waar blijft God nou? Ziet God het niet? Zou hij het niet zien? Waar blijft God nu? Dan denken we: *"De Heere kan het niet aan. De Heere vecht natuurlijk net zo hard als wij maar Hij kan het niet aan."*²⁵⁸

Bij Boot zijn het duidelijk de Bijbelse voorbeelden die de boventoon voeren. Volgens Broadus moet elke prediker zich er ijverig op toeleggen het meeste Bijbelse voorbeelden te gebruiken.²⁵⁹ Verder gebruikt Boot nog een aantal voorbeelden uit de (kerk)geschiedenis. In zulke gevallen spreekt Boot meer in termen over wat er in het algemeen gebeurde dan dat hij echt gebeurtenissen met specifieke tijd en plaats noemt. Boot durft aan de hand van het voorbeeld over de martelaren de aanwezigheid

---

²⁴⁸ Long, *The Witness of Preaching*, 235.

²⁴⁹ Zie hoofdstuk 7.1.

²⁵⁰ Zie preek over 2 Koningen 10:31 in hoofdstuk 7.3.2.

²⁵¹ Zie paragraaf 6.0.

²⁵² Zie paragraaf 4.1.

²⁵³ Zie de preek over 1 Johannes 4:10 in hoofdstuk 7.3.10.

²⁵⁴ Kuruvilla, *A Manual for Preaching*, 170-171.

²⁵⁵ Boot, *Hoe er gepreekt moet worden*, 2.

²⁵⁶ Klippert, *Van tekst tot preek*, 121.

²⁵⁷ Broadus, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, 228.

²⁵⁸ Zie de preek over Lukas 8:22-25 in hoofdstuk 7.3.6.

²⁵⁹ Broadus, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, 242.

en rol van God in het leiden aan de orde te stellen.²⁶⁰ Van Ekris²⁶¹ beschrijft dat mensen bereikt worden als de prediker levensvragen in de preek aan de orde stelt.²⁶²

De keren dat Boot voorbeelden geeft uit zijn eigen leven zijn op één hand te tellen. Boot stelt zijn eigen ervaringen niet als normatief. Dit lijkt net als het primaat van Bijbelse voorbeelden ook verband te houden met Boots opvatting over bevinding. De enige bevinding die volgens Boot namelijk gepreekt moet worden is die van de Bijbelheiligen. Wat Boot doet beschrijft Van Ekris als van het grootste belang. Hoorders moeten volgens hem niet worden gebonden aan de prediker en zijn belevingen maar aan het Woord.²⁶³

Het grote voordeel van de Bijbelse voorbeelden is dat veel van deze voorbeelden bij de hoorder bekend zijn. Dit betekent dat de voorbeelden niet heel lang duren. Het nadeel van lange voorbeelden is dat deze namelijk makkelijk een eigen leven kunnen gaan leiden in de preek en uiteindelijk afleiden.²⁶⁴

Boot onderstreept soms een punt dat hij maakt met meerdere Bijbelse voorbeelden. De kracht hiervan is de brede Bijbelse onderbouwing. Wel moet de prediker oppassen met verschillen tussen deze voorbeelden omdat deze weer voor verwarring kunnen zorgen. Op die manier kunnen meerdere (Bijbelse) voorbeelden weer afbreuk doen. Boot voorkomt deze verwarring door het punt van vergelijking duidelijk te maken en de vergelijking kort te houden.²⁶⁵

Enerzijds is het prijzenswaardig dat Boot veel Bijbelse voorbeelden gebruikt. Anderzijds zouden hedendaagse voorbeelden de Bijbelse waarheid nog dichterbij de hoorder kunnen brengen en het Woord nog concreter kunnen maken dan alleen een Bijbels voorbeeld. Het gebrek aan deze hedendaagse voorbeelden kan te maken hebben met Boots gesloten karakter en moeizame omgang met anderen.

8.5 Boot en zijn illustraties

Boot geeft nergens verantwoording over het gebruik, de oorsprong of het ontstaan van zijn illustraties. Toch is hier wel het nodige over te noemen. Long geeft vier bronnen aan voor het verzamelen van illustraties: Het eigen leven van de prediker, de verbeelding van de prediker, de wereld om de prediker heen en de media/actualiteit.²⁶⁶ Kort zal op deze vier bronnen worden ingegaan.

Het eigen leven van de prediker

Het is opvallend dat Boot weinig illustraties uit zijn eigen leven aanhaalt. In dit onderzoek zijn deze illustraties op één hand te tellen.

Verder gaat Boot in zijn preken met veel mensen in dialoog. Het is niet ondenkbaar dat deze dialogen geïnspireerd zijn door dialogen die hij in het pastorale contact heeft gevoerd. Hedendaagse predikers kunnen van Boot leren om op die manier bepaalde zaken uit pastorale praktijken in de preek te bespreken. Hij doet dit voldoende geanonimiseerd en zonder dat het te herleiden is tot concrete personen. De wijze waarop Boot dit doet is in de huidige tijd van privacyregelgeving dan ook aanbevelenswaardig. Te meer omdat tegenwoordig preken online overal na te luisteren zijn. Ontbreekt het aan deze zorgvuldigheid dan zou dat bovendien het vertrouwen in het pastorale contact onder druk zetten want niemand gaat met zijn problemen naar een roddelaar.²⁶⁷

Bij slechts één van de onderzochte preken gebruikt Boot een specifieke pastorale situatie als voorbeeld. Dat dit zo weinig voorkomt is mogelijk te verklaren door de weinige pastorale bezoeken die Boot aflegde.

---

²⁶⁰ Zie de preek over Genesis 24:1-8 in hoofdstuk 7.3.1.

²⁶¹ Een auteur die heel recent publiceerde over het bereiken van de moderne mens door middel van de prediking.

²⁶² Kees van Ekris, *Dialoog, Dans en Duel*, Preken voor tijdgenoten (Utrecht: KokBoekencentrum 2022), 256.

²⁶³ Van Ekris, *Dialoog, Dans en Duel*, 265.

²⁶⁴ Buttrick, *Homiletics*, 134-135.

²⁶⁵ Zie de voorbeelden over Bijbelse trektochten in de preek over Jeremia 8:7 in hoofdstuk 7.3.4.

²⁶⁶ Long, *The Witness of Preaching*, 249-253.

²⁶⁷ Buttrick, *Homiletics*, 143.

Als Boot spreekt over de verdeeldheid binnen een gemeente kijkt Boot samen met zijn gemeente in de spiegel. Hij waarschuwt ervoor dat de Heilige Geest de gemeente bij verdeeldheid verlaat.²⁶⁸ Gezien de kerkelijk situatie in Boven-Hardinxveld snijdt Boot hier een aangelegen punt aan. Hierbij kan alleen al gedacht worden aan het feit dat de men sommige kerkenraadsvergaderingen met een formuliergebed opende omdat de spanning om te snijden was.²⁶⁹

De verbeelding van de prediker

Predikers die veel illustraties gebruiken moeten wel beschikken over een grote verbeeldingskracht. Zo schrijven Oskam e.a. dat het schrijven van goede dialogen vaardigheid vereist: *“Goede dialogen kunnen zelfs niet tot stand komen zonder literair talent.”*²⁷⁰ In dit onderzoek gebleken dat Boot meermaals poëtisch frases in zijn preken gebruikt.

De analogie die Boot gebruikt om aan de hand van een jas om uit te leggen wat het betekent om ‘in’ of ‘naar’ het beeld van God geschapen te zijn weerspiegelt Boots grote verbeeldingskracht. De verbeeldingskracht om analogieën over God te vinden helpt om het mysterie van God naar een hedendaags begrijpelijk niveau te brengen.²⁷¹ Zoals bij het voorbeeld van de jas. Tegelijkertijd kunnen analogieën een te aards en menselijk beeld van de Heere weergeven.²⁷² Het is goed mogelijk dat veel van Boot zijn analogieën gaan over het geloofsleven of theologische concepten i.p.v. over het wezen van God.

De wereld om de prediker heen

Boot had in de wereld om hem heen veel belangstelling voor en verwondering over de schepping. De dieren- en plantenwereld is een geliefd onderwerp in de illustraties van Boot. Boot staat bekend om zijn grote liefde voor dieren en zijn veganisme. Het is in Boot te prijzen dat hij niet doorslaat in het aan de orde stellen van dierenleed. De kerkgangers wisten dat Boot er tegen tekeer kon gaan als de tekst er aanleiding toe gaf maar het krijgt bij Boot geen overspannen aandacht.²⁷³

Broaders beschrijft dat de natuur en alle dingen uit het dagelijks leven een belangrijke input geven voor illustraties. Hij toont ook aan dat Jezus zelf Zijn illustraties ontleende aan het dagelijkse leven. Hierbij kan gedacht worden aan voorbeelden over oogsten, belasting betalen, spelende kinderen, dienstknechten, parelvisser, enzovoort.²⁷⁴

Verder zijn veel voorbeelden ontleent aan de Tweede Wereldoorlog of de Koude Oorlog. Dit was iets wat Boots belangstelling had. Boot hield net als de kerk in die dagen rekening met het oprukkende communisme. Zelfs zodanig dat hij al Russisch geleerd had.²⁷⁵ Aan de vragen die in de kerk spelen rondom kernbewapening gaat Boot in de onderzochte preken voorbij. Het is echter niet ondenkbaar dat hij hier in een andere preek toch aandacht aan besteedt omdat de Koude Oorlog zijn interesse had en de kerk duidelijk positie innam inzake de kernbewapening.

Verder gaan diverse voorbeelden over de zee of een storm. Het is niet ondenkbaar dat dit geïnspireerd is door de vele overtochten die Boot als kleine jongen over het Veerse Meer maakte om op school te komen.

Boot laat zien dat een ontvankelijk blik naar de wereld om ons heen een schat van voorbeelden oplevert.

---

²⁶⁸ Zie de preek over Hosea 10:1-2 in hoofdstuk 7.3.5.

²⁶⁹ Zie hoofdstuk 5.3.

²⁷⁰ Oskamp en Geel, *Concreet en beeldend preken*, 50.

²⁷¹ Buttrick, *Homiletics*, 119.

²⁷² Buttrick, *Homiletics*, 119.

²⁷³ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 154-155.

²⁷⁴ Broadus, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, 232.

²⁷⁵ Zie paragraaf 4.1.

Media/actualiteit

Carter e.a., die de bronnen van illustraties heel overzichtelijk uiteenzetten²⁷⁶, geven het volgende advies om illustraties te verzamelen: “*Read! Read! Read!*”²⁷⁷ Volgens hen zijn de sprekers die met goede voorbeelden komen sprekers die veel lezen. Verder onderstrepen zij het belang van breed belezen zijn. Voorgangers moeten zich niet alleen vastbijten in theologische lectuur maar ook tijdschriften, biografie, fictie en literatuur lezen.²⁷⁸

Van Boot is bekend dat hij breed belezen was. Zo was hij alleen al geabonneerd op drie dagbladen.²⁷⁹ Ook het artikel van Boot over alternatieve landbouwmethoden geeft blijk van zijn brede belezenheid. De belezenheid van Boot kwam ook duidelijk naar voren toen hij de koster met zijn hond een mol zag vangen. Boot kwam direct met een boekje over mollen naar buiten de legde de koster uit dat mollen erg nuttige beesten zijn. Gelukkig voor de koster stond er in hetzelfde boekje ook vermeldt dat mollen in de tuin veel schade kunnen aanrichten.²⁸⁰

Uit de illustraties die te maken hebben met de kerk, de wereld en de theologie in de jaren '80 wordt duidelijk dat Boot alle ontwikkelingen nauwkeurig volgt en in zijn preken verwerkt. Hierbij kan gedacht worden aan Boots verwijzing naar de aidsproblematiek. Hierbij schuwt hij niet een scherp standpunt uit te dragen.²⁸¹ Ook is hij scherp over de onderwaardering van het leven zoals mensen die abortus (laten) uitvoeren.²⁸² Dit is in 1982 een uiterst actuele kwestie.²⁸³

Boot weet wat er in de kerk, de samenleving en de wereld speelt en gaat daar in zijn preken op in. Dit is van groot belang om de hoorders te bereiken.²⁸⁴ Het is wel opmerkelijk dat Boot soms meer óver zijn tijdgenoten dan mét zijn tijdgenoten spreekt. De volgende uitdrukking wekt in ieder geval die indruk: “*Zo zijn er tegenwoordig ook al kerken daar wordt geen kerkdiensten meer gehouden in de klassieke zin van het woord.*”²⁸⁵ Van Ekris benadrukt dat men in de kerk niet achter de rug van tijdgenoten om moet spreken maar dat men mét tijdgenoten moet spreken.²⁸⁶ Hierbij is wel de vraag op zijn plaats of het mogelijk is om de tijd te duiden voor de gemeente zonder concrete voorbeelden te noemen.

Boot heeft in de onderzochte preken geen aandacht voor de oecumene die een grote plaats inneemt in de kerk van die dagen. Ook is er bij hem geen verwijzing naar de emancipatie. Bij dit laatste is het goed mogelijk dat het voor een klassieke denker als Boot te ver weg stond om er aandacht aan te besteden. Wel geeft hij het effect van de secularisatie weer als hij het heeft over mensen die liever televisie kijken dan naar de kerk gaan.²⁸⁷

Verder heeft Boot duidelijk weinig op de met de evangelisch beweging die in zijn dagen opkomt. Tegelijkertijd waarschuwt Boot voor lijdelijk christendom.²⁸⁸ Het is niet ondenkbaar dat Boot daar in Boven-Hardinxveld ook mee te maken had omdat er aanwijzingen zijn dat er daar sentimenten speelden uit de kringen van het Gekrookte Riet.²⁸⁹

Verder moet nog gezegd worden dat veel illustraties die Boot heeft rondom de ontwikkelingen in de kerk en de samenleving melancholisch van aard zijn. Boot is duidelijk niet gunstig gestemd over wat hij ziet gebeuren. De tijdbetrokken voorbeelden ten opzichte van de ontwikkelingen in de maatschappij

---

²⁷⁶ Carter, e.a., *Preaching God's Word*, 134-139.

²⁷⁷ Carter, e.a., *Preaching God's Word*, 135.

Dit punt wordt ondersteunt door Broaders in Broaders, *On the Preparation and Delivery of Sermons*, 234-242.

²⁷⁸ Carter, e.a., *Preaching God's Word*, 135.

²⁷⁹ Aldus Boots biograaf C. Hoogendoorn.

²⁸⁰ Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 97-98.

²⁸¹ Zie de preek over 2 Koningen 10:31 in hoofdstuk 7.3.2.

²⁸² Zie de preek over 1 Timotheüs 4:8 in hoofdstuk 7.3.8.

²⁸³ Zie hoofdstuk 5.1

²⁸⁴ Van Ekris, *Dialoog, Dans en Duel*, 272.

²⁸⁵ Zie de preek over Genesis 24:1-9 in hoofdstuk 7.3.1.

²⁸⁶ Van Ekris, *Dialoog, Dans en Duel*, 277.

²⁸⁷ Zie de preek over Genesis 24:1-9 in hoofdstuk 7.3.1.

²⁸⁸ Zie de preek over Spreuken 24:30-32 in hoofdstuk 7.3.3.

²⁸⁹ Zie hoofdstukken 5.3-4

zijn doorgaans negatief. Boot is negatief over de vervlakking van de mens en de geest van de Franse revolutie die doorsijpelt tot in de kerk.²⁹⁰

Volgens Immink is het niet moeilijk om de ellende van deze wereld aan te tonen maar gaat het er wel om dat hoorders bij de hand worden genomen.²⁹¹ Een kritische kanttekening is dat dit laatste bij Boot soms wat achter blijft ten opzichte van het eerste. Het feit dat Boot met vervroegd emeritaat gaat omdat hij het lastig vindt om de moderne mens met het Woord te bereiken bevestigt deze constatering.

---

²⁹⁰ Zie o.a. de preken over Genesis 24:1-9 (7.3.1.), Spreuken 24:30-32 (hoofdstuk 7.3.3.), Jeremia 8:7 (hoofdstuk 7.3.4.) en Hosea 10:1-2 (hoofdstuk 7.3.5.)

²⁹¹ Immink, *Over God gesproken*, 143

9.0 Tussenevaluatie

In deze tweede tussenevaluatie wordt tenslotte samenvattend uiteengezet hoe Boots illustraties zich verhouden tot de literatuur.

Origineel en klassiek

Boot weet zijn hoorder steeds op verrassende wijze mee te nemen in een preek. Hiervoor gebruikt hij inzichten uit de klassieke retorica en de in zijn tijd opkomende narratieve homiletiek. Boot weet de kracht van het narratief te waarderen en gebruikt veel uitbeeldingen. Boot laat deze echter niet zonder toepassing functioneren. Boot gebruikt dus inzichten uit de klassieke retorica en de recente homiletiek en verwerkt dit op originele en verrassende wijze. Hij laat zich echter niet blind leiden door bepaalde methode, zoals de narratieve prediking.

Eenvoudig en toepassend

Boot was in staat om met zijn analogieën moeilijke theologische vraagstukken of concepten uit te leggen. Boot was niet alleen zeer geleerd maar ook in staat om tot de hoorders af te dalen en de zaken helder uit te leggen.

Veel toepassingen komen voort uit zijn analogieën. De analogieën zouden weleens de sleutel kunnen zijn om toepassende uitleg in praktijk te brengen. Vaak zoekt Boot via de schilderende analogie de weg naar het hart.

Aansluiting en kortsluiting

Boot weet met zijn illustraties aansluiting te vinden bij het kerkvolk. Wel is de vraag of Boot altijd heeft beseft wat zijn illustraties aan beelden en gevoelens opriepen. Illustraties zijn krachtige middelen voor van een prediker maar kunnen zich bij een onjuiste afstemming ook tegen de prediker keren. Diverse fragmenten doen de vraag oprijzen of Boot wel aanvoelde hoe dingen bij de hoorders kunnen binnenkomen. De illustraties laten wel zien dat Boot zich in mensen kan inleven.

Op het gebied van dierenliefde en natuur weet Boot kortsluiting te voorkomen. Hij heeft in zijn preken weliswaar veel aandacht voor dier en natuur maar Boot gaat alleen expliciet tegen uitwassen op dit gebied te keer als de tekst er aanleiding toe geeft. Boot heeft zelf ook gezegd dat hij dit onderwerp alleen aansnijdt in de preek als er aanleiding toe is vanuit de tekst. Uit dit onderzoek blijkt dat Boot woord gehouden heeft. Hij hield van dieren maar blijkbaar niet van stokpaarden.

Actueel en melancholisch

Boots illustraties zijn meer dan eens doordrenkt van de actualiteit of de omgeving van Boven-Hardinxveld. Boot is uitermate kritisch op ontwikkelingen in de maatschappij en de kerk. Hij gaat hier tegenin en spaart hierbij zijn eigen gemeente niet. Opgemerkt moet worden dat Boot hierin een duidelijk melancholisch toon aanslaat. Boot was niet positief gestemd over de tijd waarin hij leeft.

Schriftuurlijk en beeldend

Boot spreekt veel in beelden. Het is kenmerkend voor Boot dat hij nagenoeg iedere analogie en ieder voorbeeld onderstreept met een Bijbeltekst of een Bijbelse geschiedenis. Hierdoor lijkt hij altijd te willen onderstrepen dat hij Bijbels zaken aan het licht brengt. Voor Boot moet bevinding heel duidelijk Bijbelse bevinding zijn. In Boots illustraties heeft de Schrift het primaat. Twee incidenten in de preken van Boot laat zien dat het steeds van belang is om illustraties te toetsen aan de Bijbel.

10.0 Eindevaluatie

Tot slot zal de hoofdvraag van het onderzoek worden beantwoord. De hoofdvraag voor dit onderzoek is: Wat is in homiletische en retorische zin kenmerkend voor het gebruik van illustraties in de prediking van ds. I. Boot in de context van zijn tijd, biografie en theologie.

Van Boot mag gezegd worden dat hij een poëtische gave bezat. Een gave die hij in dienst van Zijn Schepper in heeft mogen zetten tijdens de prediking van het Woord. Een gave die Boot in staat stelde om illustraties zo in te zetten dat mensen zich deze na lange tijd nog herinneren.

Maar er is meer te zeggen dan dat Boot alleen een gave had. Boot weet homiletische en retorische inzichten in te zetten. Ook is te zien dat Boot niet klakkeloos nieuwe methoden overnam maar wel het goede ervan wist te waarderen.

Boots brede interesse in de wereld om hem heen en belezenheid gaven Boot de nodige input om tot illustraties te komen. De illustraties worden dan ook gekenmerkt door een grote variatie in onderwerpen en hun actualiteit. De persoonlijke pastorale contacten zijn duidelijk in mindere mate een bron van inspiratie. Persoonlijk contact was niet de sterkste kant van Boot. Toch wordt uit andere illustraties duidelijk dat Boot wel het empathisch vermogen bezat om zich in zijn hoorders of Bijbelfiguren te kunnen verplaatsen.

Verder lijkt het erop dat velen zich erin vergissen door enkel te stellen dat Boot onhandig was in het persoonlijke contact. Hij dient immers vele jaren een gemeente waar de spanning vaak om te snijden was.

Kenmerkend voor zijn illustraties is de beeldende kracht waarmee Boot uitbeeldingen maakt. Hij weet bij tijde van het oor van de luisteraar een oog te maken. Een belangrijk element in tijd waarin 'het beeld' een steeds grotere rol speelt.

De analogieën zijn Bijbels analogieën of worden door Boot vrijwel altijd aan de Bijbel verbonden. Steeds ligt het primaat bij de Schrift. Zo zijn verreweg de meeste voorbeelden ook Bijbels voorbeelden of worden zijn voorbeelden uiteindelijk met de Schrift verbonden.

In de illustraties lijkt zich een enkele keer te wreken dat Boot niet altijd even goed door had welke gevoelens de voorbeelden oproepen. Eenmaal bleek dat Boot in een voorbeeld zich te ver door het beeld liet meenemen en iets tegenstrijdigs met de Schrift noemde.

Verder is Boot betrokken op de wereld om hem heen. Hij kent de leefwereld van de Boven-Hardinxvelders, is betrokken op het (wereld)nieuws en heeft een groot hart voor de schepping. Dit alles klinkt ook in zijn illustraties door.

Tenslotte leren we Boot kennen als een melancholische man. Hij had moeite met de veranderende wereld om zich heen. In zijn preken kan hij de problemen van de tijd wel uittekenen maar hij lijkt er moeite mee te hebben om zijn hoorder bij de hand te nemen door deze tijd heen. Het is dan ook niet verwonderlijk om te lezen dat Boot uiteindelijk met vervroegd emeritaat gaat omdat hij zegt moeite te hebben de moderne mens te bereiken.

De paradoxale uitkomst is dat predikers uit de 21^e eeuw veel kunnen leren van een prediker uit de tweede helft van de 20^e eeuw als het gaat om het beeldend en illustrerend aanspreken van mensen in een beeldcultuur. Paradoxaal omdat Boot zichzelf op latere leeftijd niet meer in staat achtte de moderne mens te bereiken terwijl hij er juist de gave voor bezat. Dit geeft aan dat de nederige woorden die door hem gesproken zijn op zijn 25-jarig ambtsjubileum uit zijn hart kwamen: *"Omdat wij mochten zien wie Gij zijt. Welke grote goedheid u verspreid hebt over uw werken. Maar ook hoe slecht en hoe kwalijk wij het er zelf afgebracht hebben."*²⁹² Boot is zich bewust van zijn eigen tekorten maar ook van de goedheid van de Heere. Afsluitend mag er dus wel gezegd worden dat er in alle opzichten veel valt te leren uit een oude doos met banden die jarenlang bij ons op zolder heeft gestaan.

---

²⁹² Hoogendoorn, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, 193.

11.0 Literatuur

- Augustine, A. *Confessions*, Volume I : Books 1-8, Edited by Carolyn J.-B. Hammond, Loeb Classical Library, Cambridge: Harvard University Press, 2014.
- Augustinus, Aurelius, *On Christian Doctrine*, Grand Rapids, MI: Christian Classics Ethereal Library, 2007.
- Baars, Arie, "Theorie en praktijk van de catechismuspraak", in: A. Huijgen e.a. (red.), *Handboek Heidelbergse Catechismus*, Utrecht: Kok, 2013.
- Biografisch Lexicon Voor De Geschiedenis Van Het Nederlands Protestantisme*, Deel 1-6, Kampen: Kok, 2006.
- Boot, Izaäk, *Alternatieve landbouwmethoden*, "De Waarheidsvriend," 37, (1979): 5-6, Geraadpleegd op 27-1-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/alternatieve+landbouwmethoden/id/tag:Waarheidsvriend,19790920:newsml_b9b5cc1c4399580f492f6ca33e4de037
- Boot, Izaäk, *De allegorische uitlegging van het Hooglied voornamelijk in Nederland*, Een onderzoek naar de verhouding tussen Bernard van Clairvaux en de Nadere Reformatie, Woerden: Zuijderduijn, 1971.
- Boot, Izaäk, Eerbied voor het leven geldt ook het dier 1, "De Waarheidsvriend," 35, (1975): 4, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/Eerbied+voor+het+leven+geldt+ook+het+dier/id/tag:Waarheidsvriend,19750904:newsml_fc62acb4562cdb8419355128e98b7a53
- Boot, Izaäk, Eerbied voor het leven geldt ook het dier 2, "De Waarheidsvriend," 36, (1975): 6-7, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/Eerbied+voor+het+leven+geldt+ook+het+dier/id/tag:Waarheidsvriend,19750904:newsml_fc62acb4562cdb8419355128e98b7a53
- Boot, Izaäk, Eerbied voor het leven geldt ook het dier 3, "De Waarheidsvriend," 40, (1975): 6-8, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/9/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/tag:Waarheidsvriend,19751009:newsml_5407ef75e77e703989ab4f5a5acd2eee
- Broadus, John E., *On the Preparation and Delivery of Sermons*, Edited by Edwin C. Dargan, Birmingham: Solid Ground Christian Books, 2005.
- Buttrick, David *Homiletics*, London: SCM Press, 1987.
- Chapell, Bryan, *Christ-Centered Preaching*, Redeeming the Expository Preaching, Third Edition, Grand Rapids: Baker, 2018.
- Ekris, Kees van, *Dialoog, Dans en Duel*, Preken voor tijdgenoten, Utrecht: KokBoekencentrum, 2022.
- Ginkel, J.G.H. van, "Jubilering Dierenbescherming is 'gescharrel in de marge' beu", *Refomatorisch Dagblad* (01-09-1989), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/6/zoekwoord/Dierenleed+kerk/id/tag:RD.nl,19890901:newsml_ebbb97a8e83c7bc77c3e4cc5bfea4f41
- Graaf, J. van der, *Delen of helen?*, Kroniek van Hervormd kerkelijk leven in en met de Gereformeerde Bond, 1951-1981, Kok: Kampen, 2002.
- Hoogendoorn: Cees, *Prediker van het koninkrijk der Hemelen*, De levensreis van dr. Izaäk Boot, Apeldoorn: De Banier, 2021.
- Hoornbeek, Johannes, *De eerste Nederlandse Homiletiek*, Vertaald en ingeleid door dr. T. Brienens, Kampen: De Groot, 2009.
- Immink, G., *Over God gesproken*, Preken in theorie en praktijk, Utrecht: Boekencentrum, 2018.
- Kamp, H.R. van de, *Openbaring*, Profetie vanaf Patmos, Commentaar op het Nieuwe Testament, CNT, Utrecht: Kok, 2013.
- Kennedy, James, *Stad op een berg*, De Publieke rol van de protestante kerken, Zoetermeer: Boekencentrum, 2010.

- Kerkredactie RD, "Ds. S. de Jong (81) overleden", *Refomatorisch Dagblad* (02-05-2008), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/4/zoekwoord/S.+de+jong/id/tag:RD.nl,20080502:newsml_787e8efe9ad5894b31e575451d31c497
- Kerkredactie, "Raad van Kerken gaat zich keren tegen dierenleed", *Refomatorisch Dagblad* (29-01-1991), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/2/zoekwoord/Dierenleed+kerk/id/tag:RD.nl,19910129:newsml_53e8e882b32053f77caf9c83f45b99ac
- Klippert, Wolfgang, *Van tekst tot preek*, Handboek voor de prediking, Heerenveen: Groen, 1991.
- Kuruvilla, Abraham, *A Manual for Preaching, The Journey from Text to Sermon*, Grand Rapids: Baker, 2019.
- Leede, Bert de en Stark, Ciska, *Ontvouwen*, Protestante prediking in de praktijk, Zoetermeer: Boekencentrum, 2017.
- Long, Thomas G. Long, *The Witness of preaching*, Third Edition, Louisville: Westminster John Knox Press, 2016.
- Nettles, Thomas J., *Why every preacher should know John Broadus*, 31 maart 2020, beschikbaar via:
<https://equip.sbts.edu/article/every-preacher-know-john-broadus/> (Geraadpleegd op 22 juni 2026.)
- Oskamp, Paul en Geel, Rudolf, *Concreet en beeldend preken*, Bussum: Coutinho, 1999.
- Osmer, Richard R., *Practical Theology, An Introduction*, Grand Rapids: Eerdmans, 2008.
- Quintilianus, Marcus Fabius, *De Opleiding Tot Redenaar*, Filosofie & Retorica 8, Groningen: Historische Uitgeverij, 2001.
- Rasker, A.J., *De Nederlandse Hervormde Kerk vanaf 1795*, Geschiedenis, theologische verhoudingen en de verhouding tot haar zusterkerken in de negentiende en twintigste eeuw, Kok: Kampen 1996.
- Rijken, A.C., "Ds. Abraham Jacob Wijnmaalen (1914-2009)", *Refomatorisch Dagblad* (02-05-2008), Geraadpleegd op 3-2-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/4/zoekwoord/A.J.+Wijnmalen+gekoekte+riet/id/tag:Kerkblad,20090306:newsml_ad714768c6510de4b4b8284984dad44c
- Schalkwijk, Hugo *Verpleegkundig werk vaak onzichtbaar in de geschiedenis*, 14 maart 2022, Beschikbaar via: <https://www.uva.nl/shared-content/faculteiten/nl/faculteit-der-geesteswetenschappen/nieuws/2022/03/verpleegkundig-werk-vaak-onzichtbaar-in-de-geschiedenis.html> (Geraadpleegd op 15 juni 2023.)
- Stoffels, H.C. "'Zalig, Zalig, Niets Te Wezen in Het Eigen Oog Voor God'. De Beweging Rond 'Het Gekrookte Riet' in De Nederlands Hervormde Kerk." *Religie Nu*, 2, no. 1 (1998): 14.
- Trueman, Carl R., *The Rise and Triumph of the Modern Self, Cultural Amnesia, Expressive Individualism, and the Road to Sexual Revolution*. Wheaton, Illinois: Crossway, 2020.
- Vergunst, P.J., "Over een bijbelgeleerde," *De Waarheidsvriend*, 15, (2021): 4-6, geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/6/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/DeWaarheidsvriend_20210415_004_ART_S001_CID001
- Vessey, Mark, en Shelley Reid, *A Companion to Augustine*, Blackwell Companions to the Ancient World, Chichester: Wiley-Blackwell, 2012.
- Vries, Huib de, "Een onafhankelijke Schriftgeleerde," *Terdege*, 11, (2012): 50-52, Geraadpleegd op 11-1-2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/7/zoekwoord/Iza%C3%A4k+Boot/id/tag:Terdege,20121121:newsml_12c195636cf07af1372f0f12f39f355e
- Vries, P., "Dr. Izaäk Boot," *Zicht op de kerk*, 4, (2022): 17-18, Geraadpleegd op 11 januari 2023, Beschikbaar via:
https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/0/zoekwoord/%22Iza%C3%A4k+Boot%22/id/Zichtopdekerk_20220224_017_ART_S001_CID001
- Vries, P., "Dr. Izaäk Boot (1930-200)," *Zicht op de kerk*, 5, (2022): 14-15, Geraadpleegd op 11 januari 2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/2/zoekwoord/%22Iza%C3%A4k+Boot%22/id/Zichtopdekerk_20220310_014_ART_S001_CID001

Vries, P., "Dr. Izaäk Boot (Slot)," *Zicht op de kerk*, 6, (2022): 12-13, Geraadpleegd op 11 januari 2023, Beschikbaar via:

https://www.digibron.nl/viewer/collectie/Digibron/offset/1/zoekwoord/%22Iza%C3%A4k+Boot%22/id/Zichtopdekerk_20220324_012_ART_S001_CID001

Wisse, G., *Homiletiek*, Verklaring en toepassing van het Woord Gods in de bediening des Woords, Kampen: Kok, 1980.

Websites

www.nrc.nl

www.hetkoninkrijkderhemelen.nl

Bijlage A: Hoe moet er gepreekt worden?²⁹³

Door Dominee I. Boot voor de mannenvereniging te Wijngaarden op 16 oktober 1962.

Inleiding

Het woord "preek" is een afkorting van "predicatie". Dit is afgeleid van het Latijnse woord "praedicare", dat betekent: openlijk bekendmaken, openlijk uitspreken.

Dit is op zijn beurt de vertaling van het Griekse woord κηρυσσεν, dat betekent: Verkondigen, zoals een heraut dat doet. Datgene, wat er verkondigd wordt is het Evangelie, de blijde boodschap, de heilsdaden Gods. De Heere Jezus predikte Zelf het evangelie des Koninkrijks in de synagogen (Mt. 4:23, Mc 1 : 39, Luk. 4:44 e.a.) en beval Zijn discipelen het Evangelie te prediken. Mac. 16:15, Luk. 9:2) Het woord κηρυσσεν, Prediken, duidt aan, dat de heilboodschap Gods gebracht wordt op gezag, steunende op de autoriteit van de Koning van het Rijk. Als Jezus Zijn discipelen uitzendt om te prediken, gaan ze uit als zijn herauten, en treden op in de naam van Jezus de Heere. Daarbij is in κηρυσσεν nog deze gedachte uitgedrukt, dat de verkondiging publiek is. De heilsmededeling hetzij op straat, in de synagoge, in de tempel of in de huizen, is openbaar. De herauten van Christus moeten wijd en zijd hun stem laten horen.

Dit prediken van het Evangelie wordt in de bijbel ook genoemd: bediening des Woords. Zie maar in Handelingen 6:4. Dat is in een tijd toen de gemeente al enigszins gevestigd was. Want er staat in vers 1: "En in diezelfde dagen, als de discipelen begonnen te vermenigvuldigen,..... Riepen de twaalf de menigte des discipelen tot zich, en zeiden: "Het is niet behoorlijk dat wij het Woord Gods nalaten, en de tafelen dienen" Ziet dan om naar zeven broeders, vol des Heiligen Geestes, maar wij zullen volharden in het gebed, en in de bediening des Woords."

Hieruit zien wij dus duidelijk, dat de bron van de prediking het Woord des Heeren moet zijn. Het is dus niet maar een menselijk babbeltje, maar het Woord van God staat in het middelpunt, de naam "dienst des Woords", die aan de prediking gegeven wordt, geeft nauwkeurig aan, wat de heilsverkondiging in de gemeente naar haar inhoud en karakter is. Tot de gemeente moet gebracht worden het Woord Gods, dat de Heere tot onze zaligheid in de Schriften heeft geopenbaard, dat Woord in zijn volle omvang, in wet en evangelie, in Oud en Nieuw-Testament. Dat Woord alleen is het brood voor de zielen, de hemelse spijs voor het volk Gods. En het Woord wordt bediend in de naam des Heeren door de dienstknecht, de dienaar des Woords, verkondigd. De prediker is onderworpen aan het Woord, zijn dienst is een ministerium (bediening). En de gemeente heeft dat Woord te ontvangen niet als zijn Woord, maar, gelijk het waarlijk is, als Gods Woord.

Het adres van de preek

Aan de gemeente des Heeren moet, tot opbouw in het geloof, dat Woord des Heeren in zijn volle breedte en diepte verkondigd, dat is: Verklaard en toegepast worden.

Dit is het verschil tussen de prediking aan de heidenen en de prediking in de gemeente des Heeren. Aan de heidenen en de prediking in de gemeente des Heeren. Aan de heidenen moeten de hoofdzaken, de eerste beginsels, nog geleerd worden. Vandaar dat die prediking zeer eenvoudig moet zijn. De belangrijkste Heilsfeiten moeten hun worden onderwezen, zoals de schepping, de zondeval, de komst van Christus, Zijn lijden en sterven, Zijn wederkomst. Geheel afgestemd op hun bevattingsvermogen. Maar in de gemeente des Heeren moet meer worden onderwezen. Dat zijn mondige leden. De totaliteit van de heilswaarheid Gods moet daar aan de orden komen. Maar U begrijpt, dat de prediker nooit in een preek de hele Bijbel kan doorkruisen en alles kan onderrichten. Steeds zal hij een stukje van de Waarheid moeten nemen. En hij kan dat met een gerust geweten doen, omdat hij weet, dat hij een geïnstitueerde gemeente voor zich heeft, die reeds in de grondbeginselen, is onderwezen, en waarvan hij mag vertrouwen, dat zij zich zal blijven zetten onder de bediening van het Woord, zodat zij aanstaande zondag weer zal komen, om meer te horen. Daarom, omdat niet de hele waarheid in

---

²⁹³ Deze lezing is in het privéarchief van familie Boot bewaard en nooit gepubliceerd. De onderverdeling is met het digitalisering aangebracht. De tekst op enkele punten (zeer summier) aangepast met oog op de leesbaarheid.

een preek gezegd kan worden, is een tekstkeuze noodzakelijk. Bij de heidenen kan dat niet. Die hebben geen bijbel, weten ook niet waar die tekst staat. Dat zegt hun niets. Paulus ging in Athene ook niet van een tekst uit. Tekstkeuze kan alleen als de gemeente het gezag van het Woord (zij het misschien maar formeel) aanvaardt.

Behalve deze praktische reden, waarom er over een tekst uit Gods Woord gepreikt moet worden. In de synagoge werd iedere sabbat een gedeelte der Oudtestamentische Schrift voorgelezen en de lezing des Woords werd gewoonlijk door een toespraak gevolgd. De Heere Jezus heeft Zich bij dit gebruik aangesloten, toen Hij in de synagoge te Nazareth optrad. (Luk. 4:17). De Nieuwtestamentische brieven werden in de pas gestichte gemeentes gelezen en aan de lezing werd de vermaning verbonden, Col. 4:16, 1 Tim. 4:13, Openb. 1:3. In de oude christelijke kerk werd, naar de mededeling van Justinus Martyr (Apol. 1 cap. 67), de gewoonte overgenomen om de Heiligen Schrift in de vergadering der gelovige te lezen en over de gelezen tekst te prediken. Dit gebruik heeft zich in de Middeleeuwen gehandhaafd, hoewel het in de periode van verbastering voorkwam, dat over een plaats bij de patres of zelfs over een woord van Aristoteles werd "gepreikt." Luther en Calvijn hebben zich bij de eeuwenoude traditie aangesloten.

Tekstkeuze

Natuurlijk dreigt erbij de ook gevaar van willekeur, namelijk dat de prediker alleen maar die teksten kiest, die hem "liggen." Waar hij zijn eigen zielstoestand in verklaard ziet liggen etc. Of alleen maar "makkelijke" teksten, of alleen maar teksten, die in het centrum van de heilsleer staan (en niet de periferie raken). Of men zoekt zijn teksten uitsluitend in die welke de dankbaarheid uitdrukken, of ook uitsluitend in die, welke de ellende van de mens uitdrukken, waarbij natuurlijk de leer van de verlossing te kort komt.

Zo herinner ik me, dat ik W. Tukker van Katwijk eens heb horen zeggen, dat er iemand was, die tegen hem zei: "o, dominee, ik hoor toch zo graag preken over: "En Ik zal Mij doen overblijven een ellendig en arm volk, en die zullen op de naam des Heeren vertrouwen." Waarop Ds. Tukker hem zei: "Weet u, hoe het met u is? U zou willen, dat er vandaag gepreikt werd over: "Ik zal Mij doen overblijven, etc." En volgende week zondag over: "Ik zal mij etc." en de daaropvolgende zondag weer over: "Ik zal mij etc.""

Zie, u begrijpt, dat dan de volle rijkdom en inhoud van de Schrift niet gebracht wordt.

Dit bezwaar kan enigermate ondervangen worden vervolgstof te prediken. Dan kan men geen geliefde teksten uitkiezen en andere overslaan. Dan moet men preken, over moeilijke, en makkelijke, diepe en (wat wij zouden zeggen) "Ondiepe" teksten. En toch komt het geheel van de Bijbel aan de orde. Wel verdient het aanbeveling, om de vervolgstof van tijd tot tijd af te wisselen, met een vrije stof, om het gehoor niet te zeer af te matten.

Calvijn, Luther en andere reformatoren predikten geregeld vervolgstof.

Men heeft wel eens naar aanleiding daarvan de opmerking gemaakt, dat de tegenwoordige tijd dit van de prediker niet meer vraagt, omdat de Kerk van vandaag de Schrift zoveel meer en beter zou kennen dan de Kerk der Reformatie. Maar wie de moeite neemt de preken van Calvijn eens door te lezen, alleen reeds over het boek Deuteronomium of Job, zal dit nog niet zo grif toestemmen. Calvijn spreekt daar over dingen, die tot op deze dag niet algemeen bekend zijn. Met moet hierbij niet vergeten, dat bekendheid met de inhoud, nog niet betekent, de boodschap kennen, die daarin als een opdracht tot ons komt.

De stijl der hedendaagse prediking zou er ongetwijfeld geen schade van lijden, wanneer dit beginsel der Reformatie weer meer tot geding kwam.

Verklaring

Is eenmaal de tekst gekozen (waarbij we ook rekening moeten houden met het kerkelijk jaar) dan moet deze tekst worden verklaard en toegepast.

Dat zijn twee dingen, die toch nauwer met elkaar verband houden dan we zo op 't eerste gezicht denken. De grote kunst is, om een tekst zo te verklaren, dat hij meteen wordt (en tegelijk is) toegepast. Bij herhaalde lezing van de preken van Calvijn is me steeds weer opgevallen, dat een aparte, scherp

afgebakende toepassing van de tekst ontbreekt. Meestal glijdt de verklaring ongemerkt in de toepassing over vaak is de verklaring al toepassing. Een toepassing aan 't slot, net daarvoor een tussenzang, treft men bij Calvijn niet aan. Dat is van later tijd.

de verklaring van de tekst moet nauwkeurig en grondig zijn. Wij kennen 2 hoofdprincipes van verklaring: de analytische (ontledende) methode, en de synthetische (samenvattende) methode.

de analytische methode snijdt de tekst in stukjes en legt alle grondwoorden grondig uiteen. Net als een chirurg met zijn ontleedmes. De synthetische methode puurt de hoofdgedachte uit een tekst, en beziet die onder verschillende gezichtspunten, zoals men een diamant met zijn verschillende facties kan bekijken in de zon. Om de tekst recht en grondig te verklaren is nodig een grondige kennis van de talen, waarin de bijbel geschreven is, ook van de historie en de oudheidkunde, dat zijn geen te verwaarlozen of te minachtte zaken, maar dat zijn de middelen, waarvan God Zich bedient, om Zijn Woord ons zuiver en klaar te laten verkondigen. Hij had de bijbel meteen wel in het Nederland kunnen geven, maar het heeft hun behaagd om dat te doen in het Hebreeuws en het Grieks. Daarvoor mogen wij God niet ter verantwoording roepen.

Maar nu is God ook nog zo goed geweest om in Nederland Universiteiten en hogescholen te geven, waar men die Bijbelkennis lezen in de oorspronkelijke talen, en geleerde mensen om hem in 't Nederlands te vertalen. Zodat ook de boeren op Wijngaarden deze bijbel kunnen lezen in hun eigen taal. Onze Vaders waren zich er terdege van bewust. Luther had gezegd: "De talen zijn de scheden, waarin het mes van de Geest steekt." Die had oog voor de studie, voor het middellijke. Ook in Nederland had men in de vroege tijd der Reformatie, zo uit het diensthuis van Rome vandaan, oog voor de middelen. In Leiden werd in 1575 al een universiteit gesticht, als beloning voor het moedig doorstane beleg. En het eerste doel van de stichting van deze Universiteit was om bekwame dienaren af te leveren voor de jonge Nederlandse Hervormde Kerk. Welk een bekwame geleerde mannen hebben aan onze Universiteit onderwezen, Voetius, Walaeus, Hoornbeek, van Maestricht, Leydekker. De Dordtse Synode (Artikel 8) zegt geen schoolmeesters of andere die niet gestudeerd hebben. Zie daarvoor ook Wilhelmus A. Brakel.

Hun doel was aan 't licht te brengen: "Wat zegt de Bijbel?" Wat is de mening van de letter? Daarbij werd de toepassing niet vergeten. Alleen maar: Wat is toepassing?

Toepassing

Laten wij eens horen, wat Hoornbeek, de grote homileet uit de kring van Voetius, ervan zegt in het jaar 1645: Hoornbeek onderscheidt een tweërlei toepassing, een dogmatische en een praktische. De dogmatische toepassing heeft betrekking op het geloof, de praktische op de zeden.

De Dogmatische Toepassing heeft drie doelen:

- Tot dieper onderwijs of bevestiging in de waarheid.
- Tot overtuiging.
- Tot weerlegging der dwaling.

De praktische toepassing heeft ook drie doelen:

- Tot onderwijs van en richting op de praktijk.
- Tot vermaning
- Tot vertroosting

Wij zien dus duidelijk, dat bij Hoornbeek de toepassing een uitermate nuchter doel heeft, namelijk een opwekking tot het geloof en een christelijke levenswandel.

Classificering

In een later tijdperk van de Nadere Reformatie krijgt de toepassing en meer gevoelvol accent. De zelfbespiegeling, de introspectie, het ontrafelen van het eigen zielenleven krijgt een voorname plaats in de toepassing. Met als gevolg, dat de mens meer op zijn eigen standen en gestalten en bevindingen wordt gewezen als grond voor zekerheid van zijn geloof, dan dat de mens een weg buiten zichzelf wordt aangewezen, namelijk naar Christus Jezus als de enige grond, waarop het anker van onze ziel kan worden uitgeworpen.

Symptomen van dit andere accent, dat in de toepassing komt, vindt men al bij Lampe, hoogleraar in Utrecht, in 1729 gestorven. Lampe is een voorstander van “onderscheidenlijk” preken, en wil, dat de tekstwaarheid wordt aangewend op de verschillende staat der hoorders. In de toepassing moet duidelijk uitkomen, dat er tweeërlei soort van mensen zijn, n.l. Bekeerden en onbekeerde. En in elk van deze beide staten zijn weer allerlei standen. Bij de onbekeerde moet onderscheid gemaakt tussen zondaars, naamchristenen, letterwijze. Bij de onbekeerde moet onderscheid gemaakt tussen zondaars, naamchristenen, letterwijze. Bij de bekeerden zijn overtuigden, bekommerden, zwakgelovige, bevestigden, enz. Voor Lampe is het christelijk leven in hoofdzaak een proces van een, door vele slingeringen heen, tot zekerheid komen van zijn deelgenootschap aan de goederen des Heils. Het bevindelijke leven gaat schier geheel op in een worstelen om subjectieve geloofszekerheid. En de prediking moet in haar toepassing een projectie op dit deel van het geestelijke leven zijn. “De toepassing is de ziel van de preek.” Dit standpunt is eenzijdig, het verliest de betekenis van de objectieve factoren in het religieuze leven als Woord, kerk, sacramenten teveel uit het oog, en voert, door achteruitzetting van de wilfactoren in het geestelijke leven, tot lijdelijkheid. Door de prediking worden de mensen in vakjes ingedeeld, en de toepassing loopt steeds naar hetzelfde schema; onbekeerde, bekommerden, bevestigen. Dit werkt op den duur een uitermate grote verveling in de hand. Onverschillig over welke tekst men preekt, de toepassing kan vrijwel onveranderd blijven. Op deze wijze wordt een tekst maar een kapstok, waaraan een gele hoop zielsstaten worden opgehangen, of waaraan een hele hoop Bijbelteksten worden aaneengeregen. Maar dit kan de naam bevindelijk preken niet wegdragen.

Bevinding²⁹⁴

Bevindelijk preken is geen uitstalling van menselijke staten van de ziel buiten het Woord om. Bevindelijk preken is: verkondigen, dat het geloof noodzakelijk is. Dat het niet alleen in het verstand, of in de traditie, of in het napraten moet zitten, maar dat het in het hart moet zitten. Bevinding moet niet gepredikt worden, maar moet beleefd worden. De enige bevinding, die gepredikt moet worden, is de bevinding, die de grote bijbelheiligen hebben gehad, zoals Abraham, Mozes, David, en dan nog altijd niet als norm, maar onder de tucht van het Woord van Christus, want ook deze mensen bleven zondaren. Alleen Christus, en Zijn werk tot verlossing van zondaren moet gepredikt worden. En de mensen moeten opgewekt worden tot en in het geloof. Dat is het vervullen van de opdracht: “Gaat heen in de gehele wereld, predik het Evangelie aan alle creaturen, die geloofd zal hebben, en gedoopt zal zijn, zal zalig worden, maar die niet geloofd zal hebben, zal verdoemd worden.” Hij moet wassen, en wij met al het onze, moeten minder worden.

---

²⁹⁴ Gezien de vele opmerkingen in de kantlijn bij het onderwerp bevinding heeft dominee Boot waarschijnlijk de meeste moeite gehad om dit gedeelte onder woorden te brengen. In de kantlijn en onder de lezing staat het volgende opgetekend:

- Bevinding is de ervaring van God in Christus. Dus niet een schuldbesef, berouw of hoop op uitkomst.
- Bevinding is een geschenk van de bruidegom in plaats van de bruidegom zelf.
- Bevinding in Romeinen 5 vers 4: Wij vinden in de lijdzaamheid Gods beproeving en ons geloof in Hem.
- Bevinding is het erkennen van Gods eisen en bestuur.
- Bevinding is omgang met God en niet met zichzelf.
- Bevinding is niet het onophoudelijk graven in eigen ziel, maar het richten van alle van de ziel op God in Christus: “Smaakt en ziet dat de Heere goed is.”
- Uit de vruchten verzekerd: Maar de vruchten van het geloof, die de Bijbel noemt, zijn geen ervaringen plus gestalten in het zielenleven maar goede werken!
- Bevinding is verstand, gevoel en wil gericht op God.

Bijlage B: Fragment uit de lezing: De inspiratie van de Heilige Schrift.²⁹⁵

De valse mystiek stelt naast en boven Gods Woord het inwendige licht. Tegenover de geopenbaarde wil des Heeren durven zij te stellen “wat met kracht in hun ziel is gekomen.” Zij komen daarmee tot hopeloze willekeur. Zijn doen eenvoudigweg wat zij willen. Zij hebben een ingeving gekregen en daarmee vrij spel. Praat dat dan maar eens tegen, wanneer zij zeggen: “God heeft mij duidelijk bekend gemaakt.” Al onze bevindingen en ervaringen moeten echter getoetst worden aan de Heilige Schrift en de vrucht zijn van geloof.

---

²⁹⁵ Deze lezing is in het privéarchief van familie Boot bewaard en nooit gepubliceerd.